פרשת **כי תבוא** תשפ"ב לפ"ק | גליון תתתס"ו שנה כ"ה

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

בני ברק יצ"ו

במוצאי מנוחה קידמנוך תחילה

מלא פחד ובעתה התהלך לו אותו אלמוני, רעדה נאחזת בגופו אשר מתמוטטת והולכת מרוב הלחץ הנורא אשר היא מנת חלקו בערב ובוקר מאז שנקלע לקשיים מרובים עד שהלך לו בדרכי עקלתון כדי להביא מזון לביתו, ועתה הוא עומד להישפט בימים הקרובים על כל מעשיו והליכותיו, ושם בעמדו על ספסל הנאשמים לא יוכל להעלים שום דבר וחצי דבר מכל פעולותיו ותעלוליו.

ככל שהתקרב הזמן ליום המיועד נעשה האיש הלז מוטרד ומודאב יותר ויותר עד דכדוכה של נפש, יום יום הסתובב לו בשוקי בראי אנה ואנה שקוע בהרהוריו לחפש מזור ותרופה איך ובמה יוכל להינצל מהמשפט הקשה שעומד להגיע בימים הקרובים, כאשר לבו יודע מרת נפשו שעבר על כמה וכמה דברים שענשם גדול מנשוא, ומה יעשה לעת מצוא בשעת גורל זו.

ביום מן הימים פגש באיש חכם אחד ובחכמתו הגדולה הבחין תיכף את העלטה הכבידה הנסוכה על פניו מלא צער ויגון, ופנה אליו ושאלו לסיבת צערו ויגונו, האיש התחיל לשפוך לפניו את אשר בלבבו, כי ירא הוא מאוד מהמשפט הקשה שעליו לעבור בימים הקרובים, ואינו מוצא שום סניגור שיעמוד לימינו במשפטו הקרב ובא.

אמר לו החכם, למה הנך כל כך מוטרד מיום המשפט, הרי כל עבדי המלך ועם מדינות המלך יודעים, אשר יש יום מיועד לפני בוא יום המשפט, אשר אז באותו יום יכולים לבוא אל המלך ולהתחנן לו ולבקש מלפניו שיחום על נפשו ויחונן אותו ביום דין, ומי שימצא אז חן בעיני המלך והשרים הוא יוכל ללכת בטח ושאנן, מה שאין כן מי שמגיע לבית המשפט מבלי שיכין עצמו מקודם לבקש רחמים אצל המלך, הרי דבריו יופלו על אזנים ערלות ולא ישמעו לדבריו.

הנמשל מובן, בפרום הימים נוראים, יום הדין דא ראש השנה קרב ובא, וכל אחד מתחיל לדקדק במעשיו ובודק בחורין ובסדקין, וכל כמה שחוקר ובודק נשבר לבבו בקרבו כי רואה הוא שעוונותיו עצמו מספר, ומה מאוד מתרבה הפחד ואימת הדין, זוחלים ורועדים מיום הדין, וחיל ורעדה יאחזינו, מי יעמוד לימינינו, להגן בעדינו ביום דינינו להוציא כאור משפטינו.

אמנם הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו אשר הוא מלך מוחל וסולח, על כן נתן לנו את השבת והיא הזדמנות מיוחדת להכין את עצמינו לקראת יום הדין אשר אז מלך במשפט יעמיד ארץ, וכמו שכתב בסידורו של שבת, ששבת הוא ראשי תיבות ש'בת ב'ו ת'שוב, דהיינו ששב"ק מסוגל לתשובה ותיקון המעשים, ואז יכולים לסדר הענינים לפני בוא יום הדין הגדול והנורא, על כן אנו אומרים ביום א' דסליחות "במוצאי מנוחה קידמנוך תחילה", שאנו מקדימים להכין עצמנו עוד לפני שיגיע ליום הדין, דמי שיש לו מוח בקדקדו מנצל את יום השבת הזאת, ואז בהגיע יום הדין נוכל לאכול בשמחה לחמינו, כי כבר רצה אלקים את מעשינו.

תוכן העניינים

לקח טוב ..... א
דבש תמרים - לקיטת תמרים ..... ב
קדו"ש יאל"ר כו' ..... ג
בשפתי צדיקים - לשון חכמים ..... ד
פרפראות לחכמה - דורש טוב ..... ה
לשכת סת"ם ..... ו
חוקים להורותם ..... ז
שעשועי תורה ..... ח
לוח ההילולא ..... ט
דבר בעתו ..... י
נועם שיחתן ..... יא
פשולחן מלכים ..... יב

אגרת פרק ג'

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לע"נ, אפשר לפנות:
להר"ר **אלטער אשר אנטשיל אילאוויטש** הי"ו
052-7648437

כל הזכויות שמורות ©

הכח לשוב לדרך הטובה והישרה, הוא ע"י קול ה' המעורר כל יום לכל בר ישראל

והיה אם שמוע תשמע בקול ה' אלקיך. "יבואר על פי מאמר חז"ל (ע"י זוה"ק ח"ג קכו.) בכל יום בת קול יוצאת: שובו בנים שובבים. **ובאמת כל איש ישראל זוכה לפי מדריגתו לשמוע זה הקול** וכמאמר רבותינו ז"ל (מגילה ג.) 'אף על גב דאינהו לא חזי, מזליהו חזי', **ומזה הקול בא התעוררות תשובה לכל איש ישראל בכל יום** (ע"י תולדות יעקב יוסף פר' ויקרא אות ב' בשם הבעש"ט, ובספר חרדים בהתימת הספר), וזהו שאמרו רבותינו ז"ל (תניחה טו.) 'שובו בנים שובבים חוץ מאחר', כלומר את אחר אינו מעורר זה הקול לשוב בתשובה, רק אם יתעורר מעצמו לשוב בתשובה יקבלו אותו, אבל זה הקול אינו מעורר אותו לשוב בתשובה, כי הוא היה למעלה ולא שב, לכך צריך להתעורר מעצמו בתשובה, אבל את כל ישראל וכו', מעורר זה הקול לשוב בתשובה. וזהו: **'והיה'** והיה לשון שמחה (ב"ר מב, ג) **'אם שמוע תשמע בקול ה' אלקיך'** "היינו הקול מלמעלה המשמיע בכל יום, היינו הבת קול כנ"ל המשמיע בכל יום לשוב בתשובה".

קדושת לוי

עבודת הביכורים רומז שצריך להגיע להכנעה וענוה, ומזה יבא ליראה ואהבה בעבודת ה'

ולקחת מראשית כל פרי האדמה וגו', **"ביכורים רמז על הכנעה ושפלות האדם, שצריך להחזיק עצמו במדת ענוה והכנעה אמיתי",** כמאמר התנא (ביכורים פ"ג מ"ד): 'הגיע לדר הבית אפילו אגריפס המלך נוטל הסל על כתיפו ונכנס', וזה היה למען הכנעה. ולזה רמז התנא בלשונו (שם מ"א): **'ביצד מצות ביכורים, אדם יורד לתוך שדהו וראה תאנה שביכרה, כורך עליה גמי'** דהיינו האדם הרוצה לשבר תאוותיו כי לב האדם מתאוה לפרי ראשון, וצריך לשבר תאוותיו בזה, **'כורך עליה גמי'** פירוש, יכור יום המיתה איך יהא מונח בקבר ויצמיח עליו גמי ועשב, **ואחר שיבוא האדם למדת הכנעה וענוה אז יראתו ואהבתו שלימה בעבודת הבורא יתברך,** וזה הוא לשון 'ביכורים' כפשוטו לשון בישול וגמר הפרי.

נועם אלימלך

טעם הביכורים להזכיר לכל אחד את שאיפותיו ורצונותיו מימי נעוריו לקרבת אלקים ועבודתו

ארמי אבד אבי וגו', בטעם הבאת ביכורים נראה, יען כי נתן ה' לעמו ארץ חמדה מלאה כל טוב מקניני העולם, היה מקום לחשוש שאחר שיוטרדו בעסקי העולם הזה, יומשכו מעט מעט אחר חמדת העולם וישכחו במשך הזמן רצונם ותפקידם לעבודת את ה', **כי כן דרך כל מבקשי השם בימי נעוריהם, טרם יסתבכו בטרדות העולם מבקשת מזונם ודומיהן, ילחיב לבבם אל השם ואות נפשם לעשות רצונו ולעבדו, אכן אחר שיתחילו להטריד עצמם בעסקי העולם... יוכלו ח"ו ליפול מעט מעט, ולשכוח כל רצונם ומאוויים אשר היה להם בימי קדם לעבודת הבורא ב"ה".** ועל כן הצריכם הקב"ה, שראשית פרי אדמתם לא יטעמו הם, אלא יעלום אל הכהנים, **"כדי שיזכירו את עצמן שצריך האדם לעבוד ה', ואח"כ כשיבואו לפני הכהנים הזריזין בעבודתו ית' יומם ולילה, הם יזכירוהו, עד אשר יחזור למאוס בכל דברים המטרידים, ויחזור לבם להתלהב לעבודתו יתברך שמו".**

והנה, "אבי" הוא לשון רצון, כמו: "לא אבה יבמי" (כה, ז). וזו כוונת הכתובים שהיו אומרים בשעת הבאת הביכורים: **"ארמי אובד אבי"** פירוש, לבן הארמי היתה כוונתו להטריד את יעקב אבינו בקניני העולם, כדי שיפול ח"ו ממדריגתו ועבודתו ויאבד רצונו אשר היה לו לעבוד את השם. וגם אח"כ נטרדו עוד: **"וירד מצרימה"** וגו'. **"וירעו אותנו המצרים"** וגו', ועם כל זאת **"ונצעק אל ה' אלקי אבותינו"** לא שכחנו את השם. ובזה מזכירין לאדם לבל יעמיק ראשו ורובו בטרדות העולם, **ואף גם שהוא נאחז בסבך הטרדות, הרי בכל זאת אפשר לו להתגבר ולהמלט מטרדותיו, לחזור לעבוד את הש"י.**

מאור ושמש

על ידי שנקיים התורה ומצות בשמחה ובטוב לבב, יש לנו יתרון ונצחון על כל הגויים

תחת אשר לא עבדת את ה' אלוקיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל. ועבדת את אויבך. "שמעתי מאדמו"ר הה"ק מרימנאב דבנוהג שבעולם מי שיש לו הרחבה לתאות נפשו יותר על חבירו, הוא מושל על חבירו, כמו העשיר על העני והחכם על הטפש. והנה כל תאות העולם הזה היא לאומות העולם, כי לישראל אי אפשר בשום אופן שיהיה לו כל כך מילוי תאותו כמו הנכרי, ואם כן לפי דרך הטבע אומות העולם מושלים על ישראל. **ועל כן נתן הקב"ה לנו תורה ומצות, שאם נקיימם בשמחה ובטוב לבב יהיה לנו תענוג מהם יותר מכל תאות עולם הזה.** וכמו שאמרו (ברכות יז.) **'עולמך תראה בחייך'**, ו'יפה שעה אחת בתשובה ומעש"ט בעוה"ז מכל חיי עולם הבא' (אבות ד, יז) **ולתענוג הזה לא יוכלו אומות העולם להגיע, ועל כרחם אנחנו נהיה מושלים עליהם. משא"כ כשאנחנו אין מקיימים המצות בתענוג גדול, אם כן יש לאוה"ע תענוג יותר מאתנו והם מושלים.** וזהו שאמר: **'תחת אשר לא עבדת ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב'** א"כ יש לאוה"ע תענוג יותר, לכך: **'ועבדת את אויבך'.** וההיפך בהיפך במידה טובה מרובה.

מראה יחזקאל (פר' נצבים)

זהרורי אורה
למספרים הקדושים,
בפרשה יפה נדרשים

תורה ותפילה

לאמץ ידים בכוחות איתנים
בתורה ותפילה עמודי עולמים,
הצריכים חיזוק כל הימים

תורה

הלומד תורה בפשטות בעוה"ז יזכה בעוה"ב לראות גודל היחודים הנעלים בשמות הקודש, ויתרומם גבוה מעל גבוה

והיה אם שמע תשמע. במדרש (דב"ר ז) אמר רבי יודן כל מי ששומע בקול של תורה בעולם הזה זוכה לשמוע באותו קול שכתוב בו (ירמיה לג, יא) קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה וגו'. **אמר להם משה לישראל הואיל וכל מי ששומע לדברי תורה הוא מתרומם בשתי עולמות, הוו זהירים לשמוע דברי תורה.** מנין ממה שכתוב בענין **והיה אם שמע, תשמע בקול ה' אלהיך,** זהו שאמר הכתוב אשרי אדם שומע לי וגו'.

הנה ר' יודן רמז לנו על כל מי ששומע בקול תורה בעולם הזה, כי יש צדיקים בעולם לומדים תורה ויודעים סודותיה ורמזיה אשר כל ענין וענין מרמז על איזה יחוד גדול וקדוש. ולזה לאו כל אדם זוכה **ואפילו חכי צריך לעסוק בתורה כפשוטו. ומי שלבו נוקפו, כלומר איך יעשה היחוד על ידי שאני עוסק בפשטי התורה הנהוגין לעולם הזה כנגן ראובן חייב לשמעון. לכן אמר ר' יודן הנ"ל אל יפול לבך, כי גם כל ששומע תורה בעוה"ז, דהיינו כפשוטו הנהוג בעוה"ז, זוכה אח"כ לשמוע באותו קול קול חתן קול כלה, כי סופו לשמוע באחרית הימים איך שנעשה יחוד חתן וכלה דלעילא על ידי עסקו בפשטי התורה. וזה שכתב המדרש שהוא מתרומם בשני עולמות סוד ו"ה המתייחדים על ידי עסק התורה ומתרומם גבוה מעל גבוה.**

עבודת ישראל

לימוד תורה שבע"פ הוא עיקר הכח להינצל מתאוות עוה"ז

ולקחת מראשית כל פרי האדמה וגו' ושמת בטנא וגו'. פירש"י: "אדם יורד לתוך שדהו ורואה תאנה שביכרה כורך עליה גמי" וכו'. הן ידוע **שהעיקר להינצל מתאוות ועיני עולם הזה הוא ע"י עסק התורה,** שאין היצר הרע שולט אלא בלב פנוי מן התורה כנודע (עי' רמב"ם סוף הל' איסו"ב) והנה כתיב (ישעי' כח, ד) 'כבכורה בטרם קיץ וגו' בעודה בכפו יבלענה', הרי כי תאנה שביכרה מביאה לידי חמדה". וזהו הרמז: **'הרואה תאנה שביכרה' כשרואה שהתאוות מתגברות עליו, אזי העצה יעוצה: 'כורך עליה גמי', גמ"י עולה ג"ן שהוא ג"ן סדרים דאורייתא** (נ"ג פרשיות שבתורה). **"אך באמת, העיקר בזה הוא תורה שבעל פה, כי תורה שבכתב לבדה איננה מגינה כל כך, כי יש הרבה אפיקורסים ואומות העולם שמחזיקים בה, ועיקר הוא אם התורה שבכתב משוחה בשער בתורה שבעל פה שהמה הם' מסכתות כו'. וזה: 'ושמת בטנא' רומז לס' מסכתות העולה טנ"א, ועי"ז יזכה לעולם הבא ולהנצל מתאוות הזמן".** ועל כן נסמכה פרשה זו למחיית עמלק, כי כתיב (שמות יז, ח) 'ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים' ודרשו ז"ל (סנהדרין קו.) **שרפו ידיהם מדברי תורה, הרי כי ע"י לימוד תורה מכניעים את עמלק.**

עטרת ישועה

כשעוסק בתוה"ק כראוי, יקיים שויתי ה' לנגדו גם בעת טירוד עיון רב בתוה"ק

ידבק ה' בך את הדבר וגו' אמר הרה"ק רבי מרדכי מנאדבורנא זי"ע וזתודה"ק כד הוינא טליא והתחלתי ללמוד גמרא בעיון ושאלתי את **אאמו"ר** (הרה"ק רבי ישכר בער מנאדבורנא) זי"ע איך אוכל לקיים שויתי ה' לנגדי תמיד כיון שאני עומד בגירסא, והשיב לי אבא מורי אע"פ כן חיובא רמיא לקיים, ולא הבינותי דבריו הקדושים כי היה בעיני כבלתי אפשרי, **וכד נהירנא עיני הבינותי כשאדם מבטל את עצמו מכל וכל ואינו מכוין בפלפולו להנאת עצמו רק לעשות נחת רוח להבורא ברוך הוא זוכה להיות לנגד עיניו שם הוי' ב"ה אף גם בעת טירוד עיון רב בלימוד התורה הקדושה בעמקי מחשבתו.** והנה התורה נקראת דבר ע"ד 'דבר צוה לאלף דור', וזהו פירוש הפסוק **'ידבק ה' בך',** היינו שתוכל להיות בדביקות השם להיות השם הוי' לנגד עיניך, **'את הדבר',** היינו אפילו בעת עיון רב בלימוד תורה הקדושה שנקראת דבר, **'עד כלותו אותך' פירוש באופן שתבטל עצמך מכל וכל ולא תחשוב כלל להנאת עצמך, השי"ת יזכינו לבוא למדריגה הזאת בזכות אבותינו זי"ע** עכל"ק.

מאמר מרדכי

אין די רק בשאיפות ורצונות טובים, רק צריך עם זה ג"כ להתמיד בתורה ולעסוק במצוות

ושמרתם את כל דברי הברית הזאת וגו'. 'ושמרתם', הוא מלשון ואביו שמר את הדבר (בראשית לז, יא), שתהיו מצפים וממתינים, **'כל דברי הברית לאמר',** מתי אזכה להתיחד ולכרות ברית עם יוצרי. והיחוד נקרא את כל דברי הברית הזאת. **אכן יש כמה אנשים שנכספים בלבם להיות יראים ושלמים מבלי לעשות שום פעולה לזאת, אבל הם רודפי רוח לא ישיגו מאומה. לכן אמר הכתוב 'ועשיתם אותם', דהיינו אף על פי שתהיה שומר ומצפה, תהיה גם כן עושה ועוסק בתורה ובמצות. 'למען תשכילו את כל אשר תעשון', תשכילו, היינו שתזכו להמשיך מוח חכמה לצורך היחוד** והטפה מהמוחין, כנודע ליודעי חן.

עבודת ישראל

תפילה

תפילה הוא דביקות בהש"י, ועליה בעולמות העליונים, אך ע"י סיום התפילה בכוונה ממשיך השפע מלעילא לתתא

ברוך טנאך ומשארתך כו', וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך כו', והותירך ה' לטובה בפרי בטנך כו'. (עיי"ש אריכות דה"ק), **הנה הענת העיקרית לקשר ולדבק עצמו באין סוף ב"ה קבעו לנו אנשי כנסת הגדולה עפ"י אבותינו הקדושים פעמיים ביום ערב ובוקר וצהרים וכו', ובעת התפלה ידוע הדרך ליחידי סגולה לעלות בעולמות העליונים שהם אצילות בריאה ועשיה, וכל צדיק לפי מדרגתו משיג בעת תפלתו ומרגיש בפרטות לפי בחינתו וכו', ואולם גם בעת אמירת אשרי ובא לציון ופיטום הקטורת ועלינו שאז הוא ירידת העולמות כידוע, יחי' הכל בבחינות וע"י דביקותו הוא ממשיך אור אין סוף ב"ה אל כל העולמות וכו'.**

מאור ושמש

אל ירך לבבינו בשפלות מצבינו, כי קרוב ה' אלינו בכל קראינו, וערבה לה' מנחתינו, כאשר היה עם אבותינו

ונשארתם במתי מעט תחת אשר הייתם ככוכבי השמים לרוב. לכאורה 'תחת' פירושו חילוף הדבר, וכמו שפירש"י על הפסוק (בראשית כב, כג) ויעלהו לעולה תחת בנו, אלא על כל עבודה שעשה אמר יהי רצון שתהא כאילו עשויה בבני וכו'. הרי דהיכא דכתיב 'תחת' ביאורו תמורת דבר, וכיצד יתפרש כאן. ויש לומר דהנה ידוע דבכל התוכחות גנוזים בתוכם ברכות, ואף בזה אפ"ל כי גנוז בגווה נתמה לכלל ישראל, **שהבוכ"ע מבטיחנו לבל יפול רוחנו לגמרי בראותינו כי אנחנו מתי מספר ובשפלות מעמדינו, ולעומת הדורות הקודמים אשר היו ככוכבי השמים לרוב בכמות באיכות מה כוחינו ומה נחשבים תפלותינו ופעולותינו, לזאת הבטיחנו יוצרנו דאע"פ שיהי' 'ונשארתם במתי מעט', מ"מ בגודל רחמיו וחסדיו יהי' נחשבים לפניו תפלותינו לפעול מה שהיו פועלים בדורות הקודמים בשעה שהיו 'ככוכבי השמים לרוב'.**

דברי יואל – הושע"ר תט"ו

טרם תקנו חז"ל הברכות היה כ"א מברך מעצמו בנודל ההתעוררות, רק אחר שנחלשו הי' צריכין לתקן הברכות

לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי וגו'. ופירש"י 'ולא שכחתי' מלברכך, ולכאורה תמי' כי הברכה מדרבנן ואיך שייך לפרש הכתוב על הברכה, אולם חז"ל אמרו 'כל המצוות מברך עליהם עובר לעשייתן', מאי משמע דהאי עובר לישנא דאקדומי דכ' 'ויתן אחימעץ וגו' ויעבור את הכושי', והרי מה שנצרך לברך עובר לעשייתן הוא מימרא דאמורא, מה שייך לפרש לשונו מהכתוב, **אבן הכוונה שצריך אדם להתלהב מלבו לברך כשזוכה ליגש לשרת לפניו יתב"ש בכל מצוה ולכך אמר שמואל לשון זה עובר לעשייתו ולא אמר לשון קודם, שבא לרמז גודל הזיזוז כמו ויתן אחימעץ אף שרץ אח"כ, נזדרז לבוא לפני הכושי כן יזדרז בעצם מלבו "עם זאל זיך ארויס רעדן פון איהם א שבח", בהתעוררות רבה כשמרגיש יקרת עבודת הקודש, וכן הי' טרם צוונו חז"ל לברך הרגיש כל איש ישראל ונתן שבח מלבו זהו 'לא שכחתי' – מלברכך. אך כשנתמעטו הלבבות ולא הרגישו כ"כ צוו לנו חז"ל לברך על כל מצוה.**

חידושי הרי"ם

אף שהציצה"ר נברא לבחון את האדם בעבודתו, אבל לג' סיבות ישמע הש"י תפילת האדם שיצילהו ממנו

ונצעק אל ה' כאן רמז שצריך האדם להתפלל לה' בכל יום שיצילהו מיצר הרע, והוא אומרו 'ונצעק אל ה' וגו', ואומרו 'וישמע ה' את קולנו' וגו', פירוש **הגם שה' הוא שברא יצר הרע לבחון האדם בעבודת בוראו, אף על פי כן כשצועקים אליו שומע קולם,** מטעם שראה את הרשום שהוא 'ענינו ועמלנו ולחצנו'. 'הענו' הוא אפיסת כח הלוחם שאין כח בנו המספיק להלחם בו לגרשו ממנו, 'העמל' הוא שאנו צריכין לעמול במלחמתו, 'הלחץ', הוא הדחק שדוחק היצר את האדם לחטוא בעל כרחו, ולשלש סיבות (הנ"ל) **שמע ה' את קולנו, אך צריך לצעוק אל ה' שיצילהו ממנו.**

אור החיים הק'

כאשר האדם מפרש צערו על חטאיו לפני הש"ת, השכינה הק' משיחה צערה לעומתו, ומנחמתו שיתוקן בתשובתו

את ה' האמרת היום, וה' האמירך וגו'. כשאדם מתבודד ומפרש שיחתו וצערו לפני השם יתברך, ומתודה ומתחרט על גדל הפגמים שעשה, אזי גם השכינה כנגדו מפרשת לפניו שיחתה וצערה ומנחמת אותו, כי כל פגם ופגם שפגם בנשמתו, פגם אצלה גם כן בביכול, וזה בחינת (דברים כ"ו): **"את ה' האמרת וה' האמירך" וכו'. והיא מנחמת אותו שתבקש תחבולות לתקן כל הפגמים.**

לקוטי מוהר"ן – רנ"ט

צריך להוצאיא כל אות מהתפילה בהרגש כל אבריו

אבנים שלמות תבנה כו'. יש לרמז, כבר ידעת אותיות נקראים אבנים כמ"ש בספר יצירה [פ"ד], **וכתבו המקובלים שכל אות הוא שיעור קומה ולכך צריך לדבר כל אות בהרגש כל איבריו, ובאם לאו יהיה האות כמו בעל מום מחוסר איזה אבר, והנה ידוע שעל ידי התפלות מעלים עליות בכל העולמות, וזה דוקא כשהאותיות אינם מחוסרים אבר כי כל אשר בו מום לא יקרב ולא ירצה לקרבן,** וזה 'אבנים שלמות', ר"ל אותיות שלמים בכל הרגש איברך, 'תבנה את מזבח י"י אלקיך', היינו מלכות שמים הנקראת זב"ח (שהמזבח הוא סוד המלכות), אז 'והעלית עליו עולות', היינו עליות העולמות לי"י אלקיך, והבן.**

אגרא דכלה

בס"ד

וייתן לך את ברכת אברה"ם

ברכת התורה, נשגר ברגשי ידידות והוקרה, ברכת מזל טוב, מריחוק מקום וקירוב לב, קדם מעלת כבוד ש"ב הרבני היקר והנעלה, נודע לשם ולתהילה, תוך נדיבי עם סגולה, וה' ברך את אברה"ם בכל, על כל יודעיו ומכיריו אהוב ומהולל, הוא הגבר הוקם עולה של תורה, בהתמסרותו למען הקהילה והמוסדות ברוח נדיבה ומסורה, ואברה"ם היו יהי' לגוי גדול, כי ידעתיו למען אשר יצוה את ביתו לעשות צדקה ומשפט, אחד הוא אברה"ם במעשי צדקה וחסד לכלל ולפרט, זוכה לב' שולחנות תורה וגדולה גם יחדיו, אוהב תורה ולומדיו, ה"ה

מוה"ר אברהם בראך הי"ו

מראשי קהילתינו הק' בווילאמסבורג יע"א

פטרון כוללינו הק'

לרגל אשר חבלים נפלו לו בנעימים לשוש ולשמוח בשמחת התורה

מעמד חגיגת

הכנסת ספר תורה

אשר הוכנס ברוב פאר והדר ביום ראשון הנעל"ט

לביהמ"ד המפואר "בנין בראך" בוויליאמסבורג יע"א

בראשות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

וצרופה בזה ברכתינו החמה, שמשמחה גדולה זו יושפע לו רב ברכות ושובע שמחות, מתוך תענוג ורב נחת, וזכות התורה יגן בעדו ובעד כל אשר לו, להתברך בעושר ואושר בכל גבולו, וכל טוב סלה.

החותם למען שמו ביקרא דאורייתא

ש"ב **שמעון יואל בראך** ראה"כ

בשם רבני ולומדי הכולל

דבש תמרים

פנינים יקרים, לפתח הפרוזה שרים, רעיונות הקדושים עתי התפרים

והיית רק למעלה ולא תהיה למטה. לכאורה קשה דאין צריך לומר ולא תהיה למטה דמי שהוא למעלה ודאי דאינו למטה, והנ"ל בזה ע"פ שנמצא עצה בספרים להתהביל כל חמידות עוה"ז והשבח בני אדם והגנות, שידמה בעיניו שהוא מבני עולם העליון, כי באמת האדם העקרי הוא הנשמה, ואז יהיה כל מה שבעולם הוא כנרגיר חרדל לנגד עוה"ב נגד עולם העליון ע"כ, ועפי"ז מבואר הפסוק הנ"ל והיית רק למעלה כנ"ל, ולא תהיה למטה ר"ל שהלא דהיינו האפיסות וההעדר תהיה למטה, שכל מה שלמטה יהיו בעיניו כאפס וכעין.
(ישמח משה)

☆

והיה כי תבא אל הארץ וגו' וירשתה וישבתה בה. יובן בהקדם דברי הגמי כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בנחמתה, שהמתאבל צריך להאמין אמונה שלימה וחזקה כאילו כבר היה הדבר למראה עיניו, וז"ש כל על ירושלים, הקב"ה נוטה בלבו אמונת אמת עד שזוכה שרואה לבו תיכף בנחמתה ומה שיהיה כאילו כבר היה לנגד עיניו, ועי"ד שפי השלי"ה עתידין ישראל שיאמרו שירה לעת"ל, כלומר שיאמרו שירה על מה שעת"ל אח"כ וא"כ ישיש וישמח בעת האבל למען העתיד, וזה שאמר והיה לשון שמחה שתשמח כי תבא אל הארץ, בזכות זה תזכה וירשתה וישבת בה.
(ויטב לב)

☆

ונתנך ה"א עליון על כל גויי הארץ ובאו עליך כל הברכות. יבואר עפ"י מ"ש בתפלה למשה עה"פ ואני כזית רענן בבית אלקים, דאיתא במדרש יפה תואר פרי זית קרא הי שמך, למה נמשלו ישראל לזית מה זית אינו מוציא שמנו אלא ע"י כתישה אף ישראל וכו', ד"א מה שמן צף מלמעלה ואינו מתערב בשום משקה וכו', וכל אי מישראל יש לו הבחירה אם שיהיה נבדל מהאוה"ע בכל הענינים א"כ נתקיים בזה קריאת שם פרי זית שקרא הי שמו וא"צ לכתישה, משא"כ כשאינו נבדל ומתדמה להם א"כ בהכרח צריך לכתישה, וזהו ואני כזית ר"ל בזה נמשל איש הישראלי לזית במה שהוא רענן מושרש בבית אלקיהדהיינו מובדל ומופרש מאוה"ע וא"כ א"צ לכתישה ע"כ, והנה אם חיו ישראל נמשלו לזית דכמו זית אינו מוציא שמנו אלא ע"י כתישה א"כ אין שלוה והשקט רק ההיפך, כי מן ההכרח להעמיד עליהם מלך קשה כדי לעורר לבם לשוב אל ה', משא"כ אם נמשלו לזית דכמו הזית צף למעלה ואינו מעורב בשום משקה כנ"ל

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותי"ה עצי התמרים

הש"י אומר אלינו שנעשה עבודת ר"ה כראוי שעי"ז נעשה כבריה חדשה

היום הזה ה' אלקיך מצוך לעשות את החוקים האלה ואת המשפטים. פרש"י ידוע, ועוד אפשר לומר זה ידוע היום הזה ר"ה (כדאי' בזה"ק 'היום דא ר"ה'), ובהקדם דברי הרה"ק מאוהעל ע"פ "נעשה אדם", ואמר הרב הקדוש הנ"ל עפ"י מ"ש העיקרים שכל דבר שאינו במלואו וטובו, אינו נקרא 'עשוי', כי אינו מתוקן עדיין. ועפ"ז אמר הרה"ק הנ"ל הקב"ה אמר 'נעשה אדם' לשון רבים, כי האדם בעל בחירה בעשותו מצות ה', ובחרו בטוב אז נקרא אדם. **וזה פירש 'נעשה אדם', הבורא ב"ה עם האדם עושים את האדם.**

וזה פי' הפסוק 'היום הזה' פי' בראש השנה, 'ה' אלקיך מצוך' לשון צוותא חדא, 'לעשות' כנ"ל נעשה אדם, ע"י 'את החוקים האלה', דר"ה ותקיעת שופר נקרא חוק ומשפט. ובזה יובן המדרש רבה ריש פרשת אמור **א"ד תחליפי בכל מוספין וכו' והקרבתם, ובר"ה כתיב ועשיתם וכו', מעלה אני עליכם נעשיתם היום לפני וכו'.**

[א"ה: וידועין דברי המדרש (מדרש תהלים, קב) עה"פ **: פנה אל תפלת הערער ואל בזה את תפילתם.** אמר רבי יצחק, כלפי דורות אמרו, שאין להם לא נביא ולא כהן ולא בית המקדש שיכפר עליהם, **אלא עוד תפלה אחת שנשתייר להם שהם מתפללין בראש השנה ויום הכפורים,** ולא תבזה אותו מהם. הוי, **ולא בזה את תפלתם. תכתב זאת לדור אחרון ועם נברא.** וכי עדיין אומה עתידה להבראות שהוא אומר ועם נברא כו', רבנן אמרי, **אלו הדורות שהן כמתים במעשיהם, ובאין ומתפללין לפניך בראש השנה וביום הכפורים ואתה בורא אותן בריה חדשה.** ומה להם לעשות, ליקח הדס ולולב ולהלל אותך, שנאמר, ועם נברא יהלל יה]

אילה שלוחה (פרשת כי תבוא)

וכיון שכן א"צ לכתישה, וזש"ה ונתנך ה"א עליון על כל גויי הארץ, שתהיי צף מלמעלה ומובדל ומופרש מהם בכל הענינים ולא תצטרך לכתישה להיות שרוי בצער ויסורים בשביל להבדיל אותך מהם, אלא אדרבא ובאו עליך כל הברכות והשגוך, וע"כ הסמיך לכאן במדרש דברי הכתוב לריח שמניך טובים שמן תורק שמך, ר"ל למעליותא נמשלו ישראל לשמן שצף מלמעלה ואינם צריכים לכתישה, וע"כ עלמות אהבוך אלו אוה"ע כמו שפירש"י, שתשב בטח בדד ושאנן בשלוה והשקט.

(קדושת יו"ט)

☆

ושמחת בכל הטוב. ובמדרש אין טוב אלא תורה לפיכך משה מזהיר את ישראל עשר תעשר, ונראה דהנה יש להקשות הלא ידוע שנסיון העושר קשה מאד והוא עלול להניא את לבב האדם מדר התורה כמו שהזהיר קרא פן תאכל ושבעת וגו' ורם לבבך ושכחת את ה"א וגו', אמנם מצינו בגמ' מפני מה ניתנה תורה לישראל מפני שהן עזין, וביאר המהרש"א כי מפני שהן עזין לא ישובו מכל ויוכלו לעמוד בכוחות איתנים נגד כל הנסיונות הקמים עליהם להדיחם מדרך התורה, ולפי"ז י"ל דמכיון שיש לישראל מדת עזות דקדושה להתגבר על כל הנסיונות יכוטלים הם להתברך בעשירות, כי בכח העזות יתגברו על נסיון העושר, וזהו שדרש המדרש ושמחת בכל הטוב אין טוב אלא תורה והטעם שניתנה תורה לישראל מפני שהן עזין, שיש להם עזות דקדושה להתגבר על כל דבר המונע בעדם ללכת בדרכי ה', לפיכך משה מזהיר את ישראל עשר תעשר עשר בשביל שתתעשר, דכיון שיש להם מדת העזות יכולים להתברך בעשירות.

(ברך משה)

☆

כי תבא אל הארץ וגו' ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך. ונראה לפי"מ שכתב בספר סמא דחיי עה"פ נפש כי תחטא ומעלה מעל בהי וכחש בעמיתו, דהנה ארז"ל כך דרכו של יצה"ר היום אומר לו עשה כך ומחר אומר לו עשה כך עד שאומר לו לך עעוי"ז, והנה ריב"ז אמר לתלמידיו ולואי שיהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם תדע שאם אדם עובר עבירה אומר שלא יראנו האדם, נלמד מזה כי נוח לאדם להיות רע לשמים מלהיות רע לבריות, וא"כ מסתברא מי שהיצה"ר התחיל לפתותו מפתוהו תחלה במה שבין אדם למקום ואח"כ בין אדם לחברו, ובזה יובן דברי הכתוב ונפש כי תחטא, ר"ל כשהתחיל לחטוא אז ראשיתו למעול מעל בהי דהיינו בינו לבין קונו, אך עבירה גוררת עבירה וגורמת להיות גם מכחש בעמיתו בפקדון, דהוא עבירה שבין אדם לחבירו ע"כ, ולפי"ז כאשר האדם רוצה לשוב אל הי צריך לעשות תשובה על עוונותיו חמור אל הקל, והיינו קודם לשוב על עבירות שבין אדם לחברו ואח"כ על עבירות שבין אדם למקום, וזשה"כ ולקחת מראשית כל פרי האדמה, דכשתרצה לשוב אזי קודם ולקחת מעבירות אלו אשר תביא מארצך היינו עבירות שבין אדם לחברו, ואח"כ והלכת אל המקום אשר יבחר בו הי היינו לשוב על עבירות שבין אדם למקום.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבות יה"ק עצי התמרים

כי זוכר כל הנשכחות אתה הוא מעולם ואין שכחה לפני כסא כבודך

ואמרת לפני ה' אלהיך בערתי הקדש מן הבית וגם נתתיו ללוי ולגר ליתום ולאלמנה ככל מצותך אשר צויתני לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי. שמעתי (כ"ק אדמו"ר בעל תורת מרדכי מווייזשניץ זצ"ל) מזקני בעל "אהבת ישראל" (מווייזשניץ) זי"ע שאמר בשמו של אדמו"ר הרה"ק מסאטמאר זצ"ל, שכשהזדמן האדמו"ר מסאטמאר זצ"ל לבקר את זקיני זי"ע בגראסווארדיין, אמר לו זקיני זי"ע בשם ה"קדושת לוי" מבארדיטשוב זי"ע, "כי זוכר כל הנשכחות אתה הוא מעולם" שהקב"ה זוכר כל מה שאדם שוכח, וזה בין המצוות בין העבירות, הכוונה שאם אדם עושה מצוה, ומחזיק עצמו מזה ומתגאה מזה, אז הש"ת שוכח מזה, ולהיפוך אם אדם עושה עבירה חלילה, וזוכר מזה ויודע שצריך לתקן מה שעשה בבחינת 'וחטאתי נגדי תמיד', אז הש"ת שוכח מזה, משא"כ אם כשעושה מצוה שוכח מזה תיכף, שאין לו במה להתגאות מזה שהרי יודע שכמה שיעשה עוד לא יצא ידי חובתו, אז הש"ת זוכר את המצוה.

וסיפר זקיני זי"ע שעל זה נענה לו הרב מקראלי (ה"ה כ"ק אדמו"ר מסאטמאר זצוק"ל) שלפי הנ"ל אפשר לומר הפשט במה שאנו אומרים בוידוי מעשר "לא עברתי ממצוותיך ולא שכחתי", ולכאורה קשה איזו וידוי זה, הרי מחשיב רק דברים טובים "עשיתי ככל אשר ציויתני" וגו', ווידוי הרי צריך לומר כשעשה דברים לא טובים, רק הפשט שהוידוי הוא על "ולא שכחתי", עשיתי רק דברים טובים, אבל לא שכחתי מזה, אז איך זאל עס אינגאנצען אוועקמאכען, כי כשעושים דברים טובים צריכים תיכף לשכוח מזה, ולא להחזיק את עצמו גדול בזה.

שקיעת החמה (עמ' קנ"ב)

פנינים מתורתן של מרן רגי"ה ק' נעלה דברי יואב זי"ע מספר "קדושת יואב" אשר על מכבש הדפוס

נמסר לנו בתשו"ח ע"י מערכת "ליקוטי אורה"

וחיה כי תבוא אל הארץ וגו' (כו ג). ליתא בספרי, עשה מצוה התמורה בענין שנשכרה מכנס לארץ. והקשה ההפלג"ה ז"ל בפניס יפות (פרשה זו), הא לא נתחייבו ישראל בנכורים אלא לאחר ירושה וישיבה, ומצינו בשעה שקיימו מצוה זו כבר יהיו בארץ, ואם כן לית שייך לומר שנשכרה מכנס לארץ, הרי כבר נכנסו.

ונראה על דרך שכתב בציונה לעתים (דרוש יז ד"ה אמרתי להולגים, וכעי"ז בחפלה למשה מזמור שם) לפרש הכתוב (תהלים שם ד) ולדיקים ישמחו יעלצו לפני אלהים וישישו בשמחה, להיות השמחה הגשמית אינה רק בעת התענוג, כגון בעת האכילה והשתיה וכיוצא, אלא כעבור התענוג לא ישאר אלא שום שמחה ממנו, רק אדרבה יולד לו עצב והתנחמות על זה, מה שאין כן בשמחה של מצוה, אף לאחרי עבור שיעת השמחה ועילתה, עוד ישוב לשמוח על מה שהיה לו התענוג והשמחה הקודמות, וזה יוסיף לו עוד שלימות, וזהו ולדיקים ישמחו יעלצו לפני אלהים, וגם לאחר עבור השמחה עוד ישישו בשמחה, עכ"ל.

ובדרך זה יבואר גם כן בעניננו, כי נעטוו ישראל ליכנס לארץ, למען עיקר הכניסה אל הארץ היה בשביל להיכנס לקדושת הארץ, כי על ידי שיקיימו שמה מצות התלויות בארץ, יכנסו יותר ויותר בקדושת הארץ. וזהו ביאור הספרי עשה מצות התלויות בארץ התמורות בענין, כדי שעל ידי זה תזכו להיכנס לקדושת הארץ יותר ויותר, ולהרגיש נועם זיו קדושתה.

ליל שב"ק תבא תרצ"ב, בעיר מירון יצ"ו

ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך (כח ו). פירש"י שתהא יציאתך מן העולם בלא חטא כביאתך לעולם. ולכאורה קשה דממנע לפי זה דעיקר הברכה היא רק שומרו וברוך תהא בצאתך, אבל שומרו ברוך תהא בבואך אינו ברכה בפני עצמו, ולפי זה לא היה לו לומר תיבת ברוך פעמים, רק ברוך תהא בבואך ובצאתך, כיון דאין זה רק ברכה אחת יחידה.

ונראה לפרש בדרך אחר על רש"י, ובאופן זה יתפרש גם הביאה לברכה בפני עצמה, והוא כי אנו מתפללים תמיד על ביאת המשיח ועל ביאתנו לארץ, אמנם לריכים רחמים גדולים שיביאתינו מהגלות יהיה מתוך נחת ושמחה ולא מתוך לרות גדולות, שהרי גם ממצרים זכו ישראל לצאת, אמנם יציאה זו היתה מתוך קישוי השעבוד, ולזה לריכים אנחנו לברכה מיוחדת שיביאתינו זה [דער מיבערגאנג] יהיה מתוך נחת ושמחה, ובלי לרות ומבלי משיח "עס זאל שוין געבוג זיין וואס ס'איז געווען, איז דען בישט געבוג וואס ס'איז געווען, עס איז שוין די והותר וואס אידן האבן מיטגעמאכט". וזהו ביאור הכתוב, בדוך תהא בבואך, כי ברכה אחת היא שנזכה לבוא ולהגיע אל מקום המקדש, אמנם בו בזמן מוסיפים אנו ומתפללים גם כן בדוך תהא בצאתך, שביציאה מהגלות יהיה גמי מתוך נחת ושמחה, ונזכה לראות הישועה שלימה בביון ציון וירושלים בלי לרות ובלי עגמת נפש, "ווייסט הסי"ת ווחם עם הענגט נאך חויף דער ווועלט, ווחם עם הענגט חויף די דורות. דער בורא כל עולמים זאל העלפן מען זאל זוכה זיין צו זען די ישועה שלימה, מיר זאלן זוכה זיין צו זען בביון ציון וירושלים אן לרות חון אן עגמת נפש".

ס"ג תבוא תשכ"א

ונתנך ה' לראש ולא לזנב (כח יג). יש להבין מומרו לרחם ולא לזנב, הלא דבר פשוט הוא כי אם יהיה לרחם לא יהיה לזנב. גם יש להבין, להא בברכה זו נאמר לכל ישראל, והא לאו כולם רחמים הם.

ונראה לפרש על פי מה שפירש במרגוס יונתן הפסוק לרחם ולא לזנב, למלכין ולא להדיוטין. והנה מלינו לפעמים כי הדיוט נעשה רחם, דהדיוט קופץ בדחם (עי' מגילה יב:), וזהו מחמת עון הדור ממנים מנהיגים שהם הדיוטין, וכמאמרם (בבא קמא נב.) כל רגיז רעיע על ענף (כשהעם הרועה על הלאן), עביד לנגדא (אח העז ההולכת בדחם העדר) סמותא (עורת, ומתוך שנכשלת בהליכתה, נופל כל העדר כולו אחריה), ופירש"י כך

כשהמקום נפרע משונאי ישראל, ממנה להן פרנסים שאינן מהוגנין.

לזה אמר הכתוב ומתוך ה' לרע"ק, שיתן ה' תוכך בידי מנהיגים שהם רשעים בחמת, ולא לזע"ב, היינו לרשעים שהם הדיוטות ולא שהם קופצים ברשע.

ולעומת זה להלן אצל המוכחה (כח מד) כתוב שהיפך, ואתה תהיה לזנ"ב, היינו שיפרע מכח המקום לתת לתכס בידי רשעים שהם בחמת הדיוטות, ולא בידי מנהיגים שהם רשעים חמיתים.

ס"ג תבוא תש"כ

ישא ה' עליך גוי מרחוק מקצה הארץ וגו' (כח מט). ול"ב לומרו גוי מרחוק, דמאי נפקא מינה אם הגוי בא מרחוק או מקרוב, אם בין כך ובין כך הוא מכה והורג, וסובלים ממנו נזקות רבות ורעות ל"ע.

אמנם לפי מצבינו שאנו נמצאים בו בהיום (שנת תרל"ח בתחילת מלחמת העולם השניה על הגרמנים הארורים) יובן היטב, כי בזמנים הקודמים לי איתרמי בחמת מן התרגות שהיתה עת צרה ליעקב, עדיין היו לא היהודים אשר בשאר מדינות העולם שלא עבר עליהם כוס התרעלה, מטותה והרחמנת הדעת להתפלל ולבקש רחמים בעד הגמונים בגרה ובשביה, אבל בעת נעוה"ר פשתה המספחת בכל העולם בפעם אחת, כי לומה אחת היושבת בקצה העולם אשר כל מחשבותם והגיונם היא אין לבצע זממם להרע לישראל ח"ו, הם מרגיזים ומרשיעים ומרעישים את כל העולם ממש, ושולחים חיל ומעות ובלי נשק וספינות, ומודיעים כל רשעתם מסוף העולם ועד סופו על ידי ה'רחליע'ס', אשר בחמעטם קטם הולך מקצה העולם ועד קצהו, עד שלחצוניו אין ישראל בטוחים בשום מקום ר"ל.

וזה יש לרמז בפרטי הכתוב, יפע ה' עליך גוי מרחו"ק, כי אף שישאר במקומו מרחוק ולא יתקרב אליך כלל, מכל מקום תרגיש בחילו הוא קרוב אליך ממש, מפני שכוחו וחילו דרכו לילך ולהזיק עד קצה העולם, על ידי שהוא מרעיש ארץ ומרגיז ממלכות כל העולם.

דרשה י"ג אדר א' שנת תרח"ץ ביום תענית ציבור שגזרו לאור הגזירות והרדיפות על אחב"י במדינת ראמעניא יצ"ו

וזה לשון רבינו בקונטרס על הגאולה ועל התמורה (סימן לו בא"ד), מה שאירע אצלינו במדינת ראמעניא סמוך לשנות המלחמה בשנת תרח"ץ, כאשר המיצר לישראל נעשה ראש אכזר צורר היהודים (אסא יט"ש) נתמנה לראש המלוכה במדינה ההיא, וגזר גזירת כליון ואבדון רח"ל על כל היהודים תושבי המדינה, וכבר היתה הגזירה חתומה והיה פחד גדול על כל היהודים, וגזרנו צום תענית ויום תשובה ותפלה לבטל הגזירה, וימים אחדים לפני יום התענית שהוקבע, ריחם השי"ת עלינו והורד הרשע הנ"ל מכסאו ונתבטלה הגזירה לגמרי, והיה נס גדול מן השמים שניצולו אלפים ורבבות ישראל מגירוש והריגה ר"ל, עכ"ל.

ישא ה' עליך גוי מרחוק וגו' גוי אשר לא תשמע לשונו (כח מט). פירש"י לא תכיר לשונו. ולכאורה קשה כי מה נכך שלא תכיר לשונו, הלא אפשר להתלמד לשונו, ולמה הזכירו הכתוב בחמנע המוכחה.

ויש לומר כי בעת שאיזה מלכות וממשלה גוזר גזירה, והם מודיעים בבהירות מה שהם רוצים ואפילו, אזי יודעים על כל פנים על מה להתפלל ולהתחנן אל ה', כגון בימי מלכות יון שהיתה הגזירה על הדת, כתמרס ז"ל (ב"ב פ"ג ס"ד) שגזרו כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלהי ישראל. וכן בגזירת המן שהיתה הגזירה על הגופים להשמיד להרוג ולאבד ח"ו, בכל אלו ידעו לפחות ענין הגזירה ומהותה, וממילא ידעו על מה לבקש ולהתחנן מה', אבל בעמדינו המר בעת (שנת תרל"ח) אין אנו מבינים כלל מה רצונם וגזירתם, כי אינם מגלים לף חלק מועט ממה שטמון בלבם להרע לישראל.

על זה אמר הכתוב בתוכחה, יפע ה' עליך גוי מרחוק וגו' גוי אשר לא תשמ"ע לשונ"ו, מלשון הבנה כמו (בראשית מב טו) תשמע חלוס לפתור אותו, ורצה לומר לממה שיאמר בפיו ולשונו לא תבין מה רצונו וגזירתו בחמת, כי לא יגלה הרע הטמון בלבו ומה הוא זומם לעשות, ובכן לא תדע על מה להתפלל.

עוד יש לרמז בזה, על הגלות שנמצאים בין הערב רב, שרשעי ישראל כופרים ואפיקורסים רוצים ללכוד ברשתם חגשים מבני ישראל הכשרים, על זה זקוקים לרחמי שמים מרובים, כי הוא גוי אשר לא תשמ"ע לשונו, שקשה להבין מה הוא אומר, מפני שהם בחים בשקר ובמרמה ואינם מגלים החמת הטמון בלבם.

דרשה י"ג אדר א' שנת תרח"ץ ביום תענית ציבור שגזרו לאור הגזירות והרדיפות על אחב"י במדינת ראמעניא יצ"ו, וס"ג תבוא תשכ"ב

סיפורי צדיקים, גבעזור הפסוקים
הפלאים זיו ונוגה מפיקים

לא עבדת את ה"א בשמחה ובטוב לבב

בעת גזירת המלבושים ברוסיא, שגזרו לשנות המלבושים וללבוש כבגדי הגוים, קם איש אחד, שהיה המתחיל בדבר, ולבש בגדים חדשים כמצווה מפי השלטונות, ובא אל הרה"ק ר' משה צבי מסאווראן זי"ע בלב שמחה, אמר הרה"ק מסאווראן, שעתה נתיישב לו מאי דכתיב בתורתינו הק' שכל העונשים הקשים מנשוא שבתוכחה באים על אשר 'לא עבדת את ה' אלוקיך בשמחה ובטוב לבב', שנראה ממשמעות הכתוב שעבדו את ה', אך לא משמחה ובטוב לבב, והיה תמוה לו – למה יבואו גזירות קשות אלו שבתוכחה על העדר השמחה שבעבודת ה'. אלא יש לומר שפירושם של הדברים כך הם, שבאמת אינם עובדים את ה' כלל וכלל, אך על העדר העבודה בלבד עדיין יש להמליץ שמקושי הגזירות המוטלות עליהם ע"י השלטונות ראש בל עמם ואנוסים הם להתבטל מעבודת ה', אולם כאשר אינם נעצבים אל ליבם על קושי גזירות אלו, ולא עוד אלא ששמחים בדבר, הרי שוב אין להמלצה זו מקום לחול, ועל כך באה התוכחה הקשה, וזהו: תחת אשר לא עבדת את ה' אלוקיך, והיה לך להיות נעצב על זה, ולא די שלא עבדת אלא שעוד היית שרוי בשמחה ובטוב לבב.

תחת אשר לא עבדת את ה"א בשמחה

סיפר הרה"ק ר' חנוך העניך הכהן מאלכסנדר זי"ע: מעשה בכפרי אחד שהיה לו בן שלא רצה בשום אופן ללמוד תורה, ואמנם לא ידע צורת אות אחת, פע"א נסע הכפרי העירה, הביא משם מלמד והבטיח לו שכר הגון על מנת שילמדו את בנו צורת אות, טרח המלמד ועמל קשות זמן מרובה, עד שלימד לבן הכפרי את האל"ף בי"ת עם הנקודות, לימים בא האב לבחון את בנו, לראות אם אמנם יודע הוא את התורה שלמד, הראה לו המלמד על האותיות והנער השיב כהלכה: א' ב' ג', אח"כ המשיך ושאל: מה יש מתחת לאלף, מתחת לבית.. והנער השיב כהוגן, עד שהגיעו לאות ה"א, שאל המלמד את הנער: מה מתחת לה"א: שתק הנער ולא ענה מאומה, לא הועילו בקשותיהם של המלמד ושל האב והנער התעקש ולא פצה את פיו, חרה אפו של האב על הבן העיקש, נטל מקל בידו ועמד להלקותו מלקות הגונות, כיון שראה הבן כך, נענה ואמר: אבא, אם אתה אומר להלקותינו אהיה מוכרח איפוא לגלות את הדבר: מתחת לַהֲיֵי (מאכל הבהמה "שחת" נקרא כן) טמון העגל הגנוב... או אז נתברר שהאב גנב עגל והטמינו מתחת לערימת השחת, וציוה על כל בני הבית לבל יגלו לאיש את הדבר, לפיכך התעקש הבן ולא רצה לגלות מה נמצא מתחת לה"א אשר בסידור, וסיים הרה"ק מאלכסנדר זי"ע ואמר: שזה יש לרמז בפסוק "תחת אשר לא עבדת את ה' אלוקיך בשמחה" - תחת, פי' אותה הסיבה אשר מ"תחת" לזה שלא עבדת את ה' אלוקיך בשמחה [כדרך שאומרים מאחורי מעשה פלוני ישנה סיבה פלונית] היא היא אשר בגללה תיענש, כי אפילו אם בעד עצם הדבר שלא עבדת את ה"א בשמחה עדיין אינך ראוי כל כך לעונש, אולם ראוי אתה לעונש בעד המעשה אשר עשית לפני כן, והיא אשר גרמה לכך שתינטל ממך השמחה לעבודת השי"ת, כי אם אינך יכול לעבוד את ה' בשמחה, ברור שמשהו גרם לכך, והיא סימן שאיזה גניבה מסתתרת מתחת לזה...

לשון חכמים

לשון חכמים צדק ומישרים, בדרך צחות ומליצה נאמרים

היום הזה ה' כו' ושמרת ועשית אותם בכל לבבך ובכל נפשך. זה קאי על כל המצות והחוקים, כי בספר זה נכללו כולן כמוש"כ הגר"א ז"ל ריש דברים, עיי"ש. **אולם על דרך צחות נראה** על פי שאמרו בתענית (ט.) בכל אסור לנסות להקב"ה שנאמר לא תנסון חוץ מזו במעשר עיי"ש, לכן אמר בביעור מעשר בערתי כו' וגם נתתי ממנו ללוי כו' עשיתי ככל אשר צותני, לכן השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך כו', ואמר אחר כך אף דבזה מותר לנסות ועשר בשביל שתתעשר, מכל מקום יותר מוטב שתתן בלא שום פניה ונסיון כלל רק לעשות את החקים האלה דייקא, ושמרת ועשית אותם בכל לבבך ובכל נפשך בלי מחשבה זולתי קיום רצון הבורא יתברך.

משך חכמה

~◆~

ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך. יש לומר בדרך צחות דהיינו בפרשת כי תבוא נאמרו התוכחות, ובפרשת כי תצא כתיב 'ויהפוך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה', וזה יש לרמז ברוך אתה 'בבואך', ר"ל שכל הקללות והתוכחה שנאמר בפרשת 'תבא' יהיה ברוך, כי ברוך אתה 'בצאתך', דהיינו בפרשת 'תצא' נאמר ויהפוך ה' אלקיך את הקללה לברכה, וממילא בפרשת כי תצא מבואר הברכה על פרשת תבא שכל הקללות יתהפכו לברכות, וזהו נרמז בהפסוק ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך.

חיי צבי

ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה' אלוקיך. ובילקוט איתא אין טוב אלא תורה לפיכך משה מזהיר את ישראל עשר תעשר עשר בשביל שתתעשר. וצ"ב. ויש לפרש דברי הילקוט עפ"מ דאיתא בגמ' (פסחים ס"ב:) כתוב אחד אומר "עצרת לה' אלוקיך, וכתוב אחד אומר עצרת תהיה לכם, ר"א סבר או כולו לה' או כולו לכם, ור"י סבר חלקהו חציו לה' וחציו לכם, עוד איתא בגמ' (שבת ק"ט.) עשירים שבא"י במה הם זוכין בשביל שמעשרין, שנאמר עשר תעשר עשר בשביל שתתעשר ושבשאר ארצות במה הם זוכין בשביל שמכבדים את השבת, ובזה יובנו דברי המדרש: ושמחת בכ"ל הטוב אין טוב אלא תורה, דהיינו ללמוד כל היום וכר' אליעזר שאומר כולו לה', אך אם כן תקשה באיזה זכות יוכלו להתעשר הלא עי"ז לא תוכל לכבד ולענג את השבת כראוי, לכם משה מזהיר לישראל עשר תעשר, עשר בשביל שתתעשר.

(ילקוט האורים)

☆

גם כל חלי וכל מכה אשר לא כתוב בספר התורה הזאת. ובמדרש אי' זו מיתת צדיקים, וכבר נאמרו בזה הרבה ביאורים ליתן רמז במקרא על הדרשה הזאת. ויל"פ דהנה בכל ספר מחמשה חמשי תורה תמצא כתוב מיתת צדיקים, בספר בראשית נאמר מיתת נח ומיתת האבות, בספר שמות נאמר וימת יוסף וכל אחיו, בספר ויקרא נאמר מיתת נדב ואבוהוא, בספר במדבר נאמר מיתת אהרן ומרים, אבל בספר דברים לא נזכרה מיתת שום צדיק (הגם שנאמר בסוף הספר וימת שם משה, יש שתי תשובות בדבר חדא, שבעת שאמר להם משה רבינו ע"ה פרשה זו עדיין לא היה מת, ושנית, הלא האיש משה עניו מאד ובוודאי לא החזיק את עצמו לצדיק), וזה"פ גם כל חלי וכל מכה אשר לא כתוב בספר התורה הזאת דייקא בספר דברים וזו היא מיתת צדיקים.

(ליקוטי בשמים)

☆

גם כל חלי וכל מכה אשר לא כתוב בספר התורה. ובמדרש אי' זו מיתת צדיקים, ונראה דהנה באמת מיתת צדיקים אין יכולה ליכתב בתוכחה דאין לה מקום לא בתחילה ולא בסוף, דאיתא בגמ' (בבא בתרא ח:) דבפורעניות וקללות כל המאוחר בפסוק קשה מחבירו, והנה אמרו חז"ל (בבא קמא ס.) עה"פ כי מפני הרעה נאסף הצדיק שהצדיק מת כדי שלא יראה ברעה העתידה לבוא עי"ש, וא"כ איפוא נכתוב מיתת צדיקים בתוכחה, אי נכתוב בתחילה יהא נראה דמיתת צדיקים היא הקלה שבקללות כנ"ל, ובאמת היא שקולה כשריפת בית המקדש כדאיתא בגמ' (ראש השנה י"ח:), ואי נכתוב לבסוף יהא משמע דכל התוכחות והקללות באו בימי הצדיק ואח"כ מת, ובאמת אינו כן כי מפני הרעה נאסף הצדיק כדי שלא יראה ברעה, ולכן אינה יכולה ליכתב מיתת צדיקים בהתוכחה, וז"ש גם חלי וכל מכה אשר לא כתובה בספר התורה הזאת זו מיתת צדיקים, דהוא מכה אשר אין יכולה ליכתב.

(קהלת יצחק)

☆

גם כל חלי וכל מכה אשר לא כתוב בספר התורה. ובמדרש זו מיתת צדיקים, ויתבאר עפימ"ש בספר חסידים שהקב"ה כותב כל מעשה אדם והדיו הנשאר בקולמוס הוא מקנח בראש הצדיקים שהגיע זמנם ליפטר מן העולם, ולפי"ז כל חלי וכל מכה "אשר לא כתוב בספר" היינו דיו הנשאר אשר לא כתוב, זו מיתת צדיקים שבזה מתים הצדיקים.

(דרוש שמואל)

דורש טוב

ובאת אל הכהן אשרי יהיה בימים ההם, ואמרת אליו הגדתי היום לה' אלקיך וגו'. יש לדקדק דמילת היום נראית כמיותרת, דפשיטא דביום ההוא הוא מדבר. **עוד יש לדקדק** דהנה רשיז"ל פי' 'אל הכהן אשר יהיה בימים ההם' - 'אין לך אלא כהן שבימיך', וצ"ב אמאי דייקא גבי קריאת ביכורים הורתה לנו התוה"ק יסוד זה.

ונראה דהנה איתא בגמ' ראש השנה (דף כ"ה) דאפי' אם טעו בי"ד וקבעו החודש בטעות ביום שאינו ראוי לכך, החודש מקודש, שנאמר 'אשר תקראו אותם במועדם', וקרינן בי' **"אתם", והיינו אתם אפילו מוטעין**, ומביא על זה הגמ' הא דאמרו 'אין לך אלא שופט שבימיך', דיפתח בדורו כשמואל בדורו, והלכה כמותו. **וכאשר יקבע הוא את החודש כן יקום.**

והנה בזמן הבית אתרמי לפעמים לאיש פרטי שיהיה נראה לו בבירור לקדש החודש לפי ראות עיניו שלא כפסק הבי"ד שבימיו, **וימצא לפעמים לפי חשבונו שכבר היה ראוי שלא לקרות פרשת ביכורים, שהרי אחר סוכות מביא ואינו קורא**, ואם לא היה הבי"ד מעברין את השנה, היה אז כבר אחר סוכות, **אך לפי קביעות הכהן הזה ובית דינו עדיין זמן קריאה הוא, והייב אדם לשמוע בקולו ולקרא את הפרשה.**

וזה שאמר הכתוב, **"ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם"**, ופירש"י **שאין לך אלא כהן שהוא בימיך, וכאשר יקבע הוא כן יתקיים**, דאתם קרינן ואפילו מוטעין, ולזה תאמר אליו הגדתי "היום" דייקא, דאף שלפי חשבוני אין חיוב קריאה, אעפי"כ **קראתי היום לפי חשבונך, שעדיין ראוי היום להגדה**, כי אין לי אלא אותך כהן שבימי, **ומיושב שפיר ג"כ אמאי דייקא כאן לימדתה תורה יסוד זה שאין לך אלא כהן שבימיך.**

חתם סופר

השמעת קול בתפילה, והמסתעף (א)

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

הנה הימים הנוראים הבאים לקראתינו לשלום עומדים כבר אחר כותלינו, ימים גבוהים ונעלים שאנו מרבין בצלותא ובעותא בתפלה ותחנונים לפני המקום, שנזכה לכתיבה וחתימה טובה בספרן של צדיקים לשנה טובה ומאושרת, והזמן גרמא לבאר קצת איסור השמעת קול בתפלה במשך כל השנה, והמנהג המקובל בימים הנוראים להשמיע את הקול בעת התפלה.

במס' ברכות (לא.) איתא שהמתפלל 'יחתוך בשפתיו' ולא ישמיע קולו, ולמידין מתפילת חנה דכתיב בה 'וקולה לא ישמע', ושם (כד:) איתא 'המשמיע קולו בתפילתו הרי זה מקטני אמנה', וברש"י: כאילו אין הקב"ה שומע בלחש, ומי שמגביה קולו בתפלתו הרי זה מנביאי שקר, דבהם כ' ויקראו בקול גדול. ובמס' סוטה (לב:) אמר רבי יוחנן בשם רשב"י דלכן תקנו שיתפללו בלחש שלא לבייש את עוברי עברה, וברש"י: דהיינו המתוודים בתפלתם על עבירות שבידם, עי"ש.

וב'זוהר' הק' פ' ויגש (נ"ט ע"ב) איתא בזה"ל: "ואוקימנא מאן דצלי צלותיה קמי מאריה איצטריך ליה דלא למשמע קליה בצלותיה ומאן דאשמע קליה בצלותיה צלותיה לא אישתמע" וכו', עי"ש. וב'רעיא מהימנא' פ' פנחס (ר"ל ע"ב) איתא שם: "בצלותא כל חד מצלי בחשאי דלא ישתמע קלא דיליה בצלותא לגביה דחבריה" וכו', עי"ש. ובפ' ויקהל (ר"ב ע"ב) איתא: "אי ההיא צלותא אשתמעת לאודנין דבר נש לית מאן דציית לה לעילא ולית דצייתין לי' אחרנין בר מאן דשמע בקדמיתא בגין כך בעי לאסתמרא דלא ישמעון לההיא צלותא דבני נשא" וכו', עי"ש.

וכן הוא ב'טור' סי' ק"א: "יש אומרים הא דאמר שלא ישמיע קולו בתפלתו שצריכה שתהיה בלחש עד שלא תשמע אפילו לאזניו ומביאין ראיה מן התוספתא יכול יהא משמיע לאזניו כבר פירש בחנה וקולה לא ישמע, ומיהו בגמרא דידן אינו ממעט אלא השמעת קולו דמשמע שמשמיע קולו לאחרים אבל לאזניו יכול להשמיע, והכי איתא בהדיא ב'ירושלמי' יכול יהא מגביה קולו בתפלתו כבר פירש בחנה וקולה לא ישמע, והדעת נותנת שיותר טוב להשמיע לאזניו כי אז יוכל לכוין יותר". וכן כתב ה'רמב"ם' ז"ל תפלה (פ"ה ה"ט) "ולא יתפלל בלבו אלא מחתך הדברים בשפתיו ומשמיע לאזניו בלחש ולא ישמיע קולו", עי"ש. ובב"י שם מביא דגם הרשב"א הסכים לזה דטוב להשמיע לאזנו, וב'בדק הבית' ציין הב"י לדברי הזוהר הק' בפ' ויקהל דמשמע שלא להשמיע לאזניו כלל, ומסיק דטוב לחוש לדבריו, עי"ש, אבל בספר 'היראה' לרבינו יונה (אות נ"ו) מבואר בהדיא דישמיע לאזניו עי"ש.

ועי' בשו"ע סי' קא (סעי' ב) שכתב: "לא יתפלל בלבו לבד אלא מחתך הדברים בשפתיו ומשמיע לאזניו בלחש ולא ישמיע קולו, ואם אינו יכול לכוין בלחש מותר להגביה קולו", עי"ש. ובמ"א (סק"ג) ציין לדברי

בד"ה דבזוהר הק' משמע דלא יגביה כלל, והוא ז"ל סובר דאין ראי' מהזוה"ק דכונתם דלא ישמעו לאחרים, אבל זה ודאי דאם לא השמיע לאזניו כלל יצא, עי"ש. ובפר"ח שם כתב דראוי לחוש למש"כ הב"י בבדק הבית דלא ישמיע לאזניו בכלל.

ובשו"ע הרב (סעי' ב') נראה מדבריו - לפימש"כ במאמר המוסגר - דמעיקרא דדינא מותר להשמיע קולו עד שישמע קולו לאחר העומד "חוץ לד' אמותיו", דהאיסור הוא רק "להגביה קולו" ששומעים אף חוץ לד' אמותיו, דזה מקטני אמנה כאילו אין הקב"ה שומע, רק החכמים "תקנו" שלא ישמיע קולו "כלל" ויתפלל בלחש ולא להשמיע רק "לאזניו" ולא לאחרים "אף בד' אמות", כדי שלא לבייש עוברי עבירה דמתוודים על עוונותיו. ובפשטות רוצה ליישב קושית המהרש"א בסתירת מאמרי חז"ל הנ"ל, דלכאורה במס' ברכות משמע דהוא מחמת קטני אמנה, ובמס' סוטה מבואר דהוא מטעם דאין לבייש, ועוד דבמס' סוטה משמע דהוא "תקנת דרבנן", ובמס' ברכות משמע דלמידין מקרא. ועי' ב'באר שבע' שם בסוטה דתמה ע"ז ומסיק בצ"ע, וע"ז מיישב הרב דמטעם קטני אמנה אסור רק להשמיע קולו עד אחר ד' אמות, ומחמת שאין לבייש לו אסור להשמיע קולו בכלל, ודו"ק.

ואגב במהרש"א שם במס' סוטה ביאר דוודאי אי כולי עלמא הי' משמיעין קולן לא הי' מקטני אמנה, אלא כיון דתקנו שיתפללו בלחש כדי שלא לבייש, מאן דלא חש להא ומשמיע קולו טפי משאר אינשי הרי זה מקטני אמנה, עי"ש.

וב'בכור שור' מס' ברכות (ל:) מחדש בהלכה זו: "דגם אם ידבר והעומד נגדו לפניו או אצלו ממש ישמע דבריו שפיר דמי ולא אסרו כ"א השמעת קול ממש, ומביא ראי' לזה ממס' יומא וכו', אלא שמלשון המג"א לא משמע כן, גם תימא שלא חילקו הפוסקים מגמרא ערוכה זו וצ"ע עי"ש. וב'יד אפרים' (סימן ק"א על המ"א שם) מביא דבריו, והאיר דלכאורה לפי הטעם שלא לבייש מי שמתוודה בעינן בלחש ממש, ואע"ג דמקראי דחנה משמע דרק השמעת קול אסור, מ"מ "תקנו" שיאמרו בלחש ממש, אולם אם רוצה לעורר הכוונה, וקול מעורר הכוונה מותר קצת להשמיע קולו, אולם לא יגביה קולו משום דנראה מקטני אמנה, ועי"ש שהאריך בזה, ומסיק בסו"ד: "דאע"ג דמדברי הזוה"ק משמע שלא ישמיע בכלל, מ"מ העיקר הוא הכוונה, ואע"ג דכוונה אינו מעכב בדיעבד, מ"מ אם עושה תפילתו קבע באופן שאינו מכוון לא יצא, ע"כ מוטב להשמיע קולו קצת בכדי שיכוון", עי"ש.

ובמה שכתב דאם רוצה לעורר הכונה מותר - עי' בספר 'שארית מנחם' פ' דברים (דף פ"ד בהג"ה) מ"ש ששאלו להרה"ק מקאצק ז"ל על המשמיע קולו בתפלתו ה"ז מקטני אמנה, אם מבקש עצה שע"י הקול יעורר הכוונה למה יהי' מקטני אמנה, והשיב "פאר וואס'זשע ביים דאוועננען און נישט פארן דאוועננען...", עי"ש, דהיינו שכבר לפני התפלה צריך לעורר לבו לכוון בתפילתו.

וב'שערי תשובה' שם דן בדיוקי הזוהר הק' הנ"ל דבחד מקום משמע דעיקר הוא שחבירו העומד אצלו לא ישמע, ובחד מקום משמע דגם הוא לא ישמע כלל, ומביא בשם מהר"ם די לונזואנו דאם הוא שמע אינו נענש אך אם השמיע לזולתו נענש **אף על פי שלא השמיע הדברים רק הקול**, דייקא נמי דקאמר דאישתמע קלא ולא אמר ומאן דשמע קלא, עכ"ל, והוא ז"ל חולק ע"ז וכו' די"ל בכוונת הזוהר דלא ישמיע לחבריו, אולם כבר כ' בשם האריז"ל דלא ישמיע לאזניו כלל ומי יבוא אחרי המלך, אך כתב ב'מחזיק ברכה' (סימן קמ"א) דאין זה אלא למישרים אורחותם, אמנם להמון עם מסתייע שלא ישמיע לאחר, והנח להם לישראל כי לא נאמרו השיעורים הללו אלא למצנעיהם, והעיקר בזה שהכל לפי מה שמשער נפשו, שיש מי שאם לא יחתך היטב עד שיהי' הקול יוצא מן השפה ולחוץ ברוב סרעפיו אך שפתיו לא יניע, או תתקפהו שינה, ועכ"פ השמעת קול הברה בלי השמעת התיבה עצמה יכול לעשות אם אי אפשר בענין אחר, ולא נמנעו מלעשות כן אף אנשי מעשה המישרים אורחותם כשמרגישין בעצמם שאין דעתם מיושבת כ"כ שיוכלו לכוון בתפלת הלחש לגמרי", עי"ש, וע"ע ב'ראשית חכמה' שער הקדושה (פ"ט אות ה) שמבואר בדבה"ק דקפידת עיקר הזוה"ק הוא אי משמיע קולו לאחר, עי"ש.

ומה שהביא השע"ת מהחיד"א הוא במחזיק ברכה בסימן קמ"א, אבל ב'ברכי יוסף' (בסימן ק"א) האריך בסתירת המאמרים בזה, ושם ביאר די"ל דלפי טעם

פשוט יכול להשמיע לאזניו, אבל לפי האמת עפ"י סודן של דברים לא ישמיע לאזניו בכלל, עי"ש. וכן בספרו הק' 'ניצוצי אורות' על הזוהר (ח"א דף ר"י) פ' ויגש כתב, וזל"ק: "פירש הרב של"ה דקלא לא נאמר אלא קליה, שלא ישמיע אפילו לאזניו והכי מסיק הרב פר"ח, וכן הוא בתנא דבי אליהו, והראשונים ה'י להם גירסא בש"ס כן וכמ"ש במ"א", עי"ש.

ומש"כ דכן הוא בתנא דבי אליהו, כוונתו בפרק כ"ח, וזל"ק: "וכל המתפלל ומשמיע קולו לאזניו הרי זה מעיד עדות שקר, ויש אומרים שהוא מחסר אמנה", ע"כ, ומבואר דאף לאזניו אסור לשמוע. אולם בביאור הגר"א (סימן ק"א סק"ד) כתב דט"ס הוא, וכן מה שמביאים הראשונים בשם התוספתא ט"ס הוא, דהא בגמ' (ברכות לא.) הביא התוספתא ולא קאמר לאזניו, ובשו"ע מהדורת פרידמאן שם ציין דהמאירי בחידושיו במס' ברכות נמי כ' כן, אולם המאירי שם לא כ' דט"ס הוא, רק האיר דבגמ' דילן נראה גירסא אחרת בתוספתא, עי"ש.

וב'אור החמה' על הזהר (ויקהל שם) [להרה"ק ר' אברהם אזולאי זי"ע], כתב בשם מרן הרח"ו ז"ל וזל"ק: "בלחישו ברעותא דלבא העני כשהתפלה בלחש שאינה נשמעת לאזניו אז הוא רוחנית מאוד מגדר טבע רוח האדם שהיא פנימית ורוחנית יותר מאד מן סטרא אחרא ואינם רואים אותה, אבל אם התפלה נשמעת לאזניו לא סלקא כי אז שומעים לה החיצונים והם מתערבי בהדה, וזה הפך סברת הרי"ק בבית יוסף שפסק הפך מ"ש, ועי' בירושלמי ותמצא כדברי הפך סברתו", עכל"ק, ומבואר דרח"ו סובר דאסור להשמיע אף לאזניו דאז נשמע לחיצונים ר"ל, וכן מבואר בספה"ק 'עולת תמיד' [מהדורא בתרא דכתבי רח"ו, דף צ' ממהדורא חדשה מכון אהבת שלום] וזל"ק: "וכתב הרב רבי חיים זלה"ה וז"ל התפלה אינה נכנסת בשום רקיע כי אם אותה תפלה דלא אשתמעת לאוזנין ולכן בק"ש תקנו שישמיע לאזניו, אבל הכא אם התפלה נשמעת לאזניו לא סלקא כי אז שומעין לה החיצונים והם מתערבי בהדה, אבל כשהיא בלחש שאינה נשמעת לאזניו אז היא רוחנית מאר מגדר טבע רוח האדם שהיא פנימית ורוחנית יותר מאד מן הסטרא אחרא ואינם רואים אותה", עי"ש. ובהג"ה של הרה"ק רבי יעקב צמח זי"ע נו"נ בכמה מקומות בזוה"ק דמשמע דיכול להשמיע לאזניו, אולם מסיק דמי יבוא אחרי המלך הרב ר' חיים זלה"ה, עי"ש.

ובספרו הקדוש 'עץ הדעת טוב' על התורה פ' ואתחנן כתב שם, וזל"ק: "הודיע שלא כל תפלה תועיל אם לא שיוציאנה בחתוך שפתים ולא בשתיקה בתוך הלב, וגם שלא תהי' בקול ממש גבוהה הנשמע לזולתו, **האמנם צריך לבטא בשפתים בחיתוך המלות היטב בהבל היוצא מן הפה "ולא בקול ממש" כנודע המפרש שבין הבל אל הקול וכו'**, וזה שאמר לאמר וכו' כנודע כי דיבור לאכרזא בקול רם, ואמירה הוא בחשאי כמ"ש ויאמר בלבו וכו', אך עכ"ז צריך להוציאו בפיו לכשתקרא אמירה דאל"כ נקרא הרהור, וז"ש לאמר הא כיצד הבל ולא קול, לכן ר"ת בעת ההוא לאמר הוא הב"ל וכו', עי"ש.

ובספה"ק 'עטרת צבי' פ' ויקהל האריך בזה ובאמצע דבה"ק כתב שם, וזל"ק: "נ"ל השפל דצריך להשמיע לאזנו מה שמוציא מפיו דהיינו **שצריך להבין הדברים בפירושן** ולא יחשב בדברים אחרים דא"כ לא שמעו אזניו מה שמוציא מפיו, ועיקר הבחנת הדבור תלוי באזנים כאמור אזן מלין תבחן (איוב יב יא), וכשאינו מטה אזנו למה שמוציא בשפתיו אפילו יקרא בקול רם מאחר שלא הטה אזנו לדבור שהוציא מפיו ומחשב בדברים אחרים אינו שומע מה שאומר, דבר זה נקרא לא השמיע לאזנו שהרי באמת לא שמעו אזניו לבחון מה שהוציא מפיו כי לא כיון לבו ומחשבתו ולא הטה אזניו אל הדבור וכו', בודאי אם מחתך האותיות הדבור בה' מוצאות הפה וגומרן ומוציאן בשפתיו ומכוין לכל אות ודבור ומשים אזנו ולבו אל הדבור אז בודאי אזניו שומעים, יהיה איך שיהיה בלחש אזניו תשמענה דבר, וזאת אומר אם אינו נשמע כלל לאזניו בודאי אינו מניע ה' מוצאות הפה בשלימות, ויש אותיות שדומים קצת במבטא כמו ט' ות' א' ע' ובמה יבדלו זה מזה אם לא בהנעת ורגשות הרגשת מה שמוציא מן ה' מוצאות ובודאי אזניו שומעות אם מטה אזנו בכוונת לבו ובפרט לאותיות הגרון אם מרגיש ומניע גרונו לדעת בודאי אזניו שומעות, ואם אינו מניע ומרגיש גרונו להוציא בודאי לא יצא ידי חובתו. ובזה נבין דברי התוספתא שמביא הטור שבתפלה אין צריך להשמיע לאזנו אחר

שבתפלה צריך התפשטות הגשמיות עד שהוא בטל במציאות בודאי כל החושים וכל מוצאות הפה בטלים ואז בודאי אזניו הגשמים לא ישמעו, ובזה מיירי התוספתא וכו', והנה הגם אשר משייטא דלישנא דפוסקים לא משמע כפירושי זה עיין בסי' צ"ח בטור, אבל אחר הבנת דברי הזהר דלית דבור בלא קלא כתבתי זה, ועיין פ' ויגש דף ר"י ע"א ומ"ש שם. ומשם ודאי משמע דבתפלה צריך להיות קול אמנם בחשאי עיי"ש היטב הדק, ובאד"ר ובאד"ז ודוק היטב בזה ותרצה להודות על האמת אז תבין ואז תשכיל, עי"ש שהאריך, ודבה"ק הוא כמו שכ' הרח"ו לעיל דעיקר הוא שיהא רק חיתוך שפתיו, ודו"ק.

ובהסכמת הגאון ה'שואל ומשיב' על ספר הק' עטרת צבי, דן בדבריו הק' ובא"ד כתב וזל"ק: "יצא לדון בדבר חדש דמה שאמרו דצריך להשמיע לאזניים היינו לא שמיעה גרידא רק שצריך לחתך אותיות הדבור בה' מוצאות הפה וגומרן ומוציאן בשפתיו ומכוון לכל אות ודבור ומשים אזנו וליבו אל הדבור וצריך להרגיש ה' מוצאות הפה בשלימות, וגם יש אותיות שדומין קצת במבטא כמו ט' ות' א' ע' ובמה יבדלו זה מזה אם לא בהנעות ורגשות ההרגשות מה שמוציא מן ה' מוצאות ובפרט באותיות הגרון, ובזה מובן דברי התוס' שבתפלה א"צ להשמיע לאזניו אחרי שבתפילה צ"ל התפשטות הגשמיות עד שהוא בטל במציאות ובודאי כל החושים וכל מוצאות הפה בטילים ואז בודאי אזניו הגשמיים לא ישמעו ע"ש שהאריך, והנה זה ודאי דהפוסקים לא ס"ל כן דאל"כ לא הוי דחה הטור דברי התוספתא וש"ס דילן דלדבריו בתפלה לא שייך השמעת אזנים, וכן הרשב"א הובא ב"י שם דחה דברי התוספתא וכו', ומבואר דהשמעת אזנים הוא כפשיטא, אמנם באמת יצא לחלוק על הפוסקים ובירר דרך לעצמו וכו', **וע"כ הדבר ברור דהשמעת אזנים שאמרו בש"ס ופוסקים היא סתם השמעה**, ובזה א"ש דברי הש"ס והפוסקים וז"ב כשמש, ולדבר הזה יסלח על שהרביתי להשיג עליו כי לש"ש נתכוונתי להצדיק הצדיק דמעיקרא רבינו הב"י ז"ל והד"מ ומנהג שלנו, ולאורם אנחנו הולכים בכל מקום, עכל"ק.

ובאגרא דפרקאק אות קנ"ו מדייק מזוה"ק הנ"ל: דלכאורה אין קפידא רק שלא ישמעו אחרים אבל להשמיע לאזניו שפיר דמי עי"ש דבריו הק', ולא הזכיר שם המו"מ בזה, וכנראה הבין בפשוט דקפידא הוא רק להשמיע לאחרים.

והרה"ק מקאמארנא ז"ל בספרו 'זהר חי' פ' ויקהל שם נמי נו"נ בדיקדוקי לשונות הזוה"ק' וזל"ק: "בלשון הזוה"ק אי ההוא צלותא אשתמע לאודנין דבר נש, [ולפי"ז] אם אין שם בבית יכול להגביה מעט קולו, אבל לטעם דצלותא בעלמא ושם קלא דלא אשתמע ראוי להתפלל תמיד מקירות לבו בלחש והש"י יעזרנו לזה", עכל"ק. אולם בספרו הק' שלחן הטהור ב'זר זהב' סק"ד, לאחר שהאריך בלשונות הזוה"ק מסיק וזל"ק: "ואתה דע דזה א"א שאדם יבטא בשפתיו והוא עצמו לא ישמע מה שהוא אומר, זה א"א אא"כ יוצא מן המורגש למושכל שאז אינו שומע, או שמחשבתו משוטטת בהבלי עולם הזה וזה נקרא אינו משמיע לאזניו, ועל מדריגות גדולות אי אפשר להזהיר, אלא עיקר אזהרה שלא ישמיע לאחרים, ועושה פגם גדול כשאחרים שומעין תפלתו אבל הוא עצמו שלא ישמע זה מדריגה קרובה לנבואה כחנה, ולכן מרן פסק כאן שישמיע לאזניו", עי"ש.

ובמשנ"ב (ק"א סק"ה) כתב: ויש שכתבו דצריך לחוש לדברי הזוהר שאף לכתחלה לא ישמיע לאזניו, אבל המגן אברהם כתב שאין ראיה מהזוהר, וכן כתב בבאור הגר"א דאף דעת הזוהר הוא כהשלחן ערוך, וכן כתבו שארי אחרונים שטוב יותר לכתחלה שישמיע לאזניו ובדיעבד לכלי עלמא אם אמר בלחש כל כך שאפילו לאזניו לא השמיע יצא, דמ"מ הוציא בשפתיו, עי"ש.

ובסק"ה כתב המשנ"ב : "ועיין בברכי יוסף ובחיי אדם דלכתחלה צריך להתפלל בלחש כל כך שאף חברו העומד בסמוך לו לא יהיה יוכל לשמוע, ומכל מקום אם אי אפשר לו לכוון בענין זה יש לו לעשות בענין שיכול לכוון, אך שיזהר שלא יטריד לאחרים", עי"ש, אולם ב'מקור חיים' להחוות יאיר בקיצור הלכות כתב, וזל"ק: "ואם כבדו אוזניו משמוע וא"א להשמיע לאזניו אא"כ ישמיע קולו לחבירו העומד אצלו כמוני היום בעו"ה, שרי להרים קולו כשיעור שזה שאזניו ישמעו וכך נהגתי", עי"ש.

המשך יבוא בגליון הבא

מיר וועלן

באלויכטן

די שטובער פון די עניי

ארץ ישראל

לכבוד די ימים טובים הבעל"ט

באלגט נאך וויטער דרינג מעלדונגען

חוקים להורותם

הלכות דינים, מפסקי הראשונים והאחרונים, עם תוספת גיאורים וטעמים שונים

נו"נ ע"י הרב הגאון דומ"ץ דקהילתינו שליט"א

הלכות ד' מינים בשנת השביעית

אתרוגי שביעית

אתרוגים שהחנטה שלהם היתה בשנת השביעית, יש בהם קדושת שביעית אפילו כשנלקטו לאחר שביעית, ומוטל עליהם כמה דינים - אסורים בעבודת השדה [איסור עבודת השדה אין לו שייכות לקדושת שביעית ואסור בכל ענין] **אסורים בסחורה, אסור להפסידם, אסור להשתמש בהם שלא כדרכם, אסורים להוציאם לחו"ל, חל עליהם חובת ביעור כשמגיע זמן הביעור** [וצריך לזכור לבערם בזמן הביעור אם עדיין לא אכלוהו עד זמן הביעור, וזמן הביעור הוא בחודש שבט], **הדמים שמשלמים עבור האתרוג חל עליהם קדושת שביעית, ואתרוגים שלא הפקירום ועבדו בהם בשביעית אסורים בהנאה** [כדין שמור ונעבד, שהאריכו בזה הפוסקים, ועי' אריכות בשו"ת דברי יואל (סי' צ"ו צ"ז)].

אתרוגי אוצר בי"ד

בשנים קדמוניות תיקנו חז"ל ענין "אוצר בי"ד" על פירות שביעית, דהיינו שעשו תקנה שהפירות שביעית שייכים לשלוחי בי"ד, והם עוסקים בהם, והם חילקו את הפירות לכל אחד לפי ביתו.

תקנת "אוצר בי"ד" מקורו בתוספתא (שביעית פ"ח מ"א) שהונהג דשלוחי בי"ד היו יושבים על פתחי העיירות, והיו נוטלין הפירות שביעית מכל אחד, ונותנים לו מזון ג' סעודות, והשאר היו מכניסים לאוצר שבעיר, וכן כשהגיע זמן לקיטת כל פרי, בי"ד שוכרים פועלים שיהיו לוקטים הפירות ומכניסים לעיר, והיו מחלקים הפירות לכל אחד ואחד לפי ביתו, והטעם שבי"ד עשו כן כתב הרמב"ן (בהר, כה ז) דכיון דפירות אלו אסורים בסחורה, וחששו חז"ל שמא יעשו סחורה בהם, לכן תיקנו חז"ל דכל הפירות שייכים לבי"ד, והם מחלקים הפירות לפי הצורך.

ובמשך השנים היו כל מיני אופנים של אוצר בי"ד [ומבואר בספרי השמיטה], **ויש שהחמירו שלא להשתמש ב"אוצר בי"ד" הנהוג במשך השנים, ורק באתרוגים תיקנו "אוצר בי"ד**

בירושלים במשך השנים כמעט ולא עשו "אוצר בי"ד", אלא באתרוגים שלא היה ברירה אחרת, או במאכלים שהיו מוכרחים.

ויש שטרחו למצוא אתרוג הבא מחו"ל.

לקראת שנת השמיטה שנת תשכ"ז שלח רביה"ק מסאטמאר זצ"ל שני אתרוגים לתושבי א"י, כיון דדעתו לא היתה נוחה מאוצר בי"ד, מחמת כמה סיבות, ובמשך השנים שפרו בירושלים את האוצר בי"ד, והדברים עתיקים.

קטיפת אתרוג בלא רשות הבעלים

אתרוגים השייכים לבעה"ב שחנטו בשביעית, מותרים אחרים לקוטפם מהאילן בלא רשות הבעלים.

דפירות שביעית הפקר הם, כדמבואר ברמב"ם (פ"ד הכ"ד), אלא דנחלקו הפוסקים (מובא במנח"ח מצוה פ"ד ועוד) האם הפירות הם הפקר מעצמם או צריך שהבעה"ב יפקירם, ובחזו"א (שביעית סי' ט"ו סקכ"ד, וסי' כ' סק"ז) הכריע כהפוסקים דהם הפקר מעצמם, וגם אם הבעה"ב אינו מפקיר הם הפקר, ולכן מותרים אחרים לקוטפם בלא רשות הבעלים.

ואם הבעלים לא הפקירו את העוקץ יש לדון בזה.

יש שהציעו שבעה"ב לא יפקיר את העוקץ של האתרוג, שאינו חייב להפקירו כיון דהוי עץ בעלמא, שאין עליו קדושת שביעית, ועי"ז לא יבואו האנשים לקטוף האתרוגים, דאתרוג שניטל ממנו העוקץ פסול, אולם מובא (בחצר הלוי עמ' תקלג, מתוך שיחת רבנים בחוה"מ) בשם בעל שבה"ל זצ"ל דיש להעיר דמ"מ אם בדיעבד תלשו האתרוג עם העוקץ שלו, לא חסר בדין "לכם", כיון שעיקר האתרוג הוא שלו, והאתרוג אינו חלק מגוף העוקץ, אלא נטפל אליו, ודין "לכם" בעי' רק על האתרוג עצמו, ויש עדיין לעיין בזה האם העוקץ הוא חלק מהאתרוג או דבר חיצוני.

אתרוגים שחנטו בשישית, אסור לקוטפם מהאילן בלא רשות הבעלים אפילו בשנת השביעית

ואף המחמירים כהרמב"ם דיש בהם קדושת שביעית, יש להחמיר שלא ללקטם מחמת ג' טעמים – א) כיון דלרוב ראשונים אזלי' בתר חנטה ואין בהם קדושת שביעית, ולשיטתם הפירות אינם הפקר, לכן יש להחמיר, וכן כתב בחזו"א (סי' ז' סק"ד), אלא דהוסיף שם דאע"ג דהבעה"ב אינו רשאי לעכב מאחרים ליקח מהם, דהוי ספק איסורא, אולם אחרים אינם רשאים ליקח מהם, ונשאר בצ"ע, ב) דדעת הכסף

משנה (פ"ד שם) דאף הרמב"ם חשש רק לחומרא מחמת המחלוקת בגמ', ולפי"ז ודאי דיש לחוש שמא אין בו קדושת שביעית, ג) יש שדנו שאף בירקות שהולכים בתר לקיטה, זהו רק לאחר הלקיטה דדינם כפירות שביעית, אולם כל זמן שהם לא נלקטו עדיין, הם אינם הפקר, דעדיין לא חל עליהם קדושת שביעית כיון שעדיין לא לקטם.

תליית אתרוג ושאר פירות של שביעית בסוכה

אתרוג שיש בו קדושת שביעית, מעיקר הדין מותר לתלותו בסוכה, ויתנה בבין השמשות של ערב סוכות, שאינו בודל מהאתרוג כל בין השמשות של סוכות, אולם למעשה הרבה נוהגים להחמיר שלא לתלותו כלל בסוכה, ויש שהורו למי שחשוב לו לתלות אתרוג, שיתלה רק אתרוג אחד בסוכה.

הנה בתליית אתרוג בסוכה יש בזה שני נידונים, א) שהוא מפסיד האתרוג מאכילה, דנוי סוכה הוקצה למצותו ואסור לאכלו בכל ימי הסוכות, ואסור להפסיד פירות שביעית, ב) דיש לחוש שיתקלקל האתרוג ע"י גשמים או ע"י חום השמש.

לגבי נידון א' דהוקצה למצותו - כתב בשו"ת מנח"י (ח"י סי' ק"ט) דנכון שיתנה בבין השמשות של ערב סוכות שאינו בודל מהאתרוג כל בין השמשות של סוכות, ואז נמצא שמותר לאכול האתרוג כל ימי הסוכה וממילא לא הפסידו, וכפי שכתב בשו"ע (סי' תרל"ח סעי' ב') דמהני תנאי בנוי סוכה, ואף דהרמ"א כתב דבזה"ז אין נוהגים להתנות וכדכתב במשנ"ב (שם סקכ"ג) הטעם משום דאין אנו בקיאין שפיר בתנאי, אולם הביא שם דיש אחרונים דדעתם דמהני תנאי אף בזה"ז.

ובגוף הדבר דכתבו דיש בתליית האתרוג משום הפסד אכילה, צ"ע דמאי שנא מאתרוג שנוטלים למצוה דג"כ נעשית מוקצה למצותו, ועכ"ז נוטלים האתרוג בלא תנאי, ובאמת בדברי השואל שם במנח"י הוזכר קצת הערה זו, והוא כתב דאפשר דבאתרוג דנוטלין למצוה א"צ תנאי, כיון דהאתרוגים עומדים למצוה, ולכן כמו דהאתרוג למצוה מוכן ועומד למצוה ולהיות אסור באכילה, כמו"כ האתרוג לנוי סוכה יהא מוכן לזה, ויהא מותר להקצותו למצוה, ולפי"ז כתב שם דיהא חילוק בין תליית אתרוגים דמותר, לתליית שאר פירות של שביעית דיהא אסור בלא תנאי, אולם המנח"י בתשו' כתב דמחמת איסור זה נכון להתנות, וצ"ע לפי"ז אמאי לא כתב כן גם באתרוג של מצוה, ועי' להלן דעת הגאון ריי"י רייזמאן זצ"ל ג"כ להתנות כן, ובש"ת שבה"ל (ח"ז סי' נ"ז) כתב דאין כלל איסור בזה, כיון דיכול לאכול האתרוג לאחר סוכות, ולכן אין זה בגדר "הפסד" של אכילה מפירות שביעית, והוסיף דלא מיבעיא לרוב הפוסקים הסוברים דאין מצוה לאכול פירות שביעית ודאי דמותר, אלא אפי' להסוברים בדעת הרמב"ן דיש מצוה לאכול פירות שביעית, אין זה נחשב ביטול המצוה, כיון דיכול לאכלו לאחר סוכות.

ולגבי נידון ב' דיש חשש לקלקול האתרוג - הרי זה תלוי במחלוקת הפוסקים לגבי גרמת הפסד בפירות שביעית, דדעת המהרי"ט (ח"א סי' פ"ג) והובא בבית רידב"ז (סי' ה' אות א') דליכא איסור לגרום הפסד בפירות שביעית, וכן החזיק ברידב"ז שם, ודעת שאר פוסקים להחמיר, דכן משמע ברמב"ם בפיהמ"ש וברע"ב (שביעית פ"ח מ"ז) דכתבו הטעם בהא דאסור לבשל ירק של שביעית בשמן של תרומה, כיון דאם יפסל מחמת השמן של תרומה, אז יצטרך לשרוף כל הירק ונמצא דגרם הפסד לירק של שביעית, ומבואר דגרם הפסד אסור, ובשו"ת מנח"י (שם) הביא המחלוקת לגבי גרם הפסד, וכן הביא בספר שביעית כהלכתו (פרק שלישי אות ה') מספר "מקדש דוד" דמסיק דגרם הפסד אסור ג"כ בשביעית, והביא כן מתוספתא שמוכח שם דגם גרם הפסד אסור, ושוב כתב דזה תלוי גם בדין ספק הפסד דהעתיק מה דמובא בכרם ציון (בקונטרס אוהל משה סי' כ"ג) דהקשה על מתני' דהלוקח לולב מחבירו בשביעית (בסוכה ל"ט.) דנותן לחבירו לאתרוג, דלכאו' יאסור מטעם גרמא שמפסיד הקליפה כדאמרינן לגבי מעשר שני (סוכה ל"ח ע"ב), וכתב שם ששמע ששאלה זו נשאלה להגאון הגדול מהרי"ל דיסקין זצ"ל, והשיב מפני שמפסידה ל"ה דבר ברור, רק חשש יש שיפסיד, וזה אסור רק לענין תרומה דכתי' משמרת תרומותי וכן במעשר שני, שצריך שימור כמו תרומה דכתיב בי' קדש לה', משא"כ בשביעית דל"כ משמרת רק לאכלה ולא להפסד, ע"כ זה דוקא בודאי הפסד ולא בחשש הפסד, שחשש הפסד מותר בשביעית, וזה דבר נכון, אבל מפשט דברי הגמ' מפני שמפסידה, מוכח דהוי הפסד ודאי שמפסיד הקליפה של אתרוג ע"י משמוש הידים, ואסור גם בשביעית למ"ד זה עכת"ד, וכתב במנח"י דנד"ד קיל בהרבה מנידון הנ"ל דשם איירי בעושה מעשה בגוף האתרוג הגורם את ההפסד בידים, וכן גם במשמוש היד באתרוג של מצוה שפיר י"ל דאסור, משא"כ בנד"ד רק תולה אותו בהעוקץ או משימו באיזה דבר שיוכל לראותו מתוך זה, באופן זה אין כאן שום גרמא להפסד, דזה שייך רק אם גורם בפעולתו באתרוג גופא להפסד, משא"כ בכה"ג י"ל דכ"ע מודים דאין כאן איסור גרמא, היכא דתולה את האתרוג לנאותו בשביל מצות נוי סוכה, ומסיק דכל ההיתר הוי רק להלכה ולא למעשה, כיון שיש מחמירין בענין גרם הפסד פירות שביעית, וכתב מהרה"ג ר"א ראטה זי"ל, שכבר נשאלה שאלה זו לפני הרבנים הגאונים הבד"ץ זי"ל שלפנינו, ולא התירו בשופי, והיינו כנ"ל דהיתר "גרם הפסד" לא הוי דבר ברור אף דכמו בנד"ד יש עוד צירופים וכנ"ל ע"כ.

וראיתי מובא (בגיליון קנין תורה ששמע כן מהגה"צ רבי נפתלי הלברשטאם שליט"א אדמו"ר מטשאקאווא) שמסופר דשאלה זו נשאלה ע"י הגה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע לחבר הבד"ץ הגרי"י רייזמאן זצ"ל והורה לו לאיסור, אך שוב בא השליח לומר לו שמאד חשוב להגה"ק מנהג זה לתלות האתרוג, אם יכולים להתירו, והורה לו הגרי"י רייזמאן להקל רק על אתרוג אחד, ובתנאי שיתנה מוקדם שלא יחול על האתרוג מוקצה של נוי סוכה בכדי שיהא ראוי למאכל בסוכות.

והמקיל לתלות יזהר שלא לתחוב בה יתד וכדו' [דתחיבת היתד מפסיד את האתרוג מאכילה], ואתרוג שחנט בשישית ונלקט בשביעית, ודאי דיש להקל לתלות כרגיל.

דמעיקר הדין אין בהם קדושת שביעית, ובצירוף דמעיקר הדין מותר לתלות בסוכה כנ"ל, ובצירוף דיתנה דאינו בודל כל ביהמ"ש.

לולב שגדל בשנת השביעית

לולב שגדל בשנה השביעית, המנהג שאין בהם קדושת שביעית, ומותר לעשות בהם סחורה כרגיל, ואין צריך לשומרם בקדושת שביעית, ובפרט בלולב שגדל אצל עכו"ם, ויש שהחמירו לעצמם.

נחלקו הראשונים האם שייך בלולב קדושת שביעית, ויסוד מחלקותם האיך נקט' במסקנת הגמ' (סוכה מ.), דאיתא במתני' דבלולב אין בו קדושת שביעית, ודעת רש"י תוס' והר"ן בתי' אחד, דמתני' איירי בלולב שגדל בשישית ונקטף בשביעית, ולכן אין בו קדושת שביעית, אבל לולב שגדל בשביעית יש בו קדושת שביעית, אלא דביעור אין לו כשאר עצים דאין בעצים ביעור, אך הרמב"ם בפיהמ"ש והרע"ב והר"ן בתי' השני ס"ל דאין בו קדושת שביעית כשאר עצים, וכן משמעות סתימת הרמב"ם (פ"ח מהל' שמיטה הל' י"א), וכן נקטו החת"ס והכפו"ת בדעת הרמב"ם ודלא כפי שכתב במהר"י קרקוס בדעת

הרמב"ם, ובשו"ת שבה"ל (ח"א סי' קפ"א) הביא עוד ראשונים דדעתם דאין בו קדו"ש, וכן נקט למעשה דיש לסמוך עליהם בשביעית בזה"ז, ובפרט בשל גוי דאיכא ס"ס, וכתב דשמע כן גם מהחזו"א, והמחמיר יחמיר לעצמו, ובס' ציץ הקודש (סי' ט"ו) כתב בשם המהרי"ל דיסקין להקל מעיקר הדין, אלא שלמעשה הורה לסוחרים שיבליעו דמי האתרוגים בהדסים ולא בלולבים, וכן בדרך אמונה (פ"ח, ביאוה"ל ד"ה הלוקח, ציון ההלכה ס"ק קי"ז) הביא דהחזו"א אף שהקיל בזה, החמיר לעצמו שלא לקחת אלא מן ההפקר, וגם לא לקנות לולב משום איסור סחורה.

וסברת פלוגתתם הוא עפ"י מה דמבואר בגמ' (שם) דכללא הוא דכל דבר שמטרת גידולו היא לצורך שימוש שהנאתו וביעורו שוה, יש בו קדושת שביעית, וכל דבר שמטרת גידולו היא לצורך שימוש שאין הנאתו וביעורו שוה, אין בו קדושת שביעית, ואיתא שם דלולב נחשב הנאתו וביעורו שוה, כיון שעשוי לכבד בו הבית, ובשעת הכיבוד נפסד הלולב, ולפי"ז בלולב חל קדושת שביעית, ושאר הפוסקים דעתם כפי שכתב בכפו"ת דלמסקנת הגמ' דסתם עצים להסקה א"כ גם בלולב אין קדושת שביעית, דבטל הוא לגבי שאר עצים, או עפ"י מה שכתב רבינו גרשום (בכורות ל"א:) דלולב בשביעית, מותר למכור "לפי שאינו פירי", ומבואר דמה שאינו פרי אין בו קדושת שביעית בכל ענין, והביא דבריו בשו"ת שבה"ל (שם), והביא עוד פוסקים דכתבו משום דהוי עץ בעלמא, ובמנחת שלמה (סי' נ"א אות כ"ג) כתב שבזמן הזה אין קדושת שביעית בלולב, משום שלא מכבדים בהם את הבית ועומד רק לגידול בעץ או למצוה, וכן הביא בדרך אמונה (פ"ח הי"א סקפ"ו) דשמע מהחזו"א דבזה"ז כו"ע מודים דליכא קדושת שביעית מטעם זה, ובאור שמח (פי"א מהל' פרה אדומה ה"ז) כתב הטעם משום דבלולב לקטו אותו ליקח למצוה, ואנן קיי"ל לקטו למצוה הוי כמלקט לעצים, ואין בו קדושת שביעית, ואינו דומה לאתרוג דנחשב לקטו לאכילה כיון דצריך שיהא בו היתר אכילה.

עשיית טבעות וקוישעלע"ך מהלולב

מותר לעשות מהעלים שבלולב טבעות ובית יד [קוישעלע] ללולב, גם להמחמירים דיש בלולב קדושת שביעית, ובתנאי שלא יחתוך העלים לגמרי, אלא ישאירם שלימים.

בדרך אמונה (שם, בביאוה"ל ד"ה הלוקח) כתב דמותר לעשות טבעות וכדו' מעצי לולב גם להחוששים שיש בהם קדו"ש, ואף דבזה הוא מפסידם שלא יוכל להשתמש בהם לשימוש שהם עומדים דהיינו לעשיית מכבדות, עכ"ז מותר כיון דאפשר לפתוח את הטבעות ולהתירם ולעשות בהם מכבדות, ולכן כתב שזהו בתנאי שאינו חותכם לגמרי, שאז כבר אינו ראוי כלל, והביא ראיה לזה מהגמ' ב"ק (צ"ו.) דאמר רבא האי מאן דגזל לולינבא ועבדינהו הוצי [רש"י, שנתקן עלה עלה מן השדרה] קני, דמעיקרא לוליבא מיקרי והשתא הוצי, הוצי ועבדינהו חופיא [רש"י, אשקוב"א שבו מכבדים את הבית וחולק כל הוצא לשנים דתו לא הדרא] קני, מעיקרא הוצי והשתא חופיא, חופיא ועבדיה שרשורא [חבל] לא קני, מאי טעמא כיון דהדר סתר ליה והוי חופיא ע"כ, חזינן דאם עשה חבל מעלה של לולב אין זה נחשב שינוי, כיון דיכול להחזירו לקדמותו, וממילא גם לגבי שמיטה אין זה נחשב הפסד, ויל"ע לגבי עשיית קוישעלעך, דהוא כתב שם לגבי עשיית טבעות דמותר מכיון דיכול עדיין לעשות מהם מכבדות, ויל"ע האם בקוישעלעך ג"כ אפשר לעשות מכבדות, ומסתבר דה"ה בזה, וגם בטבעות לכאו' יש לחלק בין צורת עשייתם, דאם מסבב אותם הרבה פעמים ויש שעושים איתם גם קשר, אם כן קשה לומר דעדיין אפשר לעשות בהם מכבדות.

הדסים שגדלו בשנת השביעית

הדסים שגדלו בשנת השביעית, ונלקטו למצוה, המנהג שאין בהם קדושת שביעית, ויש שנהגו להחמיר.

המהרי"ל דיסקין (בתשו' כפי שהביאו בציון הקודש סי' ט"ו) כתב דאין בהם קדושת שביעית, וכן כתבו בדבר השמיטה (שע"י חברי הבד"ץ דהעדה"ח תשל"ג), וכן הביא בשו"ת מנח"י (ח"ו סי' ק"ל אות ג), וכן כתב במנח"ש (סי' נא אות כ"ג), ואע"ג שבמיני בשמים יש סוברים דיש בהם קדושת שביעית, בהדסים אין קדושת שביעית, כיון שעיקר נטיעתם הוא למצוה, ושימוש למצוה אינו בכלל קדושת שביעית.

אולם בס' שמיטה כהלכתה (עמ' ע"ד) הביא בשם החזו"א להחמיר, כיון שיש אנשים שמגדלים אותם לריח, והוא ממיני בבשמים, אולם במשנת יוסף (ח"א סופ"י כ"ה) מובא שכתב לו בעל שבה"ל זצ"ל שנשא ונתן בזה עם החזו"א ולא היה פשוט להחזו"א להחמיר, ויש שכתבו בשם החזו"א להקל (ד"א ציון ההלכה, פ"ז ס"ק רכ"ב).

ובשו"ת עמק התשובה (להגאון ר' יחזקאל ראטה זצ"ל, ח"ט סי' קכ"ד) כותב שבשנת תשכ"ו הביא מא"י הדסים לרביה"ק מסאטמאר זצ"ל, הדסים שנלקטו מהפקר ולא נעבדו, ואעפ"כ לא רצה רבינו ללקחם, מחשש קדושת שביעית [כנראה חשש שלא יבואו לידי ביון לאחר קיום המצוה], וכ"כ בס' דבר השמיטה (עמ' של"ו) שהעיד סוחר אחד ששאל מרבינו בשנת השמיטה שנת תשי"ט האם יסחור בהדסים שנתגדלו בא"י בשנת השמיטה, והורה לו להימנע מלסחור בהדסים הללו, הרי שחשש לאיסור סחורה בהם עיי"ש.

ואם נלקטו להריח המנהג דיש בהם קדושת שביעית.

במנח"י (שם) כתב דאם נלקטו לריח יש בהם קדושת שביעית, אמנם מסתפק שם אם בשעה שנלקטו הכוונה היה למצוה ולהריח בהם אחרי יו"ט, האם יש בהם קדושת שביעית.

ויש שדנו האם הדסים בזה"ז עומדים רק למצוה, וממילא אזלי' בתר הדבר שהם עומדים לכך כדמבואר בגמ' סוכה (שם), וא"כ אפילו בנקטפו להריח לא יהא בהם קדושת שביעית, אמנם יש להסתפק בזה, דהרי הרבה הדסים עומדים גם להריח, ומדי ער"ש הרבה אנשים תולשים הדסים להריח בהם בשבת.

ובכל ענין שיש בהם קדושת שביעית, זהו רק על העלים, ולא על העץ (חוז"א שביעית י', ד), ובכל ענין יש להקפיד לקנותם רק אצל שומרי שביעית.

דהרבה פוסקים מחמירים אם עבדו בהם בשביעית, משום איסור נעבד, אף שאין בהם קדושת שביעית, ובפרט אלו החוששים שיש בהם קדושת שביעית.

ערבות שגדלו בשנת השביעית

ערבות שגדלו בשנת השביעית, אין בהם קדושת שביעית [דאינם אלא עצים בעלמא].

זהירות לקנות משומרי שביעית

יש ליזהר שלא לקנות ד' מינים אלא ממקומות שיודעים ששמרו בהם קדושת שביעית, ואפילו בהדסים וערבות שאין בהם קדושת שביעית.

וְכִי יָמוּךְ אָחִיךָ
וּמָטָה יָדוֹ עִמָּךְ
וְהֶחֱזַקְתָּ בּוֹ:

א ברידער

העלפט פאר

א ברידער

אנשי שלומינו תלמידים וחסידים

פון **ווילִיאמסבורג**

אין **קרית יואל**

וועלן אריוס העלפן און שיקן
זייער בריוט–האַרציגע תמיכה
פאר זייערע ברודער אחים לדעה
אנשי שלומינו תלמידי וחסידי
כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

קיין **בני ברק**

כ"א אלול

הגה"ק הרבי ר' יהונתן אייבשיץ זי"ע

בעמח"ס יערות דבש, ועוד

יניק וחכים

נולד לאביו רבי נתן נטע מצאצאי בעל מגלה עמוקות שהי' מכהן בעיר אייבשיץ אשר במדינת מעהרין ועל שמה נקרא שם המשפחה של רבי יונתן ובניו אחריו.

בקטנותו יצא לו מוניטין לחכמתו ופקחותו והרבה מסופר על שנינותו בהיותו רך בשנים שידע לענות תשובה חדה לכל מי שנכנס עמו לויכוח, כשהי' כבן ארבע ידע בעל פה את ספר בראשית וסדר התפילה הי' שגור על פיו, ומסופר שפעם בשובו מהתלמוד תורה התנפל עליו גוי ברחוב והכה אותו, הילד שלא הי' יכול להיאבק אותו כמובן הוציא כמה פרוטות מכיסו ונתנו להגוי, ולפליאתו אמר לו הילד שבזה היום מנהג היהודים דמי שמקבל מכות מגוי צריך ליתן לו כל כספו אשר יש לו, הלך הגוי ופגש ביהודי עשיר ונתן לו מכה הגונה והמתין לקבל ממנו מטבע גדולה והלה הזעיק את השוטרים ואסרו אותו, ואמר להם הגוי כי ילד יהודי אמר לו דבזה היום משלמים היהודים למי שנותן להם מכות ועל כן הלך להכות את העשיר הזה, וכאשר הביאו את הילד לפני השוטרים אמר להם דכיון שלא הי' יכול להתגונן מפני הגוי הזה הפיל אותו בפח יקשים.

בצל רבותיו

כשנפטר עליו אביו בצעירותו הלך ללמוד אצל בעל פנים מאירות בעיר פרוסניץ, ואז התנכר הנער בכשרונותיו שהי' לו זכרון חזק והי' חריף גדול ושקדנותו לא ידעה גבול והספיק אף ללמוד תורה הנסתר וכתבי האר"י ואף ידע בחכמת התכונה ומדע וגם ידע כמה מלשונות העמים, ובהיותו בן י"ח שנים נתקבל כרב בקהילת יונגבונצלוי אשר בבוהמי, זמן קצר אח"כ עזב רבנותו ועבר לפראג שם קיבל תורה מחותנו זקינו רבי אהרן יחיאל מיכל שפירא ובעל שו"ת מעיל צדקה ובעל קרבן נתנאל, בשנת תע"ג נסע להאמבורג ליזוק מים על ידי אבי חמותו רבי מדרכי כהן ככותב בהקדמתו לספרו כרתי ופלתי: העיר אשר בשנת תע"ג ותע"ד שכנתי בה בבית חמי זקיני הקצין הנדיב המפורסם כמהר"ר מדרכי כהן ז"ל הוא הגבר אשר הקים עולו של תורה וכו' ואז קניתי שלימות התורה.

על כס הרבנות

בסוף שנת תע"ד נתמנה למגיד מישרים וריש מתיבתא בעיר פראג ושם הרביץ תורה לאלפי תלמידים, ומאז לא פסקה ממנו ישיבה ולא חדל להרביץ תורה עד סוף ימיו, וגם הי' מגיד ובעל דרשן להמון עם שהי' אומר להם תוכחת מוסר בהתעוררות גדולה עד שבכו בכי רב, והעיד עליו הנודע ביהודה ז"ל: ורבים השיב מעון בתוכחתו ומי בדור כמותו להוכיח יודע וכאשר סיפרו לי אנשי אמת כי ברוח פיו ימאס רשע, וכשנסתלק רבי דוד אופנהיים אב"ד פראג בשנת תצ"ז נתמנה על מקומו כאב"ד, בשנת תק"א עבר לעיר מיץ שם מילא מקומו של הפני יהושע שעבר לפראנקפורט דמיין וגם שם החזיק בישיבה גדולה, וכשהי' במיץ נתקבל לרב בפיורדא ולא הניחוהו אנשי מיץ לילך מעירם לפיורדא מרוב אהבתם והערצתם אליו.

ימי ההילולא

כ' אלול

- **רבי יצחק רובין מראחוב** ב"ר אלימלך מסוקולוב - תרל"ד
- **רבי משה ארי' פריינד** ב"ר ישראל (עטרת יהושע) **גאב"ד ירושלים-תשנ"ו**

כ"א אלול

- **רבי יונתן אייבשיץ** ב"ר נתן נטע (יערות דבש) - תקכ"ד
- **רבי דוב בעריש מאלעסק** ב"ר שלמה לוצקער - תר"י

כ"ב אלול

- **רבי יעקב** ב"ר משה מולין, (מהרי"ל) - קפ"ז
- **רבי מרדכי דוב מהורנסטייפל** ב"ר משולם זושא - תרס"ג
- **רבי ישכר בערצי** ב"ר מרדכי מנדבורנא - תרס"ו

כ"ג אלול

- **רבי אורי מסטרעליסק** ב"ר פנחס תקפ"ו

כ"ד אלול

- **רבי יוסף משה מזלאזיץ** ב"ר אלקנה (ברית אברם) - תקע"ה
- **רבי יוסף** ב"ר משה (מנחת חינוך) - תרל"ד
- **רבי אברהם יוסף** ב"ר ארי' יודא לייבוש אדמו"ר מזשליזין - תרע"ח
- **רבי ישראל מאיר** ב"ר ארי' זאב הכהן מראדין (חפץ חיים) - תרצ"ג

או"ה למושב לו

בשנת תק"י הוזמן לשבת על כס הרבנות אה"ו (אלטונא, האמבורג, וונדסבק) ובא לשם עם ישיבתו הגדולה ממין אשר התלמידים כולם הפליגו בגודל מעלת רבם, שם נתעורר עליו מחלוקת גדולה מהגאון היעב"ץ אשר הי' דר שם אודות קמיע שנתן למסוכנת, וחשבו שיש בו רמז מאמונת הכת שבתי צבי שר"י והבערה ללהב יצאת בכל מחנה ישראל, ורבי יהונתן לא ענה דבר בגודל ענוותנותו דבר רק הוציא ספר התנצלות בשם לוחות עדות שבו אסף מכתבי הרבנים המעידים על צדקתו כמו שכותב בהקדמתו לס' כרתי ופלתי הנ"ל וז"ל: ורבים לוחמים לי מרום בחרבות שבפיהם, קב חרובין יוציאו עתק מפיהם להדיחני כצל בנטותו, בני אמי נחרו בי שמוני נוטרה חרמים.. אם אמרתי מטה רגלי חסדך ד' יסעדני ונצבה אלומתי וגם קמה כי ת"ל רבים הי' עמדי.. ואין צריך להאריך עוד כי כבר אמורה עם הספר נקרא שמו לוחות העדות אשר כתבים שבו יתנו עדותן ויצטדקו..

פה ומליץ

עם גודל יגיעתו בתורה ועבודת השם הי' עוסק בצרכו ציבור לבטל מעליהם הגזירות שגזרו עליהם הגוים הנוצרים, והי' ברוב חכמתו משיב להם השערה כשהיו מתווכחים עמו באמונת ודת הישראלי כפי שכותב בהקדמתו לספרו הנ"ל ז"ל: כי יגעתי בכל כחי תמיד ותדד שנתי מעיני ולילה כיום יאיר לי לגירסא, ועשיתי חיל באפרתה ותהי' לי הלילה למחשבה מחשבה מועלת לדברי תורה, והיום למשמר נכנס ויוצא בחדרי השרים וכהני מלומדי נוצרים יר"ה להתווכח עמם, בשל תורתינו אשר צחקו עלי שרים מכמה דברים אשר יחפאו עלינו ושמו עלינו עלילות דברים, ואני הייתי כמליץ מוציא לאור תעלומה לברר דברי קדמונים ז"ל כשחר יכון מוצאו, עד שת"ל יתברך חכמתו עמדה לי ומצאתי חן שהרשני להדפיס ספרי התלמוד מה שלא הי' מאז ומקדם.. (כי הנוצרים אסרו לדפוס את הש"ס). מסופר שפעם בהתווכח עם כומר אחד וגדר מפסיק ביניהם וראה הכומר כי לא יכול לו נתמלא עליו חימה ושאל את רבי יונתן מה ההבדל בין יהודי לדבר אחר, רבי יונתן השיב לו מיד הגדר הזה שבינינו זה המבדיל וילך לו הכומר אבל וחפוי ראש.

ימי ההילולא

כ"ה אלול

- **התנא האלוקי רבי אלעזר ב"ר שמעון בן יוחאי ג"א - תתס"ג**
- **רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב ב"ר יצחק מדראהביטש - תקמ"א**
- **רבי דוד מקשאנוב ב"ר חיים מצאנז - תרנ"ג**

כ"ו אלול

- **רבי אהרן ב"ר ברוך מרדכי מקוידנוב - תרנ"ז**
- **רבי עמרם בלום ב"ר יצחק יעקב (בית שערים) - תרס"ז**
- **רבי צבי הירש ב"ר פנחס (מחנה לוי) - תקע"ח**

כ"ז אלול

- **רבי יצחק ב"ר רבי יעקב חיות אב"ד סקאליא (זרע יצחק) - תפ"ז**
- **רבי שמואל אבא ב"ר זעליג זיכלין - תרל"ט**
- **רבי נתן ב"ר יעקב שמשון אדלער - תק"ס**
- **רבי יעקב ארי' שפירא מקאווילע ב"ר מרדכי נעשכיזער - תקצ"ז**
- **רבי שלום רוקח ב"ר אלעזר (השר שלום) מבעלזא - תרט"ז**

ועוד מסופר שפעם שאל אותו כומר אחד כי יביא ראי' מהתורה נגד אמונת משיחם (יש"ו ימ"ש) והשיב לו דכתיב (דברים י"ג ז') כי יסיתך אחיך בן אמך וגו' נלך ונעבדה אלוקים אחרים, והם טוענים שלא הי' לאותו האיש אב והרי הוא רק בן אמך.

איש מופת

ידוע כי הרבי רבי יונתן הי' פועל ישועות בקרב הארץ ויצא טבעו למרחוק שהוא איש אלוקים קדוש וסיפרו עליו נפלאות ומופתים גדולים, והי' נותן קמיעות לחולים וכדו' ופועל בהם ישועות, ומסופר דבהיותו עוד בעיר מיץ הי' לו ויכוח עם גלח, וכשראה הכומר שאין לו מה לענות לרבי יונתן נתקצף הכומר ולקח קנה השריפה להרגו, אבל פתאום נתאלם ידו ונתקשה ולא הי' יכול לזוזו, ורק כשביקש מחילה מרבי יונתן אז נעתר אליו, ושוב הי' יכול להשתמש בידו כאחד האדם.

הסתלקותו לחיי העוה"ב

הרבי ר' יונתן נפטר ביום כ"א אלול שנת תקכ"ד וקשרו עליו מספד רב, הנודע ביהודה בהספידו עליו אמר, דכשם שאי אפשר להכחיש השמש בצהרים, כך אי אפשר להכחיש את עוצם גדולת תורתו ומדותיו הטובות.

על מצבתו חרות על פי צוואתו בזה"ל: **יראו כל עובר החרות על הלוחות. ה'איש אשר עמד לנס והי' כשושן פורחת. ו'שב אל עפר ומראהו מאיש נשחת. נ'א שימו על לבבכם ושובו בתשובה ניצחת. ת'פלה תרבו בעדו לאלוקי הרוחות. נ'פשו אליו יאסוף ובל תהי' נידחת. ז'כות מעשיכם יגינו כי נפשות ישראל אחת. ל'מדו מוסר לשנוא כבוד ומגדולה תהי' נפשכם בורחת.**

מורשתו הרוחנית

ס' כרתי ופלתי על טור יו"ד אשר נדפס בחייו (והשאר נדפסו אחר מותו), ס' אורים ותומים על שו"ע חושן משפט, ס' בני אהובה על רמב"ם הלכות אישות וגירושין, ס' יערות דבש ב"ח דרשות עה"ת, ס' אהבת יונתן על ההפטרות, ועוד הרבה ספרים נדפסו מחידושיו בתורה.

כ"ב אלול

הגה"ק רבי מרדכי דוב מהארנאסטייפל זי"ע

צור קודש

נולד כ"ט כסלו שנת ת"ר בחצר הקודש של זקינו הרה"ק מטשערקאס זי"ע שהתגורר אז בהארניסטייפל שברוסיא, לאביו הרה"צ משולם זוסיא אויערבאך בן הגה"ק ר' יחיאל מיכל מקירמא בן רבי צבי מנחם מנדל בנו של הרבי ר' זושא מאניפולי, זי"ע, ולאמו הרבנית הצדקנית מרת שטרנא רחל ע"ה בתו של הגה"ק ר' יעקב ישראל זי"ע מטשערקאס בנו של המגיד הק' ר' מרדכי מטשערנאביל זי"ע, ונקרא שמו בישראל ע"ש ב' זקיניו המגיד הק' מטשערנאביל זי"ע והרה"ק דובער מליבאוויטש זי"ע (זקינו ר' יעקב ישראל הי' חתנו).

במעלליו יתנכר נער

בהיותו בן שש שנים התייתם מאמו, אביו ר' משולם זושא התחתן שנית עם אחותה, אך גם היא נפטרה בדמי ימיה, ואח"כ נשא בשלישית את בתו של הרה"ק ר' חיים מקאסאב זי"ע ועבר להתגורר אצלו במדינת גאליציא, והוכתר לימים כרב ואב"ד טולמיטש, ואילו הרה"ק רמ"ד נשאר עם ב' אחיותיו אצל זקינם הקדוש מטשערקאס שהתגורר אז בהארניסטייפל, ועל חיקו נתגדל, זקינו אהב אותו מאד מאד וגם הוא נפשו קשורה בנפשו, ולימים אף נקרא בשם משפחתו של זקינו "טווערסקי", מגיל רך ביותר כבר נראו בו סימני טהרה, הי' לו חשק גדול ללמוד תורה, ולמד תורה בהתמדה גדולה, וגם כשרונותיו עזר לו הרבה לעלות מעלה מעלה עד שיצאו שמו ל"עילוי", כשמלאו לו עשר שנים כבר ידע כמה מסכתות בעל פה, זקינו הק' הביא מעיר אחרת מלמד תלמוד חכם גדול כי לא מצא בעירו מלמד שיוכל ללמוד עם הילד העילוי, אבל תוך זמן קצר ראה גם המלמד הזאת שגם הוא אין כדאי ללמוד, זה הי' כשכמה ימים לפני יום ה"יארצייט" של אמו אמר הילד שברצונו לסיים מסכת ביא"ץ לעילוי נשמתה, וכעבור ימים ספורים בא אל מלמדו ואמר לו שכבר סיים מסכת סוכה, המלמד התפלא מאד שבתוך זמן קצר יוכל לסיים מסכת שלימה חשב כי בוודאי לא למד את זה כ"כ טוב, אמר בלבו לבחון את הילד, שאל את הילד כמה פעמים נזכר השם "רבא" במסכת זו, הרהר הילד כמה רגעים ולבסוף נקב מספר הפעמים בדיוק, המלמד יצא מהתפלאות ונכנס לזקנו וסיפר לו העובדא ואמר לו שגם לו לא צריך הילד. וכחכמתו כן יראתו שקדמה ליראתו בכל הליכותיו והנהגותיו התנהג ביראת שמים מרובים, ובעודו נער בן י"א שנה התעורר כל לילה בחצות וערך תיקון חצות כמה שעות בבכיה רבה.

האיש מקדש

שמו הטוב הלך למרחוק, ובהיותו רק בן י"ג שנה בחר בו הגה"ק בעל דברי חיים מצאנז זי"ע שגר במדינת גאליציא, כחתן לבתו מרת רייצא ע"ה, ביום הבר מצוה שלו נכתב ה"תנאים" בהיכלו של הסבא קדישא הרה"ק מטשערקאס זי"ע, הרה"ק מצאנז שלח שליח מיוחד מצאנז לרוסיא כבא-כוחו לגמור השידוך, מסופר ששאלו את הרה"ק מצאנז איך הוא מתקשר בקשרי שידוכין מבלי ראות את החתן, ענה הד"ח כי הוא עצמו נבחר להיות חתנו להגאון מלייפניק (בעל הברוך טעם) מבלי שחמיו יראה אותו, אמנם – סיים הד"ח – מרחוק יודע אני שהחתן לומד תורה לשמה ומאיר כשמש בצהרים, (ולפלא זה אמר עליו הרה"ק מצאנז בהיותו רק בן י"ג שנה, הכ') את מועד החתונה הוקבע לאחר שנתיים שנים כשהחתן והכלה יהיו בני ט"ו שנה, החתונה התקיימה ברוב עם בעיר הוסיאטן, השוכנת על הגבול שבין אוסטריא ורוסיא, החתונה הגדולה הזאת הי' מהחתונות הגדולות בקרב ישראל שבה השתתפו אלפי חסידים כיון שגדולי וצדיקי הדור היו מסובים שם, מסופר כאשר ירד החתן לטבול במקוה לפני החופה עמד הרה"ק מצאנז ואמר בהתפעלות כהאי לישנה: טבילה נאה כזאת עוד לא ראיתי מעולם", אחרי שחלפו שבעת ימי המשתה ביקש הרה"ק מצאנז שהזוג יבואו אצלו לסמוך על שלחנו, אבל הרה"ק מטשערקאס אמר שקשה עליו פרידתו של נכדו ע"כ רוצה שישארו אצלו, וכן הוה, ושבו יחד עם הרה"ק מטשערקאס להארניסטייפל ובעיר הזאת ישבו כמעט כל ימי חייהם ושם הקימו את דורם ישרים ומבורכים, כולם זרע ברך ה', הבנים חכמי תורה וצדיקי אמת, והבנות חכמניות וצדקניות שנישאו לגדולי ישראל, אחד מלוקחי בנותיו הי' גיסו בן חותנו ה"ה הרה"ק ר' שלום אליעזר מראצפערט זי"ע. – ושם ליד זקנו השלים עצמו אחרי נשואיו בתורה ועבודה ביתר שאת וביתר עז בקדושה ובטהרה, וברוב יגיעה ימים כלילות, עד כשמלאו לו י"ח שנה כבר הי' בקי בש"ס ופוסקים כאחד הגדולים, והתחילו בעלי הוראה להשכים על פתחו לשמוע ממנו פסקו להלכה, באותו הזמן חיבר את ספרו המצוין "חיבור לטהרה", וחיבור את הספר כפי שכותב בהקדמה וז"ל: על אשר אמרו חז"ל אשרי מי שלומד תורה בטהרה, ומי יערב לבו לאמור טהור אנכי מעון ונגע, אמרתי אזכה עכ"פ להיות לומד בעניני טהרה, מסופר שכשהראה את הכת"י לחמיו בעל הדברי חיים העמיק הד"ח בו ואמר שנכתב כהלכה הן בנגלה והן בנסתר, שנתיים אחרי חתונתו, עקר זקינו מטשערקאס את מגוריו מהארניסטייפל ועבר לגור בטשערקאס, וגם ר"מ הלך עמו לשם, והמשיך להתעלות במעלות התורה, שם למד בחברותא יחד עם הרה"ק ר' נפתלי האלבערשטאם זצ"ל בעל מחב"ס "אילה שלוחה", בנו בכורו של הרה"ק בעל דברי יחזקאל משינאווא זי"ע.

אין מלכות נוגעת בחברתה

כשעזב הרה"ק מטשערקאס את הארניסטייפל חברו עליו יהודי הארניסטייפל בהפצרות ובתחנונים שלא יעזבם, כי הוא הודם וזיום והדרם, ומה עוד שעל ידי זה ייבש מעין פרנסתם בצאתו, שחלק גדול מפרנסתם זה עשרות שנים הוא ע"י אורחים חסידים שבאו לחסות בצל כנפיו, אבל הרה"ק

מטשערקאס לא שינה דעתו אלא אמר להם: הנני מבטיח לכם שהארניסטייפל לא תבוש ולא תכלם, ולא פירש הדבר, בשנת תרכ"ג, כאשר נחלה הרה"ק מטשערקאס והי' נחלש מיום ליום, ונכדו החביב ר"מ לא מש ממטתו יומם ולילה, יום אחד אמר הרה"ק מטשערקאס לנכדו, הרופאים שוא ידברו, אין אני חולה, דע לך בני שמקור כל חולה היא מפגימת רוחנית, כאשר פוגמים באבר רוחני אז נחלה אבר גשמי, התבוננתי במה פגמתי, ומצאתי שפגמתי שלאחרונה הי' לי הרבה טרדות ולא יכולתי ללמוד הרבה תורת הנגלה, לכן אני מקבל על עצמי ללמוד בכל יום ח"י פרקים משניות בכל יום, וכשאמר מלים אלו מיד התאושש מחליו, ופנה שנית לנכדו ואמר לו: אולם מעתה עלינו להיפרד איש מעל רעהו, צא להארניסטייפל, הגיעה שעתך למלוך, ר"מ התחיל לשכנע את זקנו שיחזור בו, עודני רך בשנים ואיככה אוכל ליטול המשרה, אבל הרה"ק מטשערקאס עמד בדעתו ואמר לו: שעתך הגיעה, וכבר אמרו חז"ל אין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלוא נימא, אם יש את נפשך שאחיה עוד בהכרח עלינו להיפרד, ואלקים אשר התהלכו אבותי לפניו יהי' עמך בכל אשר תפנה, וכך הוה, שר"מ יצא למלוך בהארניסטייפל, להיות רבי לחסידים, והוא אברך בן עשרים ושלש שנים בלבד, הרה"ק מטשערקאס המשיך לנהוג את העדה בטשעראקאס עוד שבע עשרה שנים, הסבא והנכד המשיכו להיות מקושרים אהדדי בקשר אמיץ אף בשנים הבאות, ואהבה נפלאה שוררת ביניהם מבלי שתיגע מלכות בחברתה, ור"מ הי' נוסע גם לפעמים להסתופף בצל קדושת זקינו.

רבן של ישראל

כיון שעלה לגדולה צלחה עליו רוח ה' למרות גילו הצעיר נתבצר לו מעמד רם ונשא ביהדות אוקראינה, אלפי חסידים נשאו עליו עיניהם, ועד מהרה הגיעה השפעתו למרחקים ומצודתו היתה פרושה על פני עשרות ישובים וקהלות ישראל, עינו היתה פקוחה על כל המתרחש בחיי הציבור, ביתו נעשה תל תלפיות אנשי תורה ובעלי הוראה מוצי"ם ושוביי"ם מעשרות קהלות קודש פנו אליו לבקש הכרעותיו בהלכה, אפ' מבית הדין הגדול שבירושלים הופנו אליו עם שאלה (עיין בשו"ת "עמק שאלה" סימן ס"ג) גם שאר גאוני ישראל סמכו על פסקיו והעריצו גדולתו בתורה כחד מקמאי, אף גדולי חסידות ובמיוחד דודיו לבית טשערנאביל הפליגו מאד בשבחו, הרה"ק ר' דוד'ל מטאלנא זי"ע הי' אומר אל רבי מאטעלע צריכים לנסוע לא רק חסידים, כי גם אדמורי"ם, צעירים וישישים, הישישים יתביישו מפניו, והצעירים ילמדו ממנו, וכמו"כ המוני עם האמינו באמונה שלימה בכח קדושתו, והיו צובאים תמיד על פתחו לבקש ממנו ברכותיו להוושע בזכות תפילתו הזכה, וידוע שלא הניח לעשות בביתו שעות קבלה, רק בכל עת שבא אליו יהודי עם "קויטל" הי' סוגר את הספר שהי' לומד ומקבלו בסבר פנים יפות לעזור ליהודי בעת צרתו. גולת הכותרת של קדושתו היתה מדת החסד שבו, בהיותו פטרונם ואביהם של נדכאים ואביונים, דיינו במה שמסופר כי אחותו הצדקנית הרבנית מלובזן ע"ה התרעמה בפניו כי בביתו שוררת דחקות נוראה, ענה לה, וכי מה דעתך נקרא רבי, רבי אינו אלא גבאי צדקה, לוקח מזה ונותן ליזה, אם הוא בעצמו נצרך רשאי אף הוא להנות מכספים אלו, אבל אם יקח הכל לעצמו אין להקב"ה צורך בו.

צדיק גוזר

את המדריגה של ותגזר אומר ויקם לך הי' לו כבר מגיל צעיר מאד, סיפר רבינו בעל ברל משה ז"ל שפ"א בא אל ביתו של הרה"ק מטשערקאס כשלא הי' בביתו אדם אחד לבקש ישועה שעומד לפניו משפט קשה מטעם הממשלה על שהערים את הממשלה במשקלותיו שלא הי' כפי מדת משקלם, דהיינו שמדת משקלם הי' פחות ממה שהי' צריך לשקול ובא לבקש ברכה מאת הרה"ק מטשערקאס, והיות שלא הי' בביתו נכנס אל ר"מ שהי' אז ילד בן שבע שנים, ושטח לפניו את לבו, ר"מ שהי' ילד אמר לו מה אני יכול לעזור לך, אבל הוא התחיל לבכות שזה ענין של פקוח נפש והוא מוכרח לעזור לו, ר"מ נתמלא רחמים עליו, ולקח פתקא וכתב עליו איזה תיבות, ונתן לאיש, ואמר לו שכשיהי' לו המשפט ויקחו את משקלותיו לשקלם לראות אם הם מכוונים, יזרוק את הפקתא על המשקל, וכן עשה האיש וניצל, ובא בחזרה לטשערקאס, וסיפר להרה"ק מטשערקאס מה שהי' לו, קרא הרה"ק מטשערקאס את נכדו ושאלו מה כתב על הפתק אמר לו שכתב עליו שמו מרדכי דוב בן ר' משולם זושא, ושאלו זקנו על פשר הדבר ענה לו היהודי בא אליו ושטח לפניו את מרת נפשו וביקש ממנו שאני יעזור אותו, אמרתי לו לעשות כך, והקב"ה עזר, אמר לו זקנו יותר אל יעשה דברים כאלה, – אבל עם קבלת הנהגתו נהג נשיאותו ברמה חסידים ומעריצים השגיבו פלאים את מופתיו, כמעט כל מי שנזדמן אי–פעם למחיצתו הי' יכול להיווכח ששרתה עליו רוח הקודש עצותיו וברכותיו מתקיימות, סגלותיו וקמיעותיו מועילות, תפילותיו נשמעות, חותנו הרה"ק מצאנז זי"ע העריץ את חתנו מאד, והי' מדבר עמו בלשון רבים "איהר", שלח אליו הרבה פעמים אנשים שבאו אצלו עם "קוויטלעך", באמרו "יודע אני בר' מאטעלע חתננו שתפלתו בוקעת רקיעים", פ"א בא אל הד"ח אחת מבנותיו שיתפלל בעדה שתיפקד בזש"ק, אמר לה שתפנה אל ר"מ לפי שהוא בתפלתו הזכה בודאי יפעול ישועה, שמעה הבת לקול אביה וערכה אגרת לר"מ ובקשתה בתוכה, והד"ח כתב בצידו השנית בזה"ל: אנא למלא בקשת בתי תחי', ואבקשו גם להתפלל עבורי, כי חולה אנכי, חותנכם חיים בן מרים, פ"א אמר הד"ח לבנו הרה"ק ר' דוד מקשאנוב זי"ע "הידעת, לרבי מאטעלע יש דעה בשמים".

אשכבתי' דרבי

בתרנ"ח קרא פ"א לבניו ואמר להם אמש ראיתי את דודי ר' דוד'ל מטאלנא בחלום, ואמר לי כי שמע כרוז בשמים שצריכים שמה לשני ר' מאטעלעך, אלא שהפציר בעדי להחיותני עוד חמש שנים, באשר כאן עלי אדמות צריכים לי

יותר, באותו זמן הי' מצב בריאותו הולך ופוחת, אבל לא שינה כמעט מסדר יומו, למד הלאה במסירות נפש את התורה הקדושה, בשנתו האחרונה כשנכסו בניו לדבר עמו בענין הדפסת ספר תשובותיו "עמק שאלה" פתח ואמר להם הצדק אתכם זקינכם ה"דברי חיים" גם הדפיס את ספרו בשנה האחרונה, בכל שנה הי' נוהג לנסוע ליומא דהילולא של זקינו שחל ביום י"ג אלול לטשערקאס להשתטח על קברו של זקינו, וכמנהג בית טשערנאביל חלץ נעליו בפתח האהל, וכשסיים תפלתו חפש את נעליו ולא מצאם, באותו רגע נשתנו פניו, ומקורביו הבינו שיומו קרב, במוצאי שבת ישב אל שלחנו לכתוב תשובה בדיני בית הכנסת כשסיים לכתוב נתן את התשובה לבנו כדי שיגיה את זה, והוא עצמו ישב לקבל חסידים שבאו לשחרר פניו ב"קוויטליך" לפני ימים הנוראים, אחרי שסעד מלוה מלכה לקח שנית את התשובה ותיקן את יום הכתיבה במקום "אור ליום א' " כתב "מוצאי שבת", ונכנס לחדרו קרוב לחצות פרחה נשמתו לעילא למקום מחצבתו, והוא בן ס"ג שנים לבד.

מורשתו הרוחנית

מורשתו הרוחנית היא חיבוריו הנפוצים, ה"ה ספר שו"ת "עמק שאלה" על ארבעה חלקי שו"ע, שבה הוא מחליף שו"ת הרבה עם חמיו הגה"ק מצאנז שדבריו נחשבים כדברי האורים, עם גאוני גאליציא הגרי"ש נאטאנזאן, ועוד, עם גאוני ליטא הגר"ח מוואליזשין ועוד, גם דודיו הרה"ק ר' אהרן מטשערנאביל הרה"ק ר' יוחנן מראחמיסטריווקא זי"ע נהגו להעביר אליו שאלותיהם בהלכה שיכריע להם, – ספר "חיבור לטהרה" על הלכות מקואות ונטילת ידים, שחיברו בגיל ח"י שנים כמובא לעיל, שנתקבל בעולם התורה כספר מופת וטובי החכמים קילסוהו, הגאון ר' מאיר אראק זצ"ל אב"ד טארנא מגדולי גאליציא אמר שלפי הרגשתו כל רב ובעל הוראה שאין ה"חיבור לטהרה" שגור על פיו לא יתכן שיזדקק לתיקון מקוה או להכשיר מקוה, – ספר "תורי זהב" על הלכות רבית, – ספר "עמק החכמה" על פרשיות התורה בדרך דרוש, – ספר "פלא יועץ" דרושים נפלאים בדרך החסידות על פרשיות התורה, מעוררים לבבות לעבודת ה'.

כ"ד אלול

הגה"ק רבי יוסף באב"ד זי"ע בעל מנחת חינוך

ואלה תולדות

נולד ביום כ"ד אלול תקס"א לאביו אבד"ק פשעווארסק הגאון ר' משה למשפחת המפורסמת בישראל משפחת באב"ד (מקור שם באב"ד היא שכך קראו לבני אבי המשפחה הגאון ר' יצחק קראקובער זצ"ל, שהי' אב"ד בראדי שהי' אהוב על כל בני הקהילה שראו בו את אביהם, והיתה לו השפעה עצומה בעיר ובכל המדינה, וקראו לבניו וליוצאי חלציו באב"ד דהיינו בני האב"ד) שהיתה משפחה חשובה ומיוחסת בישראל, כל חוליה שנתווספה במשפחה נישאה לצאצאיהם של גאוני הזמן עד שיחוס המשפחה בדורות האחרונים הגיע כמעט אל כל הגדולים המפורסמים ה"ה: המהרש"א, מהר"ם, מהרש"ל, ב"ח, ט"ז, ש"ך, מגיני שלמה, תבואות שור, חכם צבי, חוות דעת, ועוד, ובמשך דורות העמידה המשפחה מאות רבנים ומנהיגים שכיהנו בקהילות ישראל, מסופר שכשבא הרופא ליילד מישהו במשפחה ואם זה הי' בן יצא וקרא בשמחה נולד עוד רב בישראל, מנעוריו הי' שקוד ללמוד תורה אצל אביו וכפי שהעיד הוא בהקדמתו לספרו "מנחת חינוך" "ועל הטוב יזכר שם אדוני אבי הגאון הצדיק מו"ה משה זלה"ה ושם אמי מורתי הצדקת מרת טויבא זלה"ה אשר בימי נערותי השפיעו עלי טובם וגדלוני על התורה ועבודה", כבר בגיל הרך הי' בקי בש"ס ובפוסקים, זקינו אבי אביו הגאון בעל שו"ת ספר יהושע הראה לו חיבה יתירה, ואהב להשתעשע עמו בפלפולי אורייתא, בהיותו בן שש עשרה כותב אליו בתשובה (ספר יהושע תשובה ל"ה) כהאי לישנא: לנכדי הרבני החריף מו"ה יוסף באב"ד נ"י, אלול תקע"ז, דבריך הנחמדים בעסק אי עביד לא מהני קבלתי, ומה נעים ומה נחמד עלי דברי תורתו וחכמתו, ומה דעביד מהנה את לומדי' ובפרט אותי, כי ראיתי דבריך טובים ונכוחים ושומע יש לך, ודילדה אימיה כוותיה תילד, וכו' כל זה כתבתי דרך טיול בדבריך הנחמדים הערבים עלי ולשומעם מאד מאד וכו' דברי זקניך השמח בתורתך ובכתבך הנחמד, דש"ת באהבה רבה, ומוכן להשיב לו בכל עת ובכל שעה, מצפה לשמוח עמך ועם אביך וי"ח ביחד בקרוב פא"פ עכ"ל.

האיש מקדש

בהגיעו לפרקו נשא את בתו של הגאון רבי ארי' לייבוש הלברשטאם זצ"ל מטארניגראד אביו של הגה"ק מרן בעל דברי חיים מצאנז זי"ע שהי' גדול ממנו בארבע שנים, זמן מה למד עם גיסו הגה"ק מצאנז בחברותא, ומרן הד"ח מציין את זה במכתב ששלח לו בשנת תרל"ד וז"ל: אהובי גיסי נפשי עלי תשמח בזכרי בהיותינו יחד מלומדים יתלהב נפשנו בפלפול... ותצהל נפשנו ברוב גילה... וזכני נא השם לשמוח יחד בתורה ועבודה... עכ"ל, הגה"ק מצאנז העריץ אותו מאד, והסתמך על חוות דעתו, והי' רגיל לומר שכחו גדול לברר הלכה למעשה לאמיתה של תורה, ועיין בשו"ת דברי חיים (ח"א יו"ד טו) שמהסס שם לאסור שוחט, וסיים שם וז"ל: ויען שהוא דיני נפשות ממש להעביר מאומנתא וטפלי תלויים בו, והרבה חשו לזה בש"ס ופוסקים, לזה נא מאד להיות מתון בדין, ולצרף עמנו גם ידידינו הרב הגאון גיסי נ"י האבד"ק סנאטין (שהי' אז אב"ד דשם, הכ') שהוא בקי בטוב בזה העסק, אולי יוכל למצוא מזור להתיר נדרם ולהשיבם על על כנם... עכ"ל, אף במערכות על חומת הדת ביקש את צירופו, עיין בספר "חמדה גנוזה" שמספר שם שכשביקש הגה"ק מצאנז לאסור פאות נכריות שלח מכתבים לגדולי הדור שיצרפו עמם וביניהם הי' גם גיסו הגאון מטארניפול, בזיווג שני נשא את בתו של הרה"ק ר'

דוד מזאבלטוב זי"ע שהיתה חביבתו של אביה והיחידה מצאצאיו שנטמנה באהלו, (בנו של הרה"ק ר' מנחם מענדל מקאסוב בעמח"ס "אהבת שלום", וחתנו של הרה"ק משה לייב מסאסוב זי"ע).

בדרכי החסידות

בעוד בשחר ימיו לא התקרב עדיין לאורחות החסידות, אלא למד תורה יומם ולילה, ומרוב התמדה בלימודו נוהג היי להירדם בלילות, לפני שהספיק לומר את ברכת המפיל, תוך כדי עיון בספר, וכך נם את שנתו, כשראשו מוטה על הספר שלפניו, לימים אירעו אצלו כמה וכמה מקרים ל"ע בהם נולדו לו ילדים ללא רוח חיים, כשחזרו ונשנו המקרים הפציר בו הרבנית שיסע להרה"ק ר' מאיר מפרימישלאן זי"ע להתברך ממנו לברכת זש"ק, בתחילה כמובן לא רצה, אך משלא הירפתה הסכים לשלוח "קוויטל", וציווה להשליח שלא יגלה להרה"ק מפרימעשלאן מי ששלחו, כאשר נטל הרה"ק מפרימשלאן את ה"קוויטל" לידו והביט בו קרא בהתפעלות "מי הוא זה ואיזה הוא בעל הפיתקא הלזו איננו יודע, אימתי ראיתי כבר עינים שמורות וטהורות שכאלו, אשר לא ראו מימיהן דבר טמא", לבסוף גברו הפצרותי' של הרבנית ונסע בעצמו לפרימישלאן, כשנכנס לחדרו של הצדיק אמר הצדיק למשמשו (כדרכו בק') "אריה, מדוע אינו אומר 'המפיל' יתחיל לומר 'המפיל', ותחדל היא מלהפיל", ומאד נתפעל מדברי הרה"ק מפרימישלאן, ומני אז החל להתקרב לעולמה של חסידות, ונסע כפעם בפעם להסתופף בצילם של צדיקי הדור, עד שהתחיל הוא בעצמו ללבוש בגדי–לבן כמנהג צדיקי הדור, וגם קיבל "קוויטלעך", פ"א בא אליו ראש בית דינו בקובלנא על החסידים שהם "צבועים", השיב לו "אפשר שכן הדבר, אך מה אעשה וצבע זה נראה בעיני...".

על כס הרבנות

שמו הגדול הלך למרחקים, והרבה קהילות ביקשו ממנו שיבוא לכהן בעירם ברבנות, את ראשית דרכו הי' בעיר האסקוב (בה כיהנו לפנים הרה"ק ר' מאיר זי"ע אביו של הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע, והגאון בעל ה"מלא הרועים" זי"ע), משם נתקבל לאב"ד ברוטשין, ואח"כ עבר לקהילת זבאריזש שליד טארניפאל, בטארניפאל הי' גר באותו זמן המשכיל הידוע יוסף פרל שר"י שלפני כמה שנים בחייו של זקנו ה"מנחת חינוך" ה"ה הגאון בעל "ספר יהושע" פתח בית ספר בטארניפאל, והביא שם איזה משכיל להיות שם רב בעיר טארניפאל, והגאון ר' יהושע עמד איתן על משמר חומות הדת, ולחם מלחמה כבידה נגדו עד שנאלץ הלז לעזוב את טארניפאל, ופרל רדף את הגאון ר' יהושע, ועתה כשבא הנכד ה"מנחת חינוך" לזבאריז שהי' ליד טארניפאל הי' גם הוא מטרה להחיצים של פרל, שפחד מהשפעתו, ובהשפעתו של פרל גרשהו השלטונות מזבאריז בעצם יום השבת, הרה"ק מפרימישלאן התאונן מרה על ספר תורה המתגולל בחוצות ואין אוספו לביתו, באותו זמן עזב הגאון בעל "קרני ראם" את העיר סניאטין שליד קאלאמייא ועבר לעיר יאסי, אז שמו עיני הקהילה של סניאטין עליו שיבאו לכהן בעירם, ואמנם עבר לעיר סניאטין, מכאן יצא שמו לתהילה כגאון בתורה ופוסק מובהק, ורבים הפנו אליו את שאלותיהם, כמו כן הרחיב את גבולו בתלמידים, בשנת תרי"א לערך עבר מסניאטין לכהן ברבנות העיר הורדענקע מקום רבנותו של הגאון בעל "מאיר נתיבים". בשנת תרי"ז עלה ונתעלה בעיר כהונת אבותיו עיר טארניפאל, אשר בני העיר דשם קבלוהו בשמחה רבה והי' מאד נערץ בעיניהם, את רוב זמנו של היום הי' בבית המדרש כשיושב והוגה בתורה וטליתו מופשלת על ראשו בכדי שלא יסיח דעתו ויתבטל מתלמוד תורה, כן המשיך להרביץ תורה לתלמידים חריפים אשר ירדו לתוך עומק בינתו, גם דאג להרבות רוח התורה בקרב כלל בני העיר וצעירי הצאן, הגאון ר' ישכר דוב טייכטהאל זצ"ל ראב"ד פישטיאן במעח"ס שו"ת משנה שכיר בהגהותיו לספר אלף כתב מספר, שבטארניפאל הי' המנהג למכור בשמחת תורה את אמירת "אתה הראת" ולכבד את הרב, פ"א בעת המכירה שיגרה אשה גבירה להשמש שהיא רוצה לקנות את ה"אתה הראת" ולכבד את הרב כהמנהג, וביקשה שהרב יאמר עוד פעם "אתה הראת" מפני שהתאוה לשמוע מפי הרב עוד הפעם, השיב לה הרב אם תקבל עליה לבנות בית תלמוד תורה (שבימים האלה ביקש לבנות ת"ת חדשה, שישנה הי' קטן מלהכיל, וחברי הקהל היו מסרבין מפני חסרון כיס) ימלא בקשתה, ואכן נתרצתה הגבירה וקיבלה למלאות משאלות הרב בבנין הת"ת, והחל שוב באמירת "אתה הראיתה". בעוז ובגאון נהג את נשיאותו ללא חת משום אדם, פ"א הי' ויכוח בין הנהלת הקהילה על כמה דברים, אשר כמה מהם לא הסכימו, ואף איימו עליו לפטור ממשרתו, אבל הוא לא זע מעמדתו והשיב להם: את מעט הדייסא שהננו אוכל בכל יום, אוכל לאכול בכל קהילה יהודית אחרת".

מגדולת תורתו

יום אחד הגיע שליח מאת הרה"ק מפרימישלאן זי"ע אליו והודיעו כי ביום המחרת אמור הרה"ק מרוזי'ן זי"ע לעבור דרך עירו, על כן יראה להזדרז להקביל את פניו, ואכן ביום המחרת, הופיעה מרכבתו של הרה"ק מרוזי'ן בטארניפאל, והצדיק שהי' אז באמצע נסיעתו השתהה בעיר למנוחה קלה, למרות התמדתו המופלגת אשר מחמתה היו נדחים אפי' עסקי עירו ורבנותו הדחופים ביותר, הזדרז עתה לסיים את שיעוריו הקבועים בעוד מועד למען יספיק לצאת ולהקביל את פניו של הצדיק, כהוראתו של הרה"ק מפרימישלאן, ואולם בעמדו על פתח ביתו באו לפניו משלחת נכבדה של טובי העיר וראשי הקהילה, אשר באו בשביל ענין דחוף ביותר, לאחר ששמע במה המדובר, ראה שאי אפשר לו לדחות את הענין נאלץ לקבלם, ודחה את קבלת פני הצדיק לאחר מכן, והנה אח"כ כאשר הגיע לאכסנייתו של הצדיק, נודע לו שהצדיק כבר עזב את העיר, פניו של הגאון נפלו, ונתמלא מלא צער, למחרת זכה לאורח בלתי צפוי, הי' זה הרה"ק מפרימישלאן, נרעש

ונרגש הגאון מן הביקור ולא ידע את נפשו, אולם הרה"ק מפרימישלאן פתח מיד והחל להקשות קושיא עצומה על הלכה מסויימת ברמב"ם, חיש קל שכח הגאון את כל הסובב, שקע כל כולו ברמב"ם המוקשה, נשא ונתן שקל וטרה, עד אשר העלה תירוץ עמוק מפולפל ומופלא, סמך הרה"ק מפרימישלאן את ראשו על ידו והשיב: אכן "גם במתיבתא דרקיעא מסכימים לתירוצכם, כי טוב הוא, אולם עדיין ניתן לתרץ טוב יותר", חזר הגאון לעיונו העמיק עוד ועוד, והשמיע תירוץ נוסף, שוב חזר הרה"ק מפרימישלאן דבריו הקודמים, כך חזר הדבר עד שבע פעמים, עתה פתח הרה"ק מפרימישלאן ושאל את הגאון: הכרת פניכם מעידה בכם, כי דאגה בקרבכם, מה פשר הדבר, ענה הגאון בקול נשבר ושח לאורחו הרם כי החמיץ אתמול את שהותו של הצדיק מרוזי"ן, וכי לא הספיק להקביל פניו כהוראתו הק', לאחר ששמע את הסיבה אשר בגינה נבצר ממנו לבקר את הצדיק, נענה ואמר: אל ייחר לכם הדבר ואל תיפלו ברוחכם, מאיר יכתוב אגרת להצדיק מרוזי"ן וילמד עליכם זכות, בשובו לביתו ערך הרה"ק מפרימישלאן אגרת מיוחדת להרה"ק מרוזי"ן שבה כתב, כי הגם שעל פי נימוסי המלכות, חייבות כל העגלות שבדרך להתפנות לצדדים, בעת שמרכבת המלך עוברת, הרי שעגלת משא מסובלת, הטעונה סחורה עד לעייפה, ואך בקושי מתנהלת, פטורה מכך, "התמדתו היוצאת מן הכלל בלימוד התורה של הגאון מטארניפאל, בנוסף לצורכי הכלל הדחופים לפניו מעניקין לפניו זכות מיוחדת, כשל אותה עגלה משא עמוסה לעייפה, אשר אפ' מרכבת המלך אמורה להתחשב בה, אכן תשובתו של הרה"ק מרוזי"ן כי קיבל הפיוס לא בוששה לבוא (אספקלריא המאירה, תולדות הרה"ק מפרימישלאן).

יוסף הצדיק

בד בבד עם ענקותו הרמה בתורתינו הק' במלוא היקף הידיעות, נודע הי' כקדוש וטהור ועובד ה' בסילודין, כבר הבאנו לעיל מה שאמר הרה"ק מפרימישלאן כשהביט בה"קוויטל" שלו, שוב הי' מעשה שפ"א כשלא הי' עוד מפורסם בעולם ולא ידע איש מגדולתו, והי' יושב ולומד בביהמ"ד אצל התנור, איקלע הרה"ק מפרימישלאן בעירו, ואחד מהאנשים רצה ליתן "קוויטל", וביקש מהגאון בעל מנחת חינוך שיכתוב לו קוויטל, והמנ"ח נענה לו וכתב לו, וכשנגש הלה עם הקוויטל אל הרה"ק מפרימישלאן והתחיל לקרות בו, תיכף שאל מי כתב את הקוויטל, השיב היהודי אחד מביהמ"ד, אמר: "דאס האט געשריבן א יוד וואס האט הייליגע אויגען", ואח"כ חקרו מי הכותב ונתוודע שהי' המנ"ח וככה נתגלה גדולתו, בספר קדושת עינים מובא שאחרי נישואיו, הלך כמה שנים במטפחת קשורה על עיניו, הגאון מוערבוי מביא בספרו אלף כתב, שהי' רגילים לבוא אצלו אנשים הרבה אשר שאלוהו עצות במילי דעלמא, וגם הי' מכת אנשים שכבר נטו קצת מן הדרך, והי' דרכו בקודש תמיד לעצום עינו אחת בעת היות אנשים אלו אצלו, ואחר פטירתו נתוודע שהגאון הי' סומא על עין אחת ואת העין שראה בו עצם כדי שלא להסתכל על דמות אדם רשע, דמות דיוקנו העיד שחוט של קדושה וטהרה משוך עליו, ומסופר כשהי' בוועין לצורך רפואה, רצו אחריו אנשים לאלפים להסתכל בתבנית דמות קדשו, וכאשר נשא עליו הגאון רבי שלמה זלמן שפיצר זצ"ל אבד"ק וויען באמרו: זכינו אז לראותו אשר קדושת השכינה על פניו היתה". תפילתו היתה בדביקות ובהתלהבות עצומה, הגאון מוערבוי מספר בספרו שפ"א הי' בלבוב והגאון בעל שואל ומשיב בא עם תלמידיו לבקרו, כשבאו אצלו הי' אז באמצע שמו"ע, וצעק באש להבה כמה פעמים "רבונו של עולם", ואמרו התלמידים לרבם יראה רבינו גודל התלהבות בתפלה, השיב להם מה מגידים הנכם לי "הלא השכינה מדברת מתוך גרונו".

וימת יוסף

בשנותיו האחרונות חלה במכאובים קשים, בצר לו נסע לדרוש ברופאים בכמה מקומות, בבואו ללבוב, ואז הי' הגאון בעל השואל ומשיב גם מרותק למיטתו וזמן רב לא יצא החוצה, אך לכבוד האורח הגדול יצא לקבל פניו, אלפי בני העיר צבאו ברחובות העיר להתבונן במורם שתקופה ארוכה לא נראה בקהל, המחזה הגדול עשה רושם בל יימחה על זקנים ונערים (פתחא זוטא), בקיץ תרל"ג נסע לריפוי בוויען, וגם שם עשה ביקורו רושם אדיר שאלפים באו לראות את צורת קדשו, אבל לדאבון הדור לא עלתה תרופה למכתו, והמונו בית ישראל הרבו בתפילה לרפאותו, אך לבסוף נצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון הקודש ביום ראשון כ"ד אלול יום לידתו ונתקיים בו את מספר ימיך אמלא שהקב"ה ממלא שנותיו של צדיקים מיום אל יום, רבים רבים מגדולי ישראל במקומות מושבותיהם נשאו עליו מספד תמרורים, רעו הגאון בעל השואל ומשיב נשא עליו הספד מר, ביום ד' חשון כי עקב חלשותו לא גילה לו מפטירתו, אבל בהתוודע קבע ביום הנ"ל הספד מר ואלפים באו לביהמ"ד לשמעו את ההספד, בין הדברים אמר: רבותי יוסף אינני, הוא הלך למנוחות ואותנו עזב לאנחות, אם אמרתי אספרה כמו כל צדקותיו אשר עשה יכלה הירעה מהכיל, אחת אשר אזכיר, "מיום עמדו על דעתו לא הסתכל חוץ לד' אמותיו".

מורשתו הרוחנית

רב חיל הי' בכתיבת חידושי תורה, והעלה עלי גליון את מיטב חידושיו על ד' חלקי שו"ע וחיבור גדול על התורה, אך מגודל ענוותנותו לא הדפיסם, לימים שלח נוכל אחד בכתביו וגנב מעמו את החידושים, נפשו אבלה עליו מאד ולא אבה להתנחם, או אז גברו עליו הפצרות תלמידיו שיביא לדפוס את שארית חידושי תורתו, והוא ספרו האדיר על מצוות התורה, כמו שמספר כל זה בהקדמתו על הספר, עמל רב ותפילות רבות השקיע על חידושי תורה אלו, הגה"צ משטראסבורג ז"ל מביא מה ששמע מזקנו ה"פתחא זוטא" ששמע מפ"ק של המנ"ח שאמר ששלושים שנה שהה בעבודתו על ספרו לפאר את ספר החינוך, והתחנון אשר זכותו של רבינו אהרן הלוי יגן עליו, ואם כי ספר הנהו רק מיוחס להרא"ה ולא נודע בבירור כי

ממנו הוא, אבל סוף סוף מי שהי' מחברו הי' אדם גדול, מרוב ענותנותו לא כתב עליו שם המחבר, ותיכף משיצא לאור עולם פקע שמיה בקרב גדולי וגאוני עולם אשר חשו לרכוש את הספר, ועד מהרה ספו ותמו מן השוק הספר, גדולי עולם העריצו מאד את הספר ואמרו עליו דברים גדולים, נצטט אחד מהם מהגאון ר' חיים בריסקער זצ"ל שאמר "שאי אפשר לחדוד לים התלמוד מבלי לעיין בו".

כ"ה אלול

הגה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע

לידתו בקדושה

אביו הרה"ק רבי יצחק מדראהביטש היה לו בנים קדושים וטהוריים עכ"ז לא הוטבו בעיניו, ותיכף אחר שיצאו הילדים לאויר העולם, נגש אליהם אביהם ע"י עריסתם והסתכל בהם, וכשלא הוטבו בעיניו נתן בהם עיניו הקדושים ושלחם בחזרה לעולם העליון, וכן היה כמה פעמים, ויהי' כאשר נולד לו בנו הה"ק ר"ר מיכלי זי"ע חפץ גם כן לעשות כבראשונה ולראות ברך הנולד היוטב בעיניו אם לאו, אולם אשתו הצדיקת כבר לא נתנה לו לגשת אליו ולראותו, באמרה מי יודע אם לא יעשה גם עתה עם הילד כאשר עשה עם אחיו הנעדרים ל"ע, ולא הורידה את עיניה מלהשגיח בהנער, ותמיד כסתה את פניו הטהורים, כדי שלא יראהו בעלה הק' וכאשר הפציר בה בעלה מאד להראותו את בנו הנולד לו, הסכימה רק בתנאי שיבטיח לו שלא יעשה עם זה הילד כמעשיו הראשונים, עדי הבטיח לה, ואז נתנה לו לראותו וכאשר ראה את פניו הק' הפטיר בשפה: אסאך שנערע פין דיר האב איך שוין אוועק געשיקט.

בוצין בוצין מקטפה ידיע

סיפר הרה"ק בעל דברי חיים מצאנז זי"ע אשר בילדותו של הה"ק הר"ר מיכלי כבר היה מושגח בהשגחה עליונה מיוחדת, ובכל עת שנעשה רעב הזמינו לו מן השמים מה לאכול, וסיפר מעשה כאשר היה הה"ק ר' מיכלי כבן שלש שנים, וידוע כי בביתם לא היה אפילו פרוסת לחם, פעם אחת עבר עליו יום שלם ולא אכל מאומה והיה רעב מאד, נכנס לחדרו של אביו, כשאביו ישב ועסק בתורה, ובכה וצעק אבא רעב אני, סטר לו אביו בפניו ואמר לו אינך רעב, אח"כ פנה אביו אל החלון וראה שמונח שם כמה פרוטות קראו אביו בחזרה לחדרו ופייסו ואמר לו אני רואה כי הנך באמת רעב, שכן מונח על החלון כמה פרוטות וסיים הה"ק מצאנז שבכל פעם היה השי"ת מזמין לו מה לאכול, אפילו לא היה כלום בביתו היו מוצאים בשבילו במה להשיב רעבונו.

בן שלש עשרה

כשהגיע הר"ר מיכלי לשנות הבר מצוה כבר היה מופרש לגמרי מהבלי העוה"ז, והיה בקי בספירות להעולמות העליונים, פעם אחת אמר לבנו הה"ק רבי זאב וואלף מזבאריז כי בעת שהגיע לשנת הבר מצוה כבר היה בו ידיעות גדולות, והוסיף: הייתי בקי בשבילין דרקיעא כשבילי דארעא. וסיפר הרה"ק ר' שלום מבעלז כי בעת אשר הניח הצדיק הקדוש רבי מיכלי התפילין ובירך להניח תפילין וקישר את הרצועה היה מקשר נשמות ישראל הק' לאביהם שבשמים, במרחק של כמה פרסאות. ומאז הבר מצוה ישב רבי מיכלי על התורה ועל העבודה והתפרש מכל הבלי העולם הזה, וישב לו בביתו ולמד בהתמדה רבה ביחד עם אביו הקדוש.

תורתו

וכל זה היה טמון אצלו ולא הראה לשום אדם גדלו וטובו, ואחר כמה שנים שלחו אביו ללמוד בישיבת הגאון ר' יצחק מהאמבורג זצוק"ל, וגם שם לא התוודע לשום אחד, והבחורים וגם רבם ר' יצחק לא החשיבוהו כי לא גלה להם סודו, וכשהגיע לשנת ח"י פקד עליו אביו בגזירת כיבוד אב, שיתחיל להראות לעם גודל עמקו ומסתרו וכן עשה, ומאז כשראה רבו גודל חרפותו כיבדו לומר פלפול לפני הלומדים, וכשהגיע העת שיאמר הדרשה הניח ראשו על העמוד לשעה מועטת, ואח"כ הגביה ראשו וצעק בקול ואמר, אוי לי אם אומר, אוי לי אם לא אומר, אם אומר מה שאני רואה פה בביהמ"ד, ירא אנכי פן יהרגוני, ואם לא יראתי לעבור על לא תעשה נביא שכובש נבואתו, והתבוננתי אם הוא מעבירות שיעבור ואל יהרג, או יהרג ואל יעבור, וגמרתי בדעתי שהוא ביהרג ואל יעבור, שאם השי"ת גילה לי כל זה מחויב אני להגיד, והתחיל לפרוט כמה עבירות שעשו בני אדם שנמצאו בביהמ"ד, ואמר אח"כ גם תודה לאל שיש פה גם אנשים יראים ושלמים, ואמר להם מוסר לפני שדרש פלפילו, אז נתוודע לכל גם קדושתו וטהרתו והמעלות אשר זכה לבד מתורתו.

האיש מקדש

כשהיה בן שמונה עשרה באיזה יום בהיר נכנס אביו הר"ר יצחק מדראהביטש אל הגה"ק רבי אבא'לי שהיה אבדק"ק דראבישט, ודברו אודות שידוך לבנו הקדוש רבי מיכלי', ונסעו יחדיו לאיזה כפר הסמוך לעיר שדה לבן, ושם היה נגיד בשם ר' משה שהחזיק ויין הויז ולו היה בת צנועה ומוכשרת בכל המעלות ולו נאה ולו יאה, והציעו את השידוך לפני הנגיד ר' משה, ותיכף הסכים בשמחה רבה, כי חלקו נפל לו בנעימים לקחת קדוש עליון זה, לבתו הצנועה הצדיקת רעכיל (אשר לימים זכתה לגילוי אליהו ז"ל), ונגמר השידוך בכי טוב, והבטיח לו הגביר לתת לו נדן גדול, כדי שיוכל לישב על התורה ועל עבודה בלי שום טירדות ודאגות וקבעו את זמן החתונה לאחר שנים עשר חודש ויהי' לאחר הי"ב חודש נסע הה"ק הר"ר יצחק עם בנו וכל המחותנים לכפר הנ"ל, והנה הגביר הנ"ל מאז שקשר השידוך עם בתו ירד עשר מעלות אחורנית, וע"כ לא היה לו את הנדן לשלם, לכן נתן בשיעבוד עבור הנדן את כל הוויין הויז ועשו את החתונה ברוב פאר, והשתדל חותנו שלא יחסר לו כלום עד שהגיע למצב שהי' קשה עליו לקיים הבטחתו, ולא נשאר לו רק הוויין הויז ששיעבוד לחתנו, פעם אחת כאשר נכנס האברך הקדוש רבי

מיכלי לביתו, ראה את אשתו הצדקנית מרת רעכיל בוכה ומיללת, שאל אותה הר״ר מיכלי לפשר הבכיות השיבה לו: כי הוריה מצטערים צער רב כי לא נשאר להם רק הוויין הויז הנ״ל, ויראים שמה תמכור את הכלים של הוויין הויז ולא יהי׳ להם ממה להתפרנס, והבטיח לה שמוחל השיעבוד הנ״ל.

נסיעתו להבעש״ט

כשהיה עוד אברך צעיר לימים שמע פעם כרוז מן השמים שמצווים עליו שיקבל את הבעש״ט לרב וילך ללמוד ממנו והראו לו מעינות החכמה שהולכים אליו, הר״ר מיכלי נסע אל הבעש״ט כדי להכיר את דרכו החדש בעבודת הי״ת, וכשבא לעיר מעזבוז שאל על רבינו הבעש״ט ואיה מכון שבתו, וכשנכנס לביתו נתן לו הבעש״ט שלום ברוב חביבות, והראה לו חיבה יתירה, כי רצה מאוד לקשר אותו אליו, אבל האברך רבי מיכלי היה עוד מהסס אם להסתפח אל הבעש״ט הק׳, כי דרכו היה נראה בעיניו מוזרים מאד, א. לא ראה שהבעש״ט צם לכה״פ בכל שני וחמישי, ב. אע״פ שדרכו של הבעש״ט היה ללמוד בחדרו בהתבודדות, אבל דוקא כעת כשהיה הר״ר מיכלי בהיכלו היה לומד בביהמ״ד ביחד עם תלמידיו הקדושים והסביר להם איך שיכול האדם ללמוד וגם להתפלל ביחד עם הציבור ובכל זאת להיות בהתבודדות, פעמים אפשר גם ללמוד ולהתפלל בהתבודדות ובכל זאת להיות עם הציבור, הכל תלוי לפי הרגש הפנימי אשר הנשמה מלמדת אותו, הה״ק ר׳ מיכלי התבונן אחר מעשיו כי אמרו לו אשר אצל הבעש״ט מתגלגלים הרוה״ק והמפותים מתחת לשלחן וכל אחד יכול לאחוז בהם ממש בידים, ושואבין רוה״ק בדליים, והר״ר מיכלי לא ראה רוה״ק ולא מופתים לכן החליט שלא להצטרף אל הבעש״ט, אלא להתנהג כדרכו בקודש בצומות וסיגופים כמקדם, והלך להפרד מהבעש״ט ונכנס אל הבעש״ט בלי תפקא כי לא ידע מנהג זה, אמר לו הבעש״ט לך אל המשמש ותאמר לו שיכתוב לך פתקא, ותזכיר שם שאתה רוצה ברוח הקודש ולבריאת הגוף והנפש, היה דבר זה לפלא גדול בעיניו, והלך אל השמש ואמר לו שיכתוב לו פתקא כנ״ל, וכאשר קרא הבעש״ט את הפתקא בירך אותו שיזכה להיות מנהיג ישראל וישפיע פרנסה לנלוים אליו, ושיזכה לרוה״ק, שיראה את הפגמים בנשמות ישראל כדי שיוכל להחזירם בתשובה שלימה, ולתת להם תרופה לבריאות הגוף ונפש. ומני אז החל לנסוע להבעש״ט בכל פעם.

מייסר ומוכיח

סיפר רבינו הקדוש בעל ישמח משה זצ״ל איך שפעם אחת נפגשו בעולם העליון רש״י ז״ל עם הקדוש רבי איציקל מדראהביטש, ושאל רש״י ז״ל לר׳ איציקל איזה זכות ומצוה יש לבנו הרב הקדוש רבי מיכל המגיד מישרים מזלאטשוב, מה ששמע שמרעישין בכל העולמות אתו והשיב לו ר׳ איציקל איך שלומד תורה לשמה ולא נתקררה דעתו של רש״י ז״ל ואמר לו עוד שבנו הרבה לסגף עצמו בסיגופים ותעניתים וגם בזה לא נתקררה דעתו הקדושה ואמר לו עוד אשר הרבה בגמ״ח וצדקה ופזר נתן לאביונים וכדומה, ועוד לא נתקררה דעתו, שוב אמר לו שרבים השיב מעוון ועשה בעלי תשובה בעולם, ובזה נחה ושקטה דעתו הקדושה מה שמרעישין אתו כל הפמליה של מעלה עכ״ל.

הסתלקותו

לפני פטירתו של המגיד אמר לבנו הה״ק מוהר״י מיאמפלא כי בא עתו להחזיר נשמתו ליוצרו, ושאלו בנו מהיכן הוא יודע דבר זה ומה סיבת הדבר ענה לו כי הודיעו לו מן השמים היות והורידו את הראב״ד של בית דין של מעלה מגדולתו על כן קוראים אותו שימלא את מקומו להיות ראב״ד והוסיף המגיד הקדוש לספר לבנו כי שאל את סיבת הדבר שהורידו את הראב״ד מגדולתו וענו אותו היות כי אחד מזרעו יצא לתרבות רעה ל״ע על כן לא ראוי לו שיפסוק פסק״ד על אינשי דלא מעלי בדבר שנכשל בו זרעו, טען לפניהם המגיד הק׳ ומהיכן אדע שגם גורלי לא יהיה כמו הראב״ד הקודם ועל כן לא רצה להיות ראב״ד בבי״ד ש״מ כדי שלא יצא אח״כ בדרך בזיון אז הבטיחו לו בבי״ד של מעלה שעד י׳ דורות יהיה לו דורות ישרים ואף אחד מזרעו לא יצא לתרבות רעה ח״ו.

פטירתו היתה פתאום בעת סעודת רעוא דרעוין בעת הילוכו אנה ואנה בדביקות נפלא בחדר שלו ואמר בהאי רצון אסתלק משה כי לערך שני שנים קודם פטירתו היו צריכים לשמור אותו שלא תצא נשמתו מרוב דביקות בוראו כי היה דרכו לילך אנה ואנה עד שפניו היו בוערים כמראה הלפידים, והיה דרכו לאכול סעודה שלישית בחדרו המיוחד עם איזה מבניו, ואח״כ היה הולך לבית מדרשו לומר תורה ושירות ותשבחות עד שגמר הסעודה שם ובעת הזאת לא היה עמו שום אדם, והיה רץ בחדרו אנה ואנה ואמר כנ״ל עד שבאתה בתו וראתה כי אביה נמצא במצב של דביקות נפלאה וזקוק לרחמים מרובים שישאר בזה העולם מיד רצה ואמרה לאחיה הצדיק מו״ה יצחק מראדוויל ורץ לחדרו ותפסו לבלבל אותו ולהורידו מדביקותו ונפל על שכמו ואמר שמע ישראל וכו׳ ויצאה נשמתו הקדושה.

בבי״ד של מעלה

ובספר צמח דוד מביא המעשה המקובל בימי הקודש רבי מנחם מענדיל מרימנוב זצללה״ה אשר באו נפשות ישראל מעולם העליון לפניו בקובלנא, אשר הרה״ק המגיד מזלאטשוב זצללה״ה הוא למעלה בראש הב״ד ומחמיר מאוד בעוון המקרה רח״ל, על כי קדוש וטהור היה מימיו, ולא טעם טעם חטא זה, והועילו בקשתם ונתמנה אחר תחתיו וחזרו לפניו לאמור לו יישר כחו כי הקילו מעליהם כי העון הוא לפי הדור.

והרב הקדוש ר׳ אורי מסטרעליסק אמר יומיים לפני פטירתו: בשמים נמצאים ארבעה בתי דין סנהדרין של שבעים ואחד, סנהדרין קטנה של עשרים ושלשה, בית דין של מעלה, ובית דין של מטה הרה״ק ר׳ מיכלי מלזאטשוב כיהן באחד מבתי דין אלה ואחר שהיה קפדן מדי בדיני שמירת הברית, העלו אותו לסנהדרין הגדולה.

כ"ה אלול

הגה"ק רבי דוד האלבערשטאם מקשאנוב זי"ע

ואלה תולדות

הגה"ק רבי דוד מקשאנוב נולד בשנת תקע"ח כבנו השני למרן הגה"ק בעל דברי חיים מצאנז זי"ע ולאמו בת הגה"ק בעל ה"ברוך טעם" זי"ע, ויקרא שמו בישראל "דוד" ע"ש זקינו הגה"ק רבי דוד מטארניגראד זי"ע חותנו של הגה"צ רבי ארי' לייבוש האלבערשטאם.

כבר מטל ילדותו התנוצצה בקרבו אהבה עזה לתוה"ק, אביו הק' השגיח עליו מאוד שלא יתבטל מלימודו, וכפי שמסופר שפעם כשנסע הדברי חיים לרבו הרה"ק מראפשיץ זי"ע, רצה ליקח עמו בנו הבכור הוא הרה"ק משינאווא זי"ע שהי' אז עדיין צעיר לימים, רק מכיון שהרב משינאווא ואחיו הרב מקשאנוב היו להם בשותפות מלבוש עליון אחד שהשתמשו בו שניהם בהליכתם לחדר, לפי סדר שאחד לבשו בבוקר והשני לבשו בצהרים כשחזר אחיו, וע"י נסיעת הרב משינאווא לראפשיץ יתבטל אחיו מלימודו, לכן לא לקחו אביו עמו, ודין גרמא שלא זכה להכיר את הרה"ק מראפשיץ.

פ"א כשהי' ילד קטן ומחמת הדחק ששרה אז בביתו נתן לו אמו טיי בלי צוקער והלך לאביו ובכה לפניו שאין נותנים לו צוקער בהטיי, אמר לו אביו: מנין לך שצריכים להוסיף צוקער בטיי, ומאז מנע את עצמו מלשתות טיי עם צוקער.

בצל רבותיו

את רוב חכמתו שאב ממעיינו הטהור של אביו הק', אך לפרקים הי' גם נוסע בצילם של הרה"ק הרבי ר' צבי הירש מרימנוב זי"ע, הרה"ק רבי אשר מראפשיץ זי"ע, ואצל הרה"ק הסבא קדישא מראדושיץ זי"ע, כמו כן היה רגיל לנסוע לשאר צדיקים, וכולם העריצוהו בשל אצילות קדושתו וסגולת מידותיו.

ויסופר שכאשר בא לחסות בצל הסבא קדישא מראדושיץ זי"ע, נתקשר בידידות נפלאה עם הגה"ק בעל "תפארת שלמה" מרדאמסק זי"ע, וגופא דעובדא הכי הוה: שפע"א כשהי' הגה"ק מקשאנוב בראדושיץ, הגיע לשם בפעם הראשונה הגה"ק מרדאמסק זי"ע, ויצאו שניהם בערב שבת לקנות דגים לכבוד שב"ק, וגם הכינו אותו מבעוד יום, בצהריים בא שליח להגה"ק מקשאנוב שיבוא לסעוד אצל הגה"ק מראדושיץ, אבל הגה"ק מרדאמסק לא הוזמן, כי כן היה המנהג אצל הסבא קדישא שאורח הבא בפעם הראשונה לא הוזמן לסעוד על שולחנו, התיישבו שני הצדיקים וערכו סעודה מהדגים שקנו, בהזדמנות אחרת התבטא הגה"ק מקשאנוב: באותה שעה כרתי ברית ידידות נאמנה עם רבי שלמה.

על כס הרבנות

עיר קשאנוב היתה עיר של חסידים ואנשי מעשה, בה ישבו זקנים ונערים ועסקו בתורה, וגם בעלי מלאכה שקבעו עתים לתורה, הראשון ששימש ברבנות בעיר זו היה הגה"ק ר' שלמה באכנער מקשאנוב זי"ע, תחת דגלו של איש קדוש וחסיד זה, שהיה רגיל לדבר עם אליהו הנביא, ותורתו ועבודתו בלתי לה' לבדו, עלה ונתעלה העיר פי כמה בתורה ועבודת ה'.

ביום ל"ג בעומר שנת תקפ"ח כשנסתלק הגה"ק ר' שלמה נשאר כס הרבנות ריקם למשך עשרים ושלש שנים, כי ציוה לבניו אחריו שלא יקבלו עליהם שום רבנות או התמנות, וכל הענינים השייכים למרא דאתרא נשא על שכמו במשך זמן זו הגה"צ ר' נחמי' ריכטער זצ"ל שהי' דומ"ץ וראב"ד בקשאנוב.

בשנת תרי"א כשהי' הגה"ק מקשאנוב אברך צעיר כבן ל"ג שנה נתקבל ברוב פאר והדר לרב בק"ק קשאנוב, היה זה בהשפעת אביו הק' שמצודתו היתה פרוסה בעיר זו, ויסופר שמקודם לכן בשנת תר"י הציעו את משרת הרבנות להגה"צ ר' משה יעקב יעקל שארף זצ"ל, וכאשר שמע שהגה"ק מצאנז רוצה להושיב שם את בנו משך ידו מהרבנות באמרו: "אני מוכן לוותר עבור יוצ"ח של הגה"ק מצאנז", וחידוש ביותר הוא על הגה"צ ר' נחמי' ריכטער זצ"ל שהיה ראב"ד בקשאנוב רבות בשנים, וחסידי רדאמסק הציעו לו את הרבנות (רוב תושבי העיר היו חסידי רדאמסק, וחסידי צאנז היו המיעוט בעיר בזמן ההוא), והי' בשמעו שהדברי חיים רצה להושיב שם את בנו לא רצה לקבל את הרבנות.

בשבת הראשונה שנסע לעיר קשאנוב, נסע עמו גם אביו על ההכתרה, ובני העיר קשאנוב קיבלו את פניהם בתחנת הרכבת של עיר טשעבין הסמוכה, שם הועמד לפניהם עגלה רתומה לששה סוסים להביאם, באמצע הדרך שמע הגה"ק מצאנז האיך הבעלי עגלה מדברים ביניהם בדברי תורה, אז אמר לבנו: "זאלסט דיך גוט אינטער גארטלען ווייל די בעלי עגלה"ס דא קענען אויך גוט לערנען".

גדלותו בתורה

הי' מתמיד גדול מאד והי' לומד שעות שעות רצופות, עד שאמרו עליו שלומד כ"ה שעות ביממה, כל ימיו הי' חס על הרגעין היקרים שלא יאבדו, וידוע שלא יצא לחופת של כלולת בניו או נכדיו עד שהודיעו לו שהכל מוכן, ופ"א אירע שקראו לו לפני שהסתיימו כל ההכנות, נאנח בצער ואמר "אוי, כמה קשה צער גידול בנים שבשבילו נתבטלתי מלהגות בתורה".

והעיד עליו חתנו הרה"ק ר' משה יוסף טייטלבוים מאוהעל בן מרן הייטב לב זי"ע בעת שהספידו, שהי' נוהג שבאם הקיץ משינתו באמצע הלילה, לא חזר לישון אלא הי' קם ממטתו, וישב ללמוד עד שהאיר השחר, לימודו הי' בהתלהבות ובדביקות רבה ובקול גדול שהי' נשמע למרחקים, ולא פעם אירע שנשרף ידו באמצע הלימוד ולא חלי ולא מרגיש.

אחיו הגה"ק משינאווא אמר פעם: זולת אחי הרב מקשאנוב אני מכיר עוד שנים שלומדים תורה לשמה, הלה המה הגה"צ רבי לייבוש מאשציסקער זצ"ל והגאון רבי חיים אלעזר וואקס, אבל אחי עולה על גביהם במידה זו.

מעט מזעיר מחידושי תורתו נשארו אחריו, אך גם מן המעט רואים דמותו כפוסק ומכריע, כשאביו הק' כששלח את

שני נכדיו הרה"ק מהר"ש מבאבאב והרה"ק ר"מ מבארדיוב זי"ע לסדר תשובותיו שלח מפעם לפעם את ר' דוד"ל להשגיח על סדר העבודה, ובתשובות דברי חיים מסתמך עליו אביו בנוגע לכשרותם של רחיים המותנעים בכח "דאמף" להשתמש בפסח, בהדגישו כי "הוא תלמיד חכם גדול וראוי לסמוך עליו".

גם ג' תשובות בד"ח מופנות אליו כשאביו כותב עליו לכבוד בני ידידי החריף ובקי החסיד המפורסם ירא ה' מו"ה דוד נ"י, גם אחיו הגה"ק משינאווא זי"ע מזכירו בתשובתו בנושא הרחיים, וז"ל: ידעתי מאחי הרה"צ אב"ד דק' קשאנוב, שהוא הכשיר פ"א ריחיים של "דאמף", גם בנוגע ל"מאשין מצות" מביא בשם אחיו נימוק מכריע לפסלם, מתשובותיו להלכה שנכתבו על ידו.

ידוע על שני תשובות א' מופנה להרה"ק מנאסוד זי"ע שנדפס בספר "מקוה ישראל" בנוגע להכשרת מקוה במי פירות, והשני תשובה מפורסמת אם מותר לברר עצמות דגים קודם אכילתם בשבת, והיא נדפסה בשו"ת כנף רננה.

מואס בהבלי עוה"ז

ה' מתנזר מהנאת עוה"ז ומתענוגיו, ולא ה' לועס את מאכליו שאכל כדי למעט בהנאה, ודבר זה גרם לו שנחלה קשות, וסבל יסורים גדולים, והרופאים קבעו שבגלל שלא לעס את המאכלים כדבעי, זה גרם שמערכת העיכול לא יעבדו כסדרן, ובני משפחתו ניסו להשפיע עליו שיפסיק מעבודתו זו, כי מסכן חיין ע"י זה, אבל לא השפיעו עליו כלום, אמר לו נכדו החביב ר' אהרן אב"ד ביאלא-ביליץ, מצינו באליהו הנביא שכאשר מסר שליחות לעובדיהו לומר לאחאב, סירב עובדיה לילך למסור השליחות לאחאב, ואמר לו, (מלכים ב' יח) ובאתי להגיד לאחאב ולא ימצאך והרגני, ועבדך ירא את ה' מנעוריו, ולכאו' קשה איך הרהיב עובדיהו להתפאר לפני רבו כי הוא עובד ה', והרי זה יהרא, אלא שכוונתו היתה שאם ח"ו יהרוג ע"י אחאב, תופחת על ידי כן יראת ה' בעולם, כי עבדך ירא את ה' מנעוריו, וכך גם אתה זקיני, באם תסכן נפשך תגרום שיפחות יראת ה' בעולם, כששמע ר"ד דברים אלו אמר לנכדו: ניצחתני בני ניצחתני, ואכן הפסיק מהתנהגותו זו.

ענותנותי' דמר

ה' נחבא אל הכלים מאד מאד ודחה בקשתם של חסידים שרצו לבוא אליו אחר פטירתו של אביו להסתופף בצילו שינהיגם בדרכי ה', רק לאחר הפצרות שונות נעתר לבקשתם, ונתפרסם שמו כפועל ישועת גדול ושברכותיו מתקיימות, אבל השתדל כל פעם להסתיר את נפלאותיו, ולהלביש אותם בדרך הטבע, פ"א בא אליו חולה ששפך לבו לפניו שיש לו איזה מיחוש, וכבר הלך להרבה רופאים ולא עזרו לו ויש לו יסורים גדולים, אמר לו לצאת לחוץ ולתלוש איזה עשב שגדל שם ולתלותו לסגולה, הלה עשה כך, ותוך זמן קצר נתרפא החולה כליל.

וסיפר הגה"ק רמ"א פריינד זצ"ל, מה ששמע מזקינו הגה"ק מנאסוד זי"ע, שהוא ה' שם בעת מעשה, שהגה"ק מקשאנוב נזדמן אצל הגאון המהר"ם שיק זצ"ל, ולפני קידוש אמר המהר"ם שיק פלפול והי' נראה על הרה"ק מקשאנוב כאילו לו מבין כלל, ותוך הסעודה אמר הרה"ק מקשאנוב בשם הרה"ק מזידיטשוב זי"ע, בהאי לישנא: "משיח וועט קומען צו אניזערייג דור גאר א נידעריג דור אין משיח וועט קומען צו זיי נישט צו אינזן", וסיים הרה"ק מקשאנוב: יאמר נא חוסטער רב איז דען נאך דא אנידריג דור וויא דעם דור הגיע העת עתה שבא יבוא ולא יאחר, ואמר הרה"ק מנאסאד שבעת שיצא דיבורים אלו מפי הרה"ק מקשאנוב נדמה לו באמת שממש אין דור גרוע כדור ההוא, והי' מתמה על עצמו אח"כ בהתפעלות כ"כ שידמה לו בעת שהי' רואים הנהו תרי צדיקים הרה"ק מקשאנוב והרה"ק המהר"ם שיק זי"ע השפיע עליו הדברים היוצא מלב קדוש מקשאנוב זי"ע להרגיש ולראות שאין דור שפל כמוהו.

בשפתי צדיקים

הרה"ק המגיד מטריסק זי"ע בן הרה"ק ר' מרדכי מטשערנאביל זי"ע, אמר פ"א בזה"ל: איך האב דאך עפעס געקענט אלטע צדיקים, אזוי מ'זאל האבן אויף זיך דעם צלם אלוקים אינגאנצן אזוי ווי מ'האט אים איבערגעגעבן, איז דעם סאנזער רב'ס א זון ר' דוד'ל, ער וואוינט דאכט זיך מיר אין קשאנוב, ער האט דעם גאנצן צלם אלוקים.

גם אחיו הק' החזיקו את הגה"ק מקשאנוב זי"ע לפועל ישועות, אחיו הגדול הגה"ק משינאווא הי' נותן לו בכל שנה פתקא והזכיר עצמו לפניו, והי' אומר עליו שהוא צדיק הדור.

הרה"ק ר' ברוך מגארליץ זי"ע חתן מרן הייטב לב זי"ע, כיבד מאד את אחיו הרה"ק מקשאנוב, והי' לו קביעות להיות אצלו על שב"ק ב' פעמים בשנה, ומשום כבודו לא לבש אצל שולחנו הטהור את הטיש חלאטעל, רק ישב עם הבעקישע הרגיל, הי' רגיל לומר "ער איז אַ ערליכער איד, ער וויסט ביי זיך אז ער איז גארנישט אויף דער וועלט".

רוח קדשו

בעיר קשאנוב הי' גר סוחר אחד, שדרכו ללוות מאנשים כסף וליסע להיריד ולקנות סחורה ולמכרם ולעשות ריוח ואח"כ ה' משלם למי שלוה, פ"א לוה מכמה אנשים סכום כסף גדול ונסע כדרכו להיריד לסחור, ויהי כאשר עלה על המסילות הברזל, בא אליו שוחט אחד מגלילות של קשאנוב, ואמר לו יודע אני שיש לך הרבה כסף, אהרוג אותך (רח"ל) בהחלך שלי ואקח ממך הכסף, אמר לו הסוחר שיתן לו הכסף ולמה צריך להרוג אותו, ענה לו השוחט שמפחד שיספר המעשה, הבטיח לו הסוחר שלא יספר המעשה, ביקש ממנו השוחט שישבע לו שבועה דאורייתא, והסוחר נשבע לו, והשוחט לקח הכסף והלך לו, והסוחר חזר לעיר נרדע ונפחד, וממש לא הי' יכול לדבר, והאנשים רצו לידע מה נעשה ואיפה הכסף, אבל הוא לא דיבר, הלכו האנשים אל הרה"ק מקשאנוב וסיפרו לו המעשה, קראו הרה"ק מקשאנוב ושאל אותו גופא דעובדא היכי הוה, ענה הסוחר שאינו יכול לספר הואיל ושבע שלא יספר, אמר לו

הרה"ק מקשאנוב שאל יאמר מי לקח הכסף רק יספר קצת מהמעשה, סיפר הסוחר כל המעשה משוחט אחד בלי שם, קרא הרה"ק מקשאנוב שכל השוחטים מהגליל יבואו אליו להראות לו החלפים שלהם, (דבר ששכיח היתה אצל רב הגליל מזמן לזמן) ובאו כל השוחטים מהגליל והראו לו החלפים וכשראה הרה"ק מקשאנוב החלף מאותו שוחט, התחיל לצעוק בקול גדול עליו "ביסט א רוצח", תן תודה, ויהי לנס.

פ"א בעת שחכה על מסילות הברזל ניגש אליו איש אחד ונתן לו "קוויטל", ענה לו הרה"ק מקשאנוב איני נוגע מה שאינו שייך לי לבסוף נתברר שהלא רצה ליתן קוויטל להרה"ק משינאווא זי"ע, וכיוון שראה את הרה"ק מקשאנוב ושמע שהוא בן הרה"ק מצאנז זי"ע, ולכך נתן לו הקוויטל.

צדיק גוזר

פע"א כשהי' הרה"ק מגארליץ על אם הדרך, בחדר החיצון של האכסניא שלו הי' שם אנשים והי' מדברים מבני הרה"ק מצאנז, והרה"ק מגארליץ יצא מחדרו ושאל אותם על מה הם מדברים, והוכרחו להגיד לו מה שהי' מדברים, אמר להם אתם יודעים את צדקת אחי מקשאנוב אני אספר לכם מעשה קטנה ממנו, פ"א הייתי אצלו בצאנז, ובערב שב"ק הניח את עצמו לישון מעט לכבוד שב"ק, ובחוץ היו עומדים בעלי מלחמה, ואפיעצר אחד למד עמהם תכסיסי מלחמה בקולי קולות, ולא הי' ביכלתו לישון, אמר אחי אז: "זיי לאזין מיר נישט אביסל שלאפן", ותיכף ומיד נתקדרו השמים בעבים ולא עבר חמשה מינוטין והתחיל לירד גשם חזק מאד, אשר הבעלי מלחמה הוכרחו לילך משם, והכל היתה כדי שאחי יוכל לישן.

מסופר מעשה פלא שפ"א אחת נאשם יהודי אחד מארץ אשכנז בענין פלילי חמור מאד, והוזמן למשפט, והי' צפוי לעונש חמור אם לא ימצא זכאי בדינו, כמובן שהיהודי לקח פרקליט גדול מעורכי הדינים המפורסמים שיליץ בעדו בדין, ימים מספר לפני מועד המשפט חלם היהודי אשר רב זקן מהעיר קשאנוב נראה אליו בחלום ומצווהו ליקח עורך דין אחר, שכן פרקליטו משוחד והוא יטעון רק לרעתו, בהקיצו משנתו תמה מאד על החלום, כי מעולם לא שמע מן העיר קשאנוב ומכ"ש אל רב שבו, התחיל לדרוש אם יש עיר כזאת, ואכן נודע לו מעיר הזאת השוכן במדינת גאליציא, חשב אם כן יש דברים בגו חלומו, החליף מיד את פרקליטו, הגיע יום המשפט, והנה לתמיהתו רואה גם את עורך הדין הראשון שמה בבית המשפט, אך הוא טוען לרעתו, ורק ע"י הטענות של פרקליט השני שלקח יצא זכאי בדין, כיון שיצא זכאי בדין חשב שעליו להודות למושיעו, ונסע למדינת גאליציא לעיר קשאנוב, וכשהגיע לשם נודע לו שהרב מקשאנוב כבר אינו בחיים, שאל על משפחתו, ונודע לו שאחיו הגדול יושב בשינאווא, וישם לשינאווא פעמיו, ונכנס אל הרה"ק משינאווא וסיפר לו כל העובדא, נענה הרה"ק משינאווא "ידעתי מגדולת אחי הקדוש כי רב הוא, אולם שהוא כ"כ גדול והוא פועל ישועות גם למי שאינו מכירו ולמי שלא עלה בדעתו לבקשו ישועה, זאת לא ידעתי".

גם לאחר פטירתו עשה פעולות להושיע את ישראל מצרתם, פ"א לאחר פטירתו נראה בחלום לבנו הרה"צ ר' משה, ואמר לו שר' שמואל שיינאוויץ צריך רחמים מרובים, ורק אחיו הרה"ק מגארליץ יוכל להושיעו, ר' משה נסע לעיר מגוריו של ר' שמואל הנ"ל והביט אחריו, וכן עברו ימים אחדים ור' שמואל נפל למשכב וחלה קשות, נסע ר' משה מיד לדודו הרה"ק מגארליץ זי"ע, כשראהו הרה"ק מגארליץ, שאלו מה הביאך לכאן היום, ענה לו הלא דודי יודע, חיך הרה"ק מגארליץ ואמר לו ברוח קדשו סע לביתך יהא לר' שמואל רפואה, וכך הוה.

אחרית ימיו

כשבועיים לפני פטירתו בא לעיר אמסאנא, וסיפר שם עובדא מאביו הק' מרן הדברי חיים זי"ע שלפני בואו לעיר צאנז נסע להרה"ק מהרצ"ה מזידיטשוב זי"ע, ואמר לו הרה"ק מזידיטשוב: "תדע שיש נשמות גדולות בצאנז הצריכים תיקון, ותדע מה לעשות כדי לתקנם כראוי", כן סיפר הגה"ק מקשאנוב, והבינו מדבריו הק' שגם סיבת בואו לעיר זו היה כדי לתקן נשמות שם.

בשלהי חודש אלול שנת תרנ"ג נולד בן להגאון רבי צבי יעקב וויידאוויסקי מקשאנוב בעל ה"תפארת צבי יעקב", והלך אבי הילד להגה"ק מקשאנוב להתייעץ אתו איזה שם להעניק לרך הנולד, והשיב לו: המתן ימים אחדים ואז כבר תדע בעצמך איזה שם לתת לו, ואכן כעבור שלשה ימים נסתלק הגה"ק מקשאנוב לחיי העוה"ב.

בחודש אלול שנת תרנ"ג חלה במחלת הריאה, וביום שב"ק שלפני פטירתו הוקל עליו החולי קצת, עד יום ב' בשבוע, ביום ג' הכביד עליו חליו, ובאותו לילה אור ליום ד' החזיר את נשמתו הטהורה ליוצרו, ביום כ"ה אלול תרנ"ג.

כשנסתלק לא הודיעו לאחיו הגה"ק משינאווא זי"ע עד אחר עבור השלושים, כשאמרו לו הבשורה ישב באבילות לזמן קצר, ושמעו אומר לעצמו: "לא הניח כמותו בעולם". כמו"כ לא הודיעו לאחיו הגה"ק מגארליץ עד ערב ראש ה שנה, ובערב יו"ט לפנות ערב אחר המקוה כשכבר לבש בגדי יו"ט הקיפו אותו כמה אנשים, כאילו רוצים להודיע לו בשורה שאינה טובה, והגה"ק מגארליץ שאל להם: מיינט עטץ דעם קשאנוב'ער רב, ולא ענהו כלום, ושאל עוד ולא ענהו דבר, רק הביאו לו כסא נמוך שהכינו בעבורו שישב עליו, וכשישב סיפר הגה"ק מגארליץ: אבי היה לו אח בדוקלא, ופעם אמר לחתנו הצדיק ר' לייזער קודם שבת חנוכה או שבועות, כשיגיעו עולם מדוקלא לכאן תשאל להם בשלום אחי, היות שר' לייזער ידע שכבר אינו בין החיים, לא דיבר מזה מאומה, אחר השבת שאל אותו אבי אם שאל מענין הנ"ל, ענה ר' לייזער "וואס זאל איך פרעגן, וואס זאל ער שוין טהון, וואס זאל ער שוין מאכן", אמר לו אבי הק': איך זעה אים שוין דריי חדשים אין גן עדן, און די זאגסט מיר וואס זאל ער שוין טהון וואס זאל ער שוין מאכן", ומסיפור זה הבינו שגם הגה"ק מגארליץ כבר ידע היטב מפטירת הגה"ק מקשאנוב זי"ע.

פנימי הת"ח בלתי מוגה

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

ביקור כ"ק אדמו"ר מסקולען שליט"א
בבית כ"ק מרן רבינו שליט"א – בקרית יואל יע"א

יום ה' פרשת ואתחנן תשפ"ב לפ"ק

רבינו קידם פניו בברכה וידידות ודרש בשלומו ובשלום מלוויו

רבינו: וואס מאכט מען אין בריאות הגוף?

האדמו"ר מסקולען: גרויסע חסדים, דער אויבערשטער זאל העלפן ווייטער, מיט צעהן יאר צוריק האב איך געהאט די שווערע תקופה.

רבינו: יא, ברוך ה' מ'האט דאס אדורך געטאנצן, אז מ'פארציילט דאס אין פריידן איז גוט.

האדמו"ר מסקולען: איך דארף נאך יעצט אויך האבן א רפואה אויף די לונגען, דער רבי זאל מיך אינזון האבן.

רבינו: דער אויבערשטער זאל העלפן מ'זאל זיין געזונט אינגאנצן.

האדמו"ר מסקולען: כ'האב געזאגט א ווערטל, ימין ושמאל תפרוצי, שמא"ל איז די לינג (לשון נופל על לשון, צד שמאל – לינ"ק), די לינג זאל זיך שטארקן.

ושאל האדמו"ר מסקולען: ווי אזוי פילט דער רבי?

רבינו: געלויבט דעם הייליגן באשעפער, כ'האב אויך מיטגעמאכט פאר א צווויי יאר ווען אסאך אידן האבן מיטגעמאכט שווערע זמנים, האב איך אויך מיטגעמאכט, כ'בין אויך געווען א חלק פון די אידן.

האדמו"ר מסקולען: מ'האט מקיים געווען אל תפרוש מן הציבור...

רבינו: געלויבט דעם הייליגן באשעפער, נישטא גענוג ווערטער צו דאנקען.

האדמו"ר מסקולען: מ'קומט אהיים תיכף צו א שמחה.

רבינו: יא, ברוך ה' מ'קומט טאקע אהיים צו א שמחה (רבינו שליט"א חזר לביתו נאוה קודש באותו יום מעיר הנופש בעטלעהעם ניו העמפשיר, ותיכף בשב"ק פ' ואתחנן העע"ט התקיימה שמחת האויפרוף של נכדו הרב אשר אנשיל אשכנזי שליט"א בן חדב"נ הגה"צ רב דביהמ"ד אבני צדק שליט"א).

ושאל רבינו על מקום האכסניא בקרית יואל

ואמר שהאכסניא אצל הרה"ח ר' יחזקאל בראך חי"ו

רבינו: אה, ביי ר' יחזקאל בראך'ן, ער האט א גרויסע דירה, עם איז מיר שוין אויסגעקומען צו זיין אפאר מאל ביי אים דארט.

ושאל רבינו: ווילאנג איז מען דא אין קרית יואל?

האדמו"ר מסקולען: ביז נאך שבת, ביז מאנטאג אי"ה.

אונז מאכן מיר בר מצוה מאנטאג נאכט אן אייניקל אין מאנסי.

רבינו: פיין, ברוך ה'.

אזן אונז מאכן מיר התוועדה אי"ה מאנטאג נאכט.

וציוה רבינו להביא כיבוד

האדמו"ר מסקולען: אז מ'קומט צוריק אהיים, שובו לכם לאהליכם, דאס שטייט דאך די וואך אין די פרשה (דברים ה, כז) לך אמור להם שובו לכם לאהליכם, כ'האב געהערט אמאל פון זיידן (האדמו"ר בעל נועם אלימלך מסקולעניי) ז"ל, כ'האב דאך געוואוינט אין מאנטריאל, א גאנצע צייט האט ער מיך געוואלט באגלייטן ווען כ'האב געפלעגט צו קומען, אמאל נאך שבועות האט ער מיר געזאגט, לך אמור להם שובו לכ"ם לאהליכם, וואס איז דער לכ"ם? שובו לכ"ם לאהליכם, די גמרא זאגט (בבא מציעא נט.) איתתך גוצא גחין ולחיש לה, אז א פרוי איז א נידריגע, בייג דיך אראפ צו איר איבער שמועסן, די גמרא פרעגט אז מ'דארף דאך נישט אלעם איבער שמועסן, ס'איז דא במילי דשמיא אזן במילי דביתא

און במילי דביתא דארף מען אדורך שמועסן צו הערן וואס זו זאגט. שובו לכ״ם לאהליכם, דער לכ״ם, דאס איז מילי דביתא.

האב איך אינזין געהאט מוסיף צו זיין א וועלטל אויף דעם, ש׳זבו ל׳כם ל׳אהליכם איז די ראשי תיבות של״ל, אז אפילו איינער איז א עושר דארף ער אויך איבער שמועסן. של״ל איז אויך ש״ס, אז אפילו איינער איז א גרויסער תלמיד חכם דארף ער אויכט איבער שמועסן.

רבינו: שובו לכם לאהליכ״ם, דער אהל וווייזט אויף אהלה של תורה, מ׳דארף זעהן אז דער לכ״ם זאל זיין לאהליכ״ם, שובו לכם לאהליכם אויף דעם אהל של תורה.

אהל איז די ראשי תיבות א׳תה ה׳ראית ל׳דעת.

אין ייטב פנים זאגט ער אויף א פלאץ, ויהי אחר הדברים האלה, האל״ה איז די ראשי תיבות ה׳ושענא ל׳מענך א׳לקינו ה׳ושענא, זאגט ער, דאס מיינט מען אין זכות פון אברהם אבינו וואס עס שטייט ביי אים אים ויהי אחר הדברים האל״ה, ה׳ושענא ל׳מענך א׳לקינו ה׳ושענא.[1]

די זעלבע זאך אה״ל איז אויך ר״ת ה׳ושענא ל׳מענך א׳לקינו.

האדמו״ר מספקולען: עס איז היינט נאכט שוין חמשה עשר באב, ׳חמשה עשר באב׳ (עם הכולל) איז בגימטריא ׳כתיבה וחתימה טובה׳, דאס הייבט זיך שוין אן.

רבינו: חמשה עשר באב איז דאך מ״ה יום קודם ראש השנה, די גמרא זאגט דאך (תענית כו:) בנות ישראל יוצאות וחולות בכרמים ואומרות בחור שא נא עיניך וראה מ״ה אתה בורר לך, מ׳קלויבט זיך אוים די מ״ה יום, מיט א ריכטיגע הכנה צו די הייליגע טעג.

האדמו״ר מספקולען: כ׳האב געהאט א זיידן וואס איז זייער נאנט געווען ביים עצי חיים. די גבעת שאול׳ער באבע׳ס טאטע רבי מאיר בנעט.[2]

רבינו: אוודאי, ער האט געמאכט דעם ׳ליקוטי מאיר׳ (הספר הנפלא מוכתר בראשה עם הסכמה ממרן העצי חיים ז״ל) ער איז געווען א בן בית ביי אים. פון טשארדא איז ער געווען, נישט ווייט פון סיגעט.

*

האדמו״ר מספקולען: ביי אונז איז דא די סעודת הודאה יעדעם יאר מוצאי שבת נחמו, דער זיידע ז״ל דער טאטע ז״ל איז ארויס געקומען פון תפיסה.

רבינו: עס איז שווערע זמנים געווען דארט אין ראמעניע בימים ההם אונטער די קאמוניסטן.

דער טאטע ז״ל איז געווען אין סיגוט נאך די קריג, האט ער באגעגנט רוסישע סאלדאטן, עס האבן זיך געדרייט רוסישע סאלדאטן אין שטאט, זיי האבן זיך דארט באזעצט, זיי האבן דאך געהאט איינגענומען דעמאלטס, איז געווען רוסישע סאלדאטן, זיי זענען געווען אידן, אידישע סאלדאטן, זיי זענען געווען אפיצירן אין די רוסישע ארמיי, אין די רויטע ארמיי, און זיי האבן געלערנט אידיש, זיי זענען דאך געווען אידישע סאלדאטן, האבן זיי געפרעגט דעם טאטן וואו ער איז געווען ביי די קריג? האט ער געזאגט אז ער איז געווען אין לאגער ביי די דייטשן, האבן זיי אים געפרעגט צי די דייטשן זענען געווען שלעכט? האט ער געענטפערט, אוודאי זענען זיי געווען שלעכט, האבן זיי אים געזאגט, אז די דייטשן זענען געווען שלעכט זענען די רוסן פיל ערגער, הייבט הענט און פום און גייט פון דאנעט, ווייל די רוסן זענען פיל ערגער. אזוי האבן זיי אים געזאגט, צוויי רוסישע סאלדאטן אפיצירן.

האדמו״ר מספקולען: וואו איז דאס געווען?

רבינו: אין סיגוט. נאך די קריג, דער טאטע ז״ל איז צוריקגעפארן און האט פראבירט צוריק צו שטעלן וויפיל מ׳האט געקענט. דעמאלטס האט ער באשלאסן אז ער גייט אוועק פון דארט.

האדמו״ר מספקולען: הלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב.

רבינו: אבער צו זיין אזא גרויסער ׳ערליכער׳ גוי... (שיקיים הלכה בידוע זו כ״ב)....

האדמו״ר מספקולען: עכ״פ, כ׳וויים נישט צי מ׳קען מטריח זיין אויף מוצאי שבת. געווענליך איז דער רבי נאכנישט דא אינדערהיים (כפי הסדר הנהוג על השבועות שרבינו שוהה בעיר הנופש

---

1 וז״ל בייטב פנים להושענא רבא (מאמר שואגים הושענא) ועל דרך רמז הושענא למענך אלהינו הושענא. ירמוז בזכות אברהם, דכתיב ביה (בראשית כב א) אחר הדברים האל״ה וגו׳, וכתיב ביה (בראשית ח א) יושב פתח האה״ל, ר״ת ׳הושענא ׳למענך ׳אלקי׳ ׳הושענא, ׳הושענא ׳למענך ׳בוראינו ר״ת הב״ל, בזכות יצחק שהיה בן ל״ז כשנעקד שנאמר בו (בראשית כב ה) ׳השה ׳לעלה ׳בני, ר״ת הב״ל, מנין שנותיו, והוא ר״ת ׳הושענא ׳למענך ׳בוראנו. גם ירמוז לבחינת הבל שבו נברא העלם ראשית גלוי הרצון הפשוט בלא טעם, כמו שכתבתי בזה באבני זכרון שזה סוד תקיעת שופר, ומזה יש טוב טעם ליש שנוהגין גם ביום הושענא רבה לתקוע שופר בהקפת. ׳הושענא ׳למענך ״גואלנו ר״ת הגל, ירמוז בזכות יעקב דכתיב (בראשית לא נב) עד הג״ל הזה, ר״ת ׳הושענא ׳למענך ׳גואלנו. ׳הושענא ׳למענך ׳דורשנו ר״ת דלה, בזכות משה דכתיב ביה (שמות ב יט) וגם דל״ה דל״ה לנו, ר״ת הושענא למענך דורשנו

2 אביו האדמו״ר מהרי״א מסקולעני ז״ל הי׳ חתנו של הגה״צ רבי מנחם זאב שטערן ז״ל אבד״ק גבעת שאול.

בעטלעהעם ניו העמפשיר), אבער ס'וועט זיין ביי אונז א זכיה און א כבוד, נאר אז ס'איז נישט קיין טירחא.

רבינו: אי"ה, עמער זעהן מוצאי שבת.

האדמו"ר מספקולען: ס'איז אונזער יו"ט.

והראה האדמו"ר מספקולען על א' מנכדיו

ואמר: ער איז מיין אייניקל, ער איז א קרוב, רבי שלום אליעזר"לם אייניקל.

רבינו: יא, דער טאטע האט געהאט א פעטער רבי זושא (בנו של הרה"ק רבי שלום אליעזר"ל ז"ל), **ער איז רבי זושא'ס אן אייניקל** (שהוא בן הרה"ג ר' משולם זושא בעק שליט"א רב דביהמ"ד טאלמיש מאנסי, בנו של האדמו"ר מטשערקאס מאנסי שליט"א חתן הגה"צ רבי יואל בעער ז"ל האדמו"ר מראצפערט בראזיל חתן הגה"צ רבי זושא'לא מראצפערט ז"ל.

האדמו"ר מספקולען: זיין באבע איז לעצטנס נפטר געווארן (הרבנית מראצפערט בראזיל ע"ה).

רבינו: יא, כ'בין געווען ביי די לויה, כ'האב מספיד געווען דארט אין מאנסי.

האדמו"ר מספקולען: זי איז געווען די איינציגע וואס האט נאך געדענקט דעם זיידן.[3]

רבינו: יא, זי האט גוט געדענקט דעם זיידן רבי שלום אליעזר'ל. זי איז אויפגעוואקסן ביי אים שטוב. זיי זענען געווען יתומים פון די מאמע.

די מאמע, רבי זושא'לעם רביצין איז געווען דעם באטורער רב'ס (הגה"צ רבי נפתלי טייטלבוים ז"ל אבד"ק נירבאטור) טאכטער, זי האט געהייסן רחל נאכ'ן ייטב לב'ס רביצין.

ס'איז געווען אן אינטערסאנטע מעשה, זי איז אוועק אינגערהייט און זי האט גלאזט א שטוב מיט קינדער, א שטוב מיט יתומים, און ר' מאיר שטיין (מנכבדי קהלתינו הק ומחשובי חסידי רבותיה"ק ז"ל ויבלחט"א כ"ק רבינו שליט"א בעיר וומסב"ג יצ"ו) פון ראצפערט האט פארציילט, אז זיין מאמע איז געווען אין גוטן מיט די רביצין, זיי האבן געוואוינט אין ראצפערט, און זי איז געקומען צו חלום, די באבע רחל, דעם רבי זושא'ס רביצין, איז זי געקומען צו איר זאגן אז זי האט גלאזט יתומים אין שטוב, און עם איז נישטא ווער עם זאל אכטונג געבן אויף זיי, איז זי געגאנגען יעדן טאג אינדערפרי געבן צו עסן פאר די קינדער און זארגן פאר די ווערטשאפט אין שטוב. זי איז געווען א חבר'טע אזוי איז זי געקומען צום חלום צו איר זאגן...

---

3 גם נשארה אחר החורבן אחותה הרבנית אשת הרה"צ ר' יוסף כ"ץ בן הגה"צ מריסקאווע ז"ל, והרבנית מראצפערט האריכה ימיה עד עכשיו.

האדמו"ר מספקולען: מיין משפחה איז דאך אויך דעם ייטב לב'ס אייניקלעך.

רבינו: יא אוודאי, קאלבסוב'ער אייניקלעך (נכדת הגה"צ רבי משה דוד אשכנזי ז"ל הרב מסטאניסלוב חתן הרה"ק רבי אברהם אהרן טייטלבוים אבד"ק קאלבסוב, בנו בכורו של מרן הייטב לב ז"ל).

דעם ייטב לב'ס רביצין האט געהייסן רחל, איז די גאנצע משפחה איבעראל איז געווען רחל אסאך, דעם פעטער ז"ל'ס טאכטער האט אויך געהייסן רחל (ועל שמה קרא את בית חינוך לבנות 'בית רחל'), **און זי** (אשת הרה"צ רבי זושא ז"ל) **האט אויך** געהייסן רחל.

וכיבדו רבינו בברכת לחיים

ובירכו רבינו: לחיים, לחיים טובים ולשלום, יהא בואו לברכה ולהצלחה, לרומם קרן התורה, דער אויבערשטער זאל העלפן מ'זאל קענען משפיע זיין פאר אידישע קינדער כל מיני השפעות טובות.

האדמו"ר מספקולען: אמן, דער רבי זאל אויך קענען משפיע זיין השפעות רוחניות און השפעות גשמיות לאורך ימים ושנים טובות.

היינט (י"ד אב) איז געווען די הילולא פונעם אך פרי תבואה, דער ליסקער רב. ס'איז זייער אינטערסאנט דער רבי ז"ל (רביה"ק הדברי יואל ז"ל) פלעגט צו דעמאנען ראש השנה פאר תקיעת שופר. עס איז דא א טעם פארוואס?

רבינו: ס'איז ידוע, אזא ענין האט ער געהאט, ער האט געוועדט פון אים אפילו קורץ, אבער ער האט אים דערמאנט.

האדמו"ר מספקולען: ער איז געווען א תלמיד פונעם ישמח משה.

רבינו: יא, דער ליסקער רב האט געזאגט אז ער האט דערקענט אויף א קינד וואס דער ישמח משה איז געווען זיין סנדק.

האדמו"ר מספקולען: שוין איך וויל נישט אויף האלטן, כ'וויים מ'האט געבעטן רשות וועגן דעם שבת, איך וויל עם איבער פרענגן (האדמו"ר מספקולען ביקש לערוך את השבת פ' ואתחנן–נחמו, עם ציבור חסידים ומעריצים בתוכבי עיר קרית יואל יצ"ו).

רבינו: יא, אדרבה, בכבוד גדול.

האדמו"ר מספקולען: א יישר כח.

דאס איז איינם פון די גרויסע חסדים פון קרית יואל, הונדערטער חסדים איז דא.

רבינו: ברוך ה', דא אין שטאט וואוינען אידן אנשי חסד.

ונפרד רבינו ממנו בברכת הצלחה רבה וכל טוב סלה

ביקור גומלין אצל כ"ק אדמו"ר מסקולען שליט"א בבית האכסניא בקרית יואל יע"א

יום ג' פרשת עקב תשפ"ב לפ"ק

האדמו"ר מסקולען הראה על חתנו הרה"ג רבי מרדכי דוב בעק שליט"א, אבד"ק טאלמיש מאנסי

א' הנוכחים: ער איז א קרוב, א אייניקל פון רבי שלום אליעזר"ל [מראצפערט].

רבינו: אז ער הייסט מרדכי דוב האב איך פארשטאנען אז ער הייסט נאך רבי מאטעלע האנארמטייפלער.

א' הנוכחים: ער איז אן ערשטער קאזין מיטן בעל אכסניא ר' יודל (הרבני הנגיד בנש"ק ר' יהודא וויים הי"ז בן האדמו"ר מחמעלניק מאנסי שליט"א חתן הרה"צ רבי יואל בעער ז"ל אדמו"ר מראצפערט בראזיל).

רבינו: רבי מאטעלע הארנסטייפל'ער האט געהייסן רבי מרדכי דוב, עם איז א צוזאם געשטעלטער נאמען, 'מרדכי' און 'דוב', ווען ער איז געבוירן געווארן איז געקומען אין חלום דער רבי ר' מאטעלע טשערנאבלער, ער איז געווען א עלטער זיידע, און ער האט געבעטן דעם פאטער ער זאל א נאמען געבן נאך אים.

האדמו"ר מסקולען: ווי אזוי האט געהייסן זיין פאטער?

רבינו: רבי מאטעלע'ס פאטער האט געהייסן רבי זושא (ה"ה הרה"ק רבי משולם זושא אוירבאך ז"ל מטאלמיטש בן הרה"ק רבי מיכעלע מקירטא ז"ל וחתן הרה"ק רבי ישראל יעקב מטשערקאס ז"ל).

און דער אנדערער זיידע דער מיטעלער רבי (הגה"ק רבי דובער מליובאוויטש ז"ל חותנו של הרה"ק מטשערקאס ז"ל) איז אויך געקומען צום חלום, און געבעטן מ'זאל א נאמען געבן נאך אים, האט מען אים גערופן נאך ביידע זיידעס, ווייל דער זיידע האט געבעטן און דער זיידע האט געבעטן, האט מען אים געגעבן ביידע נעמען 'מרדכי דוב'.

האדמו"ר מסקולען: ער איז נאך געווען זייער יונג ביים שידוך מיטן צאנזער רב (כשהרה"ק רבי מרדכי דוב ז"ל נשא את הרבנית הצ' רייצא בתו של מרן הדברי חיים ז"ל).

רבינו: ס'איז געווען ווען ער האט חתונה געהאט, די חתונה איז נישט געווען אין צאנז, ער האט חתונה געהאט ביי די גרעניץ צווישן גאליציע און רוסלאנד, ווייל זיי האבן נישט געקענט ארויס פארן פון רוסלאנד, דער טשערקאסער (הגה"ק רבי יעקב ישראל מטשערקאס ז"ל) איז געווען א זיידע, און ס'איז געווען גרויסע גזירות, די רוסישע רעגירונג האבן געמאכט גרויסע גזירות אויף די רבי'ם, גזירות 'צאדיקאוו' האט דאס געהייסן,[4] האט ער נישט געקענט ארויס פארן, און צאנז

---

4 כן היו נקראים הצדיקים בפי הצוררים ממלכות רוסלאנד, שהציקו את הצדיקים המפורסמים אשר היו להם השפעה על עדת החסידים.

הגזירה 'צאדיקאוו' עצמה היתה על ראש צדיקי בית טשערנאביל האמורים לעיל בשנת תר"כ. מני אז, ובמשך שלושים שנה, עד שנת תר"ן בערך, עמדה הגזירה במלוא תוקפה על החצרות מגזע הקודש דטשערנאביל.

הגזירה, "גזירת צדיקאוו", קבעה כי חייבת להיות ביקורת תמידית מטעם נציגי השלטון על כל אורחותיהם של הצדיקים הללו מגזע הקודש טוועריסקי, והמפקד-המושל העליון של מחוז קיעוו, "גובערנאטור", כותב במכתב: "בעצם היינו צריכים לשלוח את כל הצדיקים מכל המחוז בכדי להמעיט את השפעתם על ההמונים, אך עצה זו לא מועילה, כפי שכבר הוכח בפרשת הצדיק פרידמאן מרוזין, שמעת אשר הוכרח לעזוב את הארץ גדלה השפעתו הרבה יותר"...

והגזירה היתה בעיקר על צדיקי בית טוועריסקי, כי הם הירבו לנסוע, ודרכם היה שהיו נוסעים לעיירה מסויימת, וכל אנשי העיירה היו באים לקבל פניהם וגם מכל הסביבה ההיא היו באים לעיירה ההיא להיות במחיצתו של הצדיק, ליהנות לאורו ולקבל ממנו עצה ותושיה, ומנהגם הי' לצאת לעיירות מיד אחר החגים עד ימי החנוכה, ואחר חנוכה שוב נסעו עד פורים, וכן מיד אחר הפסח עד שבועות וכן אחר שבועות עד חודש אלול, ולמעשה לא היה מגיעים לעיירה אחת יותר מפעם אחת בשנתיים או יותר, שהיו הרבה עיירות ובכל סביבה היה עיירה מסוימת שלשם היו מגיעים, ובכל מקום שהרבי היה מגיע התקבצו מכל הסביבה והיה בעיירה ההיא כעין חג.

וסיפר א' מהצדיקים מנכדי בעל תשואות חן מליניץ שפ"א נסע לעיירות ובאותה תקופה היתה גזירה מאת הצאר שהצדיקים לבית טוועריסקי לא ייצאו מעירם, כיון שידע פעולתם הק', וכשנתפס הנ"ל הוכיח שאין הוא ממשפחת טוועריסקי והתפלא השוטר ואמר: "לא ידעתי שיש צדיקים שאינם בשם טוועריסקי".

ועיין בס' אמת ויציב (ח"ג) ובס' ספרן של צדיקים (עמ' מ"ט) שבעת המסירה על צדיקי בית טשערנאביל המפורסם בשם 'גזירת צאדיקאוו' באו אל הרה"ק ר' אהרן מטשערנאביל זצוק"ל לחקור עליו, ושאלו האם אתה 'צאדיקאוו', א"ל הן אני צאדיקאוו, אמר השר שיחתמו שני עדים שהוא הודה בעצמו שהוא צאדיקאוו, תמה הרה"ק, וכי צריך אני עדים שאני צאדיקאוו, השמים והארץ יעידו שאני צדיק, ועל השולחן היו מונחים פתקאות, ושאל השר ההוא על מהותם, השיב הרה"ק מי שיש לו בקשות נותן לי פתקא שאתפלל בעדו, ולהוראת השר לקחו הפתקאות וכרכו אותם במטפחת, וגם הסידור היה מונח על השולחן

האט באלאנגט פאר עסטרייך, אזוי איז די מדינה געווען אויסגעשטעלט, עסטרייך איז געגאנגען ביז בראד, ביז יענע געגנט, און רוסלאנד איז געווען נאכדעם, איז די התונה געווען ביי די גרענין.

דער דברי חיים איז געפארן פון צאנז ביז אהין, דער דברי חיים האט געהאט די טאכטער, די כלה, ער איז געווען די כלה'ס טאטע, און ווען מ'האט געשלאסן דעם שידוך האט דער דברי חיים צוגעזאגט נדן, און ווען ער איז געקומען צופארן צו די התונה האט ער אינטערוועגנם אויסגעטיילט דאס גאנצע געלט פאר צדקה כדרכו, ווען ער איז אנגעקומען צו די גרענין צו די התונה, און ער האט זיך געטראפן מיטן מחותן, האט ער אים געזאגט, כ'האב צוגעזאגט נדן, און כ'וועל זאגן דעם אמת, כ'האב אנגעגרייט געלט ווען כ'בין ארויס געפארן, אבער כ'האב געהאט אינטערוועגנם פארשידענע נצרכים, און כ'האב אויסגעטיילט דאס געלט, ווילט איר מאכן די חופה אזוי? – ווייל אמאל איז אזוי געווען, אז מ'האט נישט געגעבן דעם נדן איז נישט געווען קיין התונה, – זאגט אים דער דברי חיים, ווילט איר מאכן די חופה איז גוט, אויב נישט זאגט מיר, וועל איך ארום פארן דא א שטיקל צייט ביז כ'וועל מיר קענען צוריק צוזאם שטעלן דאס געלט און כ'וועל קענען געבן דעם נדן... זאגט ער, ניין, לאמיר גיין צו די חופה אהנע געלט. פרעגט אים דער דברי חיים, מחותן, וואם עפעס זענט איר אזא גרויסער ותרן? וואם איז געשעהן אז איר זענט מוותר? האט ער געענטפערט 'כ'האב שוין געזעהן דעם טאטן (שבא כבר מעולם העליון) מיט מלבושי שבת, ממילא ווייל איך אים נישט נאכאמאל מטריח זיין'. אזוי האט דער טשערקאסער געזאגט, ער האט געזעהן דעם פאטער (הרה"ק רבי מאטעלע מטשערנאביל ז"ל) אנגעטוהן מיט מלבושי שבת...

האדמו"ר מספקולען: מ'זאגט עפעס נאך אז דער דברי חיים האט געזאגט אז ס'איז זיין יו"ט אין לעבן אז ער האט זיך געקענט משדך זיין מיט די טשערנאבלער אייניקלעך, עס איז דא צוויי נוסחאות, ס'איז דא וואם זאגן אז ער האט געזאגט דעם רבי ר' זושא'ס אייניקלעך, און ס'איז דא וואם זאגן טשערנאבלער אייניקלעך.

רבינו: ער איז געווען א טשערנאבלער אייניקל, און ער איז געווען דעם בעל שם הקדוש'ס אייניקל, און דער רבי ר' זושא'ס אייניקל איז ער געווען בן אחר בן.[5]

ווען מ'האט געשלאסן דעם שידוך, האט דער דברי חיים געזאגט מ'זאל אויסרעכענען דעם יחום פונעם חתן, האט דעם חתן'ס פאטער אנגעהויבן צו זאגן, ער האט געהייסן רבי משולם זושא, ער איז געווען א זוהן פון רבי מיכעלע מקירמע, וואם איז געווען א זוהן פון רבי הערש מענדל, און ער איז געווען א זוהן פונעם רבי ר' זושא. און ער האט געווואלט נאך וויייטער זאגן, ווייל דער רבי הערש מענדל איז געווען אן איידעם ביים בעל שם הקדוש'ס זוהן רבי הערש, האט ער דאך געהאט נאך יחום, און חוץ דעם איז ער דאך געווען אן אייניקל פונעם תניא, און אן אייניקל פון רבי אהרן הגדול פון קארלין (חותנו של הרה"ק רבי מאטעלע מטשערנאביל ז"ל). אבער ער איז ארויף געגאנגען אזוי גראד ביז צום רבי ר' זושא, און דער דברי חיים האט אים געזאגט, געגוג, אז מ'איז אן אייניקל פונעם רבי ר' זושא דארף מען שוין נישט מער, מ'דארף נישט דערמאנען גארנישט. ער האט געזאגט 'איך בודקין מן המזבה ולמעלה', אזוי האט דער דברי חיים געזאגט.

האט דער דברי חיים אליינם אנגעהויבן צו רעדן פון רבי ר' זושא, האט ער געזאגט אזוי, דער רבי ר' זושא איז געווען א

וכתובים בו שמות אנשים, ולשאלת השר, אמר הרה"ק כי גם כאן כתובים בקשות, ולקח השר גם הסידור והתחיל ללכת החוצה, אמר הרה"ק וכי גם הסידור לקחו, במה אתפלל, והלך הרה"ק וחטף ממנו הסידור, ותפחד השר ואמר לאנשיו הוליכו אותי החוצה, כי לא אדע מה היה לי, וכשהוליכוהו חוצה אמר השר, כמעט פרחה רוחי מפחדו, ומעולם לא ראיתי איש שמטיל אימה ופחד כמותו.

כאמור, הגזירה חורגשה מאד בהגיע עת דודים, כשנישאו בני ונכדי הצדיקים הק', וכידוע השתדכו הני צדיקים פעמים רבות זה בזה, וכל אימת שהיו צריכים לצאת ממקומם הוכרחו לקבל אישור הממשלה שהקשתה עליהם קשיים רבים. כך גם כל אימת שביקשו לעלות על ציון אביהם המגיד הק' מטשערנאביל ז"ל שנטמן בכפר אנאטיווקא, לא בנקל עלתה להם להגיע למחוז חפצם, שכן כל פעם שאחד מן הצדיקים יצא ממקומו נתקבצו ובאו מאות ואלפים להקביל את פניהם בחרדת קודש ובכבוד מלכים, והדבר היה לצנינים בעיני השלטון.

ואחת התחנות המפורסמות עליה נשתמרו סיפורים לאותו התונה, היא התונת הרה"ק רבי ברוך מאיר מאזארניץ זי"ע, בן הרה"ק רבי מנחם נחום בן הרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל זי"ע, שהתקיימה במאקרוב בחודש מנחם-אב שנת תרכ"ה, ובה נשא הרבי מאזארניץ את בת דודו, הרבנית בשמה חיה ע"ה, בת הרה"ק רבי יעקב יצחק ממאקרוב זי"ע.

ועיין בספר "בעלזא צדיקים" שיו"ל ע"י חסידי סקווירא (עמוד נז), מובא הרבה כת"י ו'דאקומענטן שתותגמו מרוסיש בנוגע לגזירת צדיקאוו שנמצאים בארכיון הממשלתי בקיעוו.

5 כי אביו הרה"ק רבי משולם זושא מטאלמאש ז"ל, הי' בן הרה"ק רבי יחיאל מיכל מקירימא ז"ל בן הגה"ק רבי הערש מענדל ז"ל, בן הגה"ק הרבי ר' זושא ז"ל.

תלמיד פונעם מגיד, דער מעזריטשער מגיד, און ביים מגיד איז שטוב איז געווען א גרויסע עניות, און די תלמידים האבן זיך אומגעקוקט, זיי האבן געזאהן אז דער מגיד עסט נישט גארנישט, בקיצור, זענען זיי געגאנגען זאהן, האבן זיי געזאהן אז ס׳איז פשוט נישטא וואס צו עסן, עס איז פשוט נישט געווען אין שטוב וואס צו עסן, האבן זיי באשלאסן אז זיי מוזן גיין זאהן אז דער מגיד זאל עפעס עסן, זיי מוזן זארגן פאר׳ן געזונט פונעם מגיד, און זיי האבן פארשאפט געלט, זיי האבן געגעבן דאם געלט פאר די רביצין, אז די רביצין זאל ארוים גיין אינקויפן אז דער רבי – דער מגיד – זאל האבן וואס צו עסן. האט די רביצין געזאגט זי קען נישט ארוים גיין, ווייל זי האט א קינד, דאם קינד איז געווען דער שפעטערדיגער מלאך (הגה״ק רבי אברהם המלאך ז״ל), און זי האט אים נישט וואו איבער צו לאזן, נו ווי קען זי ארוים גיין, זי קען נישט גיין אינקויפן, ווייל זי האט א קינד.

האבן זיי געזאגט אז זיי וועלן אכטונג געבן אויפן קינד, האט דער רבי ר׳ זושא געזומען אויף זיך אז ער וועט זיין א שומר אויפן קינד, האט זי אים איבער געגעבן דאם קינד דעם מלאך, ער איז געליגן אין וויגעלע, און זי איז אוועק געגאנגען, דער רבי ר׳ זושא איז דארט געזיצן ער איז געווען דארט און האט אכטונג געגעבן אויפן קינד, און דאם קינד האט אנגעהויבן צו ווייגען, האט ער אנגעהויבן צו וויגן דאם קינד, ער האט געשאקלט דאם קינד, און ער האט דעמאלטס געזומען דעם ספר של״ה און אנגעהויבן צו לערנען, און אז ער האט אנגעהויבן צו לערנען האט ער דאך געטראכט ענדערש פונעם של״ה, און האט שוין נישט אינזין געהאט דאם קינד, דאם קינד האט געווייגט און געקוויטשעט און דאם קינד האט זיך ארוים גערוקט פון וויגעלע, און ביז ווען ער האט זיך געכאפט האט ער געזאהן דאם קינד איז אינדרויסן פון וויגעלע..., האט ער געזאהן אז דאם טויג נישט ער זאל טוהן ביידע, לערנען של״ה און זיין א שומר אויפן קינד, ער האט דאך צוגעזאגט אז ער וועט אים אכטונג געבן, האט ער פארמאכט דעם של״ה און ער האט צוריק אריינגעלייגט דאם קינד אין וויגעלע, און אנגעהויבן צו וויגן דאם קינד אז דאם קינד זאל זיך בארוהיגן. איז דער של״ה הק׳ געקומען פונעם עולם העליון, און געזאגט פאר׳ן רבי ר׳ זושא, דו לערן ווייטער של״ה, און איך וועל וויגן דאם קינד... אזוי האט דער דברי חיים פארציילט דעמאלטס, און אויב אזוי איז ׳אין בודקין מן המזבח ולמעלה..׳

האדמו״ר מהמעלניק: וועז דער מגיד האט דאם געזעהן, ער איז געקומען און געזעהן אז דער של״ה הק׳ וויגט דאם קינד און דער רבי ר׳ זושא לערנט של״ה, האט ער אים געזאגט דעמאלטס, אז ער איז מוותר אויף אלעם און ער וועט נישט פאסטן מער, אז עס קען פאסירן אזא זאך...

רבינו: אזוי?! די סיפא פון די מעשה האב איך נישט געהערט.

האדמו״ר מהמעלניק: כ׳האב עס געהערט פון מיין שוויגער, די ראצפערטער רביצין (הרבנית אשת הרה״צ רבי יואל בעער ז״ל האדמו״ר מראצפערט בראזיל ז״ל).

האדמו״ר מסקולען: כ׳האב געהערט נעכטן דעם רבי׳ן רעדן ביים קבלת פנים (אצל שמחת נישואי נכדו הרב אשר אנשל שליט״א בן הגה״צ רב דביהמ״ד אבני צדק שליט״א חדב״נ),[6] עס איז געווען אן התעוררות, דער רבי האט געוואונטשן שידוכים באצייטנס, עס איז א געוואלדיגע ברכה, אידן פלאגן זיך אזוי מיט שידוכים.

רבינו: יא, אידן מוטשענען זיך מיט שידוכים.

האדמו״ר מסקולען: כ׳האב אינזין געהאט ביים זאגן תהלים, סוף תהלים זאגט מען דעם ׳יהי רצון׳, דארט דערמאנט מען דאך אויף אלע בקשות.

רבינו: יא, אויף שידוכים שטייט נישט דארט מפורש, כ׳האב אבער אינזין געהאט אז עס שטייט יא, מ׳זאגט דארט ׳ולכל גויה וגויה די מחסורה׳, דאם מיינט מען א שידוך.

א׳ הנוכחים: קודם איז מען מזכיר די אנדערע זאכן, א יולדת און נאך.

רבינו: ביי ׳ולכל גויה וגויה די מחסורה׳ דארט איז מרומז א שידוך.

א׳ הנוכחים: דער רבי דער ברך משה ז״ל האט אויך אזוי געזאגט. ׳ולכל גויה וגויה די מחסורה׳.

רבינו: אזוי? דער טאטע ז״ל האט אויך אזוי געזאגט?

א׳ הנוכחים: יא, ר׳ אליעזר וויים זאגט אזוי נאך פונעם ברך משה ז״ל.

האדמו״ר מסקולען: כ׳האב אינזין געהאט אז ס׳איז ממש אויפן סדר, ׳כל עוברי ימים ונהרות תצילם מכל צער ונזק׳, זיווגו של אדם איז דאך בקריעת ים סוף, ׳תצילם מכל צער ונזק׳, מענטשן ליידן אסאך, וועמען מ׳טראגט אים אהן, פאר

---

6 כנרשם בשיחה הקודמת, האדמו״ר מסקולען שליט״א הופיע בשמחת ההתוועדות של נכד רבינו שליט״א בעת הקבלת פנים, כי בלילה ערך את שמחת הבר מצוה לנכדו נ״ו בעיר מאנסי

מיר טראגט מען אהן דאם עם פאסט נישט, ס׳איז דא אסאך צער ונזק, ׳תגיעם למחוז חפצם לחיים ולשלום׳, מ׳זאל אנקומען צום ריכטיגן זיווג, ׳ותפקוד לכל חשוכי בנים׳ דער המשך פון די דורות.

רבינו: ביי ׳ולכל גוי״ה וגוי״ה די מחסורה׳ איז עם מרומז, ווייל ביז די התונה פעלט דאך פון א מענטש...

א׳ הנוכחים א מענטש אהן א שידוך איז דאך א פלג גופא.

רבינו: משל לאדם שאבד לו אבידה... (קידושין ב:).

רש״י זאגט אויפן פסוק (דברים מה, ג) די מחסרו אשר יחסר לו, זאגט רש״י ׳לו׳ זו אשה, דאם איז די תפילה פון לכל גוי״ה וגוי״ה די מחסורה.

האדמו״ר מספולען: מ׳בעהט ביי שלש סעודות ׳וזכנו לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות על ישראל שלום׳, אלץ בחור לערנט מען פלייסיג, בעט מען מ׳זאל האבן אזעלכע קינדער וואם זאלן עוסק זיין בתורה ׳על ישראל שלום׳, אפילו ווען מ׳איז שוין א גאנצער מענטש, נישט נאר אלם פלג גופא, זאל מען דעמאלטם אויך זיין עוסקים בתורה ובמצוות.

רבינו: ווען מ׳איז שוין א שלם.

ואמר האדמו״ר מספולען: אידן דארפן אסאך שפע.

רבינו: אידן דארפן אסאך געלט, אז ס׳איז דא אידן וואם האבן געלט, דעמאלטם געבן זיי געלט.

האדמו״ר מספולען: ישראל קדושים הן נתבעין ונותנין.

רבינו: צרופה אמרתך מאוד, האט רבי מאיר״ל פרעמישלאנער געזאגט.[7]

האדמו״ר מספולען: אונז האבן מיר דער מוסד ׳חסד לאברהם׳, דער טאטע ז״ל פלעגט צו זאגן, ער האט א גרויסע ירושה (מאביו ז״ל), ער וויל זיך טיילן מיט יעדן, מיט צעהן יאר צוריק ווען כ׳האב געהאט די אפערעישאן, האט ער נאכדעם אויפגעשטעלט צוריק דער מוסד חסד לאברהם

---

7 כן מתאמרא בשם הרה״ק הרבי ר׳ מאיר מפרעמישלאן זי״ע לבאר מאמה״כ (תהלים קיט, קמ) צרופה אמרת מאד ועבדך אהבה, ׳אמרתך׳ הוא התורה שהם אמרות ה׳, ׳מאד׳ היינו ממון, כמ״ש ובכל מאדך, וזהו צרופה אמרת״ך מא״ד, שהתורה מצורף וכרוך עם ממון, שהרבה מצוות תלויות בהוצאות ממון, ולכן ׳ועבדך אהבה׳, כדי לקיים מצוות ה׳.

כיוצא בו ידוע מאמרו של הרה״ק מפרעמישלאן זי״ע, שהיה אומר: רבונו של עולם, יודע אנכי שאם תסחוט את כל תפילות ישראל יצא מהם רק ממון, כי זה עיקר תפילתם, אמנם אם תסחוט את כל הממון שלהם, תמצא בו רק תורה ומעשים טובים, כי למה לו ליהודי ממון אם לא לחנך את בניו לתלמוד תורה או לקנות אתרוג נאה וכו׳.

וואם איז אין מירון, וואם דער זיידע ז״ל האט מייסד געווען, דער חלק איז געווען פארמאכט, און דעמאלטם האט ער עם צוריק אויפגעשטעלט.

רבינו: ברוך ה׳.

וכיבד את רבינו בברכת לחיים

ובירכו רבינו: לחיים, דער אויבערשטער זאל העלפן, מ׳זאל האבן הצלחה רבה און סייעתא דשמיא, מ׳זאל קענען משפיע זיין פאר אידישע קינדער פון אלעם גוטן בגשמיות וברוחניות.

האדמו״ר מספולען: אמן, דער רבי זאל אויך קענען משפיע זיין געזונטערהייט לאורך ימים, השפעות טובות, ברוחניות ובגשמיות.

דער זיידע ז״ל (האדמו״ר בעל נועם אליעזר מספולעני ז״ל) פלעגט צו זאגן, עס שטייט ׳למען יטב לך והארכת ימים׳, קודם ׳יטב לך׳ און נאכדעם ׳והארכת ימים׳, קודם קומט דאך געזונט? נאר אמאל איז אזוי ווי די גמרא ברענגט דארט, מאן דיהיב מזוני לחיי הוא דיהיב, דורך פרנסה קומט צו צו געזונט, למען יטב לך והארכת ימים.

מ׳בעהט רפאינו ה׳ ונרפא, און אויב מ׳האט נישט געפועל׳ט ביי רפאינו, פועל׳ט מען ביי ברך עלינו, מיט פרנסה, אז מ׳האט פרנסה דארף מען שוין זיין געזונט אויך.

רבינו: יא, דער אויבערשטער זאל העלפן מ׳זאל טאקע האבן פרנסה און זיין געזונט און שטארק, הצלחה רבה סייעתא דשמיא און אלעם גוטן.

ובירך רבינו לבעל האכסניא: לחיים, דער אויבערשטער זאל העלפן תיכף לתלמוד חכם ברכה, עם זאל אריין ברענגען א גרויסע ברכה אין שטוב.

ואיחל רבינו לחיים לכל הנאספים

הרה״ח ר׳ מאיר הירש: עם איז א עקסטערע סייעתא דשמיא אז מ׳קען איינשטיין ביי אזא חשוב׳ער יונגערמאן ווי דער ר׳ יודל, אויסער וואם ער איז א בנן של קדושים, איז ער א חשוב׳ער יונגערמאן, ער טוט צו די זאך.

רבינו: יא, ער האט זייער א ווארעם הארץ פאר אלע ענינים.

האדמו״ר מספולען: דער רבי איז דאך יעצט א בעל שמחה, דער רבי קען משפיע זיין שמחות.

רבינו: נו, דער אויבערשטער זאל העלפן עם זאל נשפע ווערן שמחות פאר אלע אידישע קינדער.

ונפרד רבינו ממנו ברב ברכות ושובע שמחות

דברות קודש

מאת כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

סעודה מפוארה לכבודה של תורה

אצל חגיגת הכנסת ספר תורה של הרבני הנגיד מוה"ר אברהם בראך הי"ו לביהמ"ד המפואר דקהל יטב לב ד'סאטמאר "בנין בראך"

ווילליאמסבורג יצ"ו

יום א' פרשת כי תבוא תשפ"ב לפ"ק

די וואך אין פרשת כי תבוא איז דא די ברכות, איז דא א פסוק "יקימך ה' לו לעם קדוש", א ברכה וואס דער אויבערשטער בענטשט כלל ישראל, אז כלל ישראל וועט זיין א עם קדוש, שטייט אין ספרים (חמרא טבא פ' כי תבא) ל"ו לע"ם קדו"ש איז בגימטריא שופ"ר.

קען זיין אזוי, אין ייטב פנים אין די ראש השנה תורות, זאגט ער א מליצה ישרה אויף די הייליגע טעג, וועו מ'פראבירט מרבה צו זיין זכותים פאר אידישע קינדער, זאגט ער, אז דער אויבערשטער איז מצרף אלע מצוות וואס א איד האט געטוהן, נישט נאר וואס ער האט שוין געטוהן, נאר אויך וואס ער וועט טוהן אין עתיד, און נישט נאר וואס ער וועט טוהן, נאר אויך זיינע קינדער און אייניקלעך זיינע שפעטער'דיגע דורות, עד סוף כל הדורות, אלעס איז דער אויבערשטער מצרף, במילא קומט אויס וועלט נתרבה די זכויות, אזוי שטייט אין ייטב פנים.

אין ישמח משה אין תהלים, קאפיטל כ"ה, זאגט ער, דאס אז דער אויבערשטער איז מצרף דעם טוב העתיד, דער מקור דערפון איז פונעם פרשת דרכים, דאס שטאמט פון שם הוי"ה, דער שם הוי"ה איז היה הוה ויהיה, דאס ווייזט אז דער עבר מיטן עתיד מיטן הוה אלעס איז איינס, במילא אז ביי הקב"ה איז אלעס איינס, וועט ער אויך מצרף זיין דעם טוב העתיד.

דאס איז יקימך הוי"ה לו לעם קדוש, דער אויבערשטער וועט דיר מאכן א עם קדוש, קען מען דען זאגן אז יעדער איינער איז שוין אין די בחינה פון עם קדוש? נאר דורך דעם וואס מ'איז מצרף ביי אים זיינע דורות וואס וועלן זיין, סוף כל סוף וועלן דאך אידן זיין אן עם קדוש, אז מ'איז מצרף דעם עתיד איז מען שוין אן עם קדוש, יקימך ה' לו לעם קדוש איז בגימטריא שופ"ר, בלאזט מען שופר מעורר צו זיין זכותים פאר אידישע קינדער, מיט דעם וואס דער אויבערשטער איז מצרף דעם טוב העתיד, במילא איז מען שוין אן עם קדוש, גייט מען ארויס זכאי ביום הדין.

עס שטייט אין חתם סופר, מ'טרעפט פארשידענע שמחות, מ'טרעפט א שמחה אויפן עבר, און מ'טרעפט א שמחה אויפן עתיד, מ'מאכט א שמחה נאך יו"ט, נאך סוכות איז דא שמיני עצרת וואס מ'מאכט א יו"ט, א שמחה אז עס איז אדורך געגאנגען א הייליגער יו"ט, דאס איז א שמחה אויפן עבר, יעצט איז דאך שוין נאך יו"ט,

אבער ס׳איז א שמחה אויפן עבר. אמאל איז דא א שמחה אויפן עתיד, עס גייט זיין א שמחה, דאס איז אויך א שמחה, עס גייט זיין גוט אבער ס׳איז בעתיד, מ׳ווייסט נאכנישט צי ס׳וועט טאקע אזוי זיין אזוי ווי מ׳וויל, מ׳האפט אז ס׳וועט אזוי זיין. יעדע זאך האט א חסרון, א שמחה אויפן עתיד, עס גייט זיין א שמחה, אבער קיינער איז נישט זיכער אז ס׳גייט אזוי זיין, און א שמחה אויפן עבר, ס׳איז טאקע געווען, אבער עס איז שוין אדורך, אבער ביי די מצוה פון כתיבת ספר תורה - זאגט דער חתם סופר - איז דא ביידע, עס איז א שמחה אויפן עבר, מ׳האט זוכה געווען מקיים צו זיין מצות כתיבת סופר תורה, און ס׳איז א שמחה אויפן עתיד, וואס מ׳גייט לערנען אין די תורה, און מ׳גייט ליינען אין די תורה, איז דאס א שלימות׳דיגע שמחה, אזוי שטייט אין חתם סופר.

פארוואס איז דאס א שלימות׳דיגע שמחה? ווייל די שמחה איז אויפן עבר און אויפן עתיד, דאס איז דער שם הוי״ה, היה הוה ויהיה, קען מען זיך שוין פרייען אויפן עתיד, איז יקימך ה׳ לו לעם קדוש, על שם העתיד, און אזוי ווי מ׳האט געזאגט אז דאס א מליצה ישרה פאר תקיעת שופר, פארשטייט מען דער גרויסער שייכות וואס עס האט אריין צו ברענגען א ספר תורה אום אלול פאר ראש השנה, ווייל ווען מ׳גיט אריין א ספר תורה איז דאס איז א שמחה אויפן עבר, און א שמחה אויפן עתיד.

עס שטייט אין ייטב לב פרשת בא, דארט וואו ער רעדט פון דעם פרשת דרכים, אז דער אויבערשטער איז מצרף דעם טוב העתיד, זאגט ער, וועו א איד דאנקט דעם הייליגן באשעפער אויף די חסדים וואס דער אויבערשטער האט געטוהן, אבער נישט נאר אויף וואס דער אויבערשטער האט געטוהן, נאר מודה אני לפניך על כל החסד אשר עשית עמדי ואשר אתה עתיד לעשות עמי, ער דאנקט דעם באשעפער אויף די חסדים וואס ער האט געטוהן, און ער דאנקט שוין אויך אויף די חסדים וואס דער אויבערשטער גייט טוהן, אז מ׳דאנקט דעם באשעפער אויף די חסדים וואס דער אויבערשטער גייט טוהן, איז מידה כנגד מידה איז דער אויבערשטער מצרף דעם טוב העתיד, אזוי שטייט אין ייטב לב פרשת בא.

וועו מ׳גיט אריין א ספר תורה איז דאך א גרויסע שמחה, דער חתם סופר זאגט אז ס׳איז א שמחה אויפן עבר, אוו מ׳פריידט זיך אויפן עתיד, קומט אויס אז מ׳פריידט זיך אויפן עתיד מ׳גייט לערנען אוו מ׳גייט ליינען אין תורה, אויב אזוי, אז א איד פריידט זיך שוין בשמחה אויפן עתיד, איז דער אויבערשטער מצרף דעם טוב העתיד, במילא איז יקימך הוי״ה לו לעם קדוש, וועט דער אויבערשטער דיך מאכן פאר אן עם קדוש, על שם העתיד, מידה כנגד מידה וויל מ׳פריידט זיך על שם העתיד.

דאס האב איך געקלערט צו זאגן די פאסיגע ווערטער דא, עס איז א שמחה פון הכנסת ספר תורה, אין די טעג וועו מ׳גרייט זיך צום הייליגן יו״ט ראש השנה, וועו מ׳גייט בלאזן שופר, אוו מ׳דארף האבן די זכותים פונעם עבר אוו פונעם עתיד, איז דא א שמחה פון הכנסת ספר תורה, וואס דאס איז א שמחה אויפן עבר אוו אויפן עתיד, במילא קען מען מעורר זיין טאקע די זכותים פונעם עתיד.

עס איז א געוואלדיגע שמחה דא אין ביהמ״ד, די אלע פעולות וואס מ׳האט געטוהן, וואס דער נדבן פון די ספר תורה האט געטוהן בעבר, אוו עוד ידו נטויה אינעם עתיד, קומט אויס דער גאנצער ציבור פילט אן הכרת הטוב אויפן עבר, אוו אן הכרת הטוב אויפן עתיד, דער ביהמ״ד וואו אונז זענען מיר דא, א ביהמ״ד מפואר, מ׳קען אמאל זאגן שיין, קען דאס מיינען שיינע וועגט, שיינע טישן, שיינע בענק, ניין, הגם דאס איז אויך אמת, אבער דער שיינער ביהמ״ד האט זיך אנגעפילט מיט לומדים, אנגעפילט מיט מתפללים, עס זיצן חסידישע אידן מ׳לערנט אוו מ׳דאוועגט, דאס הייסט א שיין חסידי׳ש ביהמ״ד, דאס הייסט א שיינער ביהמ״ד. עס איז ב״ה טאקע א ביהמ״ד לשם ולתפארת ולתהילה.

עס שטייט אין פסוק ״**תכין לך הדרך ושלשת**״, דר״ך **דאס איז חודש אלול, אזוי שטייט אין ספרים** [כ״ה בשם האריז״ל (משנת חסידים מס׳ אלול פ״א) על פסוק (ישעיה מג טז) הנותן בים דרך, שהוא נדרש על חודש אלול], **ושלש״ת, כ׳מיין דאס איז דער דריטער ביהמ״ד, וואלבאוט ביהמ״ד, קעסקעיד, אוו דער ביהמ״ד, תכין לך הדרך ושלש״ת, די דריטע ביהמ״ד. דער אויבערשטער וועט נאך העלפן עס וועט נאך זיין נאך. במילא איז עס א גרויסע שמחה ביים ציבור, מ׳פריידט זיך מיט דא מיט אן הכרת הטוב.**

אבער כ׳ווייל ארויס ברענגען נאך, דאס וואס מ׳האט געזאגט איז דא אין ברוקלין, אין וויליאמסבורג איז דא דריי

בתי מדרשים, אויסער דעם איז דא וואס ס׳מאכטזיך יעצט אין ארצינו הק׳, עס איז דא גרויסע פלענער, אויסער אינעם עבר, איז דא אין ארץ ישראל פלענער אויפן עתיד, אבער ס׳איז דא אויך אויפן עבר, דאס איז אין בית שמש, וואו ער איז דער רוח החיים ביי אונזער קהילה און די מוסדות אין בית שמש, א שיין ערליך ווינקל אין בית שמש, במילא היינט איז א גרויסע שמחה, עס פרייען זיך אלע מיט אים היינט.

כ׳האב געזאגט ס׳איז א שיין ביהמ״ד, ס׳איז שיינע בתי מדרשים, און ס׳איז שיין ברוחניות, וואו עס לערנען און דאוונען חסידים ואנשי מעשה יראים ושלמים, אידן וואס זענען זיך מתנהג בחסידות, א שיין ערליך דאוונענען, מ׳דאוונט כדבעי, קביעות עתים לתורה, מיט א מקוה וואו אידן גייען זיך טובלן פאר מ׳דאוונט, אזוי ווי דער היילִיגער בעל שם הקדוש מיטן רבי ר׳ אלימלך האבן איינגעפירט אז חסידישע אידן זאלן נזהר זיין אויף תורה ותפילה בטהרה. דא אין די בתי מדרשים כ׳מיין עס איז דער גרעסטער ציבור אידן וואס עס קומען זיך דארט טובלן לערנען און דאוונען בטהרה דא אין וויליאמסבורג, כ׳רעד נישט נאר פון דעם ביהמ״ד, נאר אז מ׳רעכנט צוזאמען די איבריגע בתי מדרשים אויך, היא הודה היא זיוה היא הדרה, די בתי מדרשות, תכין לך הדרך ושלש״ת, תורה עבודה וגמילות חסדים, אזוי ווי אלע סאטמאר׳ע בתי מדרשים.

*

כ׳האב אבער געקלערט אזוי צו זאגן, מ׳האט געזאגט פריער א בגימטריא ״יקימך ה׳ לו לעם קדוש״ איז בגימטריא שופ״ר, דאס מיינט פארקערט אויך, אז שופ״ר איז בגימטריא ״יקימך ה׳ לו לעם קדוש״. וואס מיין איך צו זאגן, חודש אלול ווען מ׳בלאזט שופר דארף דאס צו מאנען און צו פאדערן און צו אויפוועקן, אז עס דארף זיין ״יקימך ה׳ לו לעם קדוש״, דאס איז דער תכלית פון תקיעת שופר אום חודש אלול, יקימך ה׳ לו לעם קדוש, אז מ׳זאל וויסן אז מ׳איז א עם קדוש, כי עם קדוש אתה לה׳ אלקיך.

כ׳מוז ארויס ברענגען מיין ווייטאג, יעדער איינער ווייסט דער סקאנדאל וואס עס גייט פאר, נישט דא אין שטאט אבער אין די געגענט, מ׳האט געכאפט א רעסטוראנט וואס האט פארקויפט טריפה פלייש ממש, דאס איז יעצט געווען אין די נייעס, עס שטעלט זיך די קשיא, מ׳האט טאקע אראפ געגומען די הכשר, די רבנים המכשירים האבן אראפ געגומען דעם הכשר אין דעם רעסטוראנט, עס האט זיך אפגעשפארט דער רעסטוראנט, ווער איז געווען דער בעל הבית פון דעם רעסטאראנט? א גוי. דאס הייסט מ׳האט געגעבן א הכשר אויף א רעסטאראנט פאר א גוי, די קשיא שטעלט זיך, ווי גיט מען א הכשר פאר א גוי אויף אזא הארבע זאך ווי פלייש? כ׳האב די קשיא אויף די רבנים המכשירים, ווי גיט מען א הכשר פאר א גוי אויף פלייש? ווייסט מען דען נישט אז א גוי האט נישט קיין נאמנות? ער וועט טוהן כל מה שבידו אריין צו שמוגלען, אזוי ווי ער האט טאקע געטוהן, מ׳דארף זיין א חכם דאס צו פארשטיין?.

די קשיא איז נאך ווייטער, איז דאס די איינציגסטע פלייש געשעפט וואס האט א הכשר און דער בעל הבית איז א גוי? אדער אפילו ער איז נישט א גוי איז ער א איד וואס פירט זיך ליידער אויף ווי א גוי, איז דאס די איינציגסטע געשעפט אין ניו יארק און אין די געגנט? אין ניו יארק, אין ניו דזשערסי, און די געגנט, עס איז ליידער דא נאך, און עס איז נאך אלץ דא א הכשר, מ׳גיט נאך אלץ הכשרים, מ׳האט זיך נישט אפ געלערנט אז מ׳גיט מער נישט קיין הכשר פאר איינער וואס איז נישט קיין שומר תורה ומצוות, מ׳האט זיך נישט אפגעלערנט. די קשיא איז א מורא׳דיגע קשיא.

און כ׳וויל פרעגן די קשיא ווייטער, מ׳הערט פון דעם און פון יענעם וואס זיי זאגן אז זיי האבן געגעסן אין דעם רעסטוראנט, אידן מיט בערד און פיאות, אידן מיט שטריימל און בעקיטשע האבן געגעסן דארט, יעצט כאפן זיי זיך, די שאלה איז פארוואס גייט א איד מיט בארד אין פאות אריין אין אזא רעסטוראנט? ווי גייט מען אין אזא רעסטוראנט עסן? וועד זענען די רבנים המכשירים? פלוני ופלוני כשרות ארגאניזאציע, גייט א איד מיט בארד און פיאות עסן אין א רעסטוראנט מיט די הכשרים? מ׳זאגט אז מ׳איז נכשל געווארן מיט טריפה פלייש, מ׳האט געכאפט דארטן טריפה פלייש, און איך וויל פרעגן, און די ״כשר פלייש״ ווי אזוי זעהט אויס? איר ווייסט ווי אזוי אין אמעריקא זעהט אויס פלייש, די כשר״ע פלייש וואס ס׳הייסט כשר, א איד מעג אריין גיין אזא רעסטוראנט עסן? באמת, ס׳איז א חרפה און א בושה אז מ׳דארף דערפון רעדן, כ׳האב מיך נישט פארגעשטעלט אז מ׳וועט אמאל דארפן רעדן פון אזא מין זאך.

די קשיא איז דאך מורא׳דיג, נאר דארט? בכל פינה ופינה איז דא רעסטוראנטן און פלייש געשעפטן און אידן גייען דארט אריין עסן, אידן עסן מכל הבא לידם, איבעראל עסט מען, פון אלע סארטן הכשרים, עס איז חודש אלול, מ׳דארף שרייען געוואלד אין די גאסן, יקימך ה׳ לו לעם קדוש איז בגימטריא שופ״ר, וועז מ׳בלאזט שופר דארף מען צו וויסן יקימך ה׳ לו לעם קדוש, אונז דארפן מיר צו זיין אן עם קדוש, מ׳דארף צו הארוועז מ׳דארף זעהן צו זיין אן עם קדוש, נישט נאכצוגיין דער אמעריקאנער מנהג, מ׳גייט אין רעסטוראנט ווייל מ׳האט נישט אינדערהיים וואס צו עסן? מ׳האט אינדערהיים וואס צו עסן, עס איז נאר דער מנהג פון שוואויל-טאג פון אמעריקא, ארויס צו גיין עסן אין די רעסטוראנטן, און אזוי קומט מען אן דא אוז מ׳קומט אן דארט, אזוי איז מען זיך מקיל. עס דארף א געוואלדיגער תיקון, מ׳זאל זיין ערליך און אפגעהיטן, מ׳זאל וויסן וואס מ׳נעמט אריין אין מויל, אכטונג צו געבן וואס מ׳עסט, יקימך ה׳ לו לעם קדוש שטייט די וואכעדיגע סדרה, עס איז א געוואלדיגע ברכה אז דער אויבערשטער העלפט און מ׳בלייבט אן עם קדוש.

*

דאס איז פאר די וואס זענען שוין אביסל נאכגעלאזט, די וואס לאזן זיך אביסל נאך, כ׳רעד אבער יעצט צום היימישן ציבור דא, יקימך ה׳ לו לעם קדוש, מ׳דארף וויסן אונז דארפן מיר צו זיין אן עם קדוש, זיך האלטן בקדושה, זיך פירן בקדושה, זיך פירן אזוי ווי חסידישע אידן דארפן זיך צו פירן, א געהויבענע הנהגה, א געהויבענע התנהגות, אזוי ווי מ׳האט געזעהן ביי אונזערע עלטערן, יעדער איינער דארף זיך פארהאלטן, איך שטאם פון דעם, איך שטאם פון יענעם, איך בין אן אייניקל פון דעם, איך בין אן אייניקל פון יענעם, פון חסידים ואנשי מעשה, מ׳דארף דאס געדענקען, די זיידעס און די עלטער זיידעס זענען געווען געווייקטע חסידישע אידן, יראים ושלמים דורך און אדורך מיט אלע רמ״ח אברים און אלע שס״ה גידים, און אונז דארפן זעהן דאס נאכצוגיין, צאי לך בעקבי הצאן.

יעדער איינער זאל וויסן מיין זיידע ז״ל, מיין עלטער זיידע, מיין עלטער עלטער זיידע, זיי זענען געפארן צו רבי׳ס, זיי זענען געגאנגען צופיס, מ׳איז געפארן מיט א פערד און וועגעלע, זיך געפלאגט און מ׳האט זיך געווייקט ביי צדיקים קדושים, די השפעה וואס זיי האבן דעמאלטס יונק געווען, דארף מען זיך משתדל זיין אנצוהאלטן עד ביאת הגואל, און מ׳טאר דאס נישט קאלט מאכן, די אמעריקאנער בלוט דארף דאס נישט קאלט מאכן, מ׳דארף בלייבן מיט א חמימות און מיט א געהויבנקייט, קומען און ביהמ״ד לערנען דאוענען און דינען דעם באשעפער, טיילן צדקה, פירן שיינע חסידישע הייזער, יקימך ה׳ לו לעם קדוש, דאס הויז זאל זיין קדוש בקדושה וטהרה, אן ערליך צניעות׳דיגע אפגעהיטענע אידישע שטוב, און דאס איז בגימטריא שופ״ר, מיט דעם קען מען גיין בלאזן שופר, מיט דעם האף מיר אונז ״תעיר ותריע להכרית כל מריע״.

*

אידישע קינדער דארפן האבן רחמים וחסדים אין די גאנצע וועלט, מ׳דארף דאס נישט זאגן, יעדער איינער האלט מיט, מ׳וויל צובראכן דעם ערליכן חינוך, יקימך ה׳ לו לעם קדוש, עס איז א ברכה און עס איז אן הבטחה, עס איז אן הבטחה יקימך ה׳ לו לעם קדוש, אז עס וועט זיין אן קדוש, עס וועט בלייבן אן עם קדוש, מ׳בלאזט שופר, תעיר ותריע להכרית כל מריע, די וואס זיי ווילן צושטערן עס זאל זיין עם קדוש, האפן מיר מיטן אויבערשטן׳ס הילף, לא ירעו ולא ישחיתו, מ׳וועט נישט קענען שטערן, נישט חינוך הבנים און נישט חינוך הבנות, און עס וועט זיין אן ערליכער אידישער פאלק, בנערינו ובזקינינו נלך - ווי דער טאטע ז״ל פלעגט זיך באנוצן מיט דעם פסוק אלע מאל - בבנינו ובבנותינו נלך, אונז וועלן מיר גיין מיט חינוך הבנים, און אונז וועלן מיר גיין מיט חינוך הבנות, אזוי ווי אונז האבן מיר מקבל געווען, מיר גייען מיר גארנישט משנה זיין!, קיינער וועט אונז נישט רירן, כל רוחות שבעולם לא יזיזו אותנו!, אונז גיי מיר מחנך זיין אין עתיד, אזוי ווי ס׳איז געווען אין עבר, כזה ראה וקדש.

דער אויבערשטער זאל העלפן, קיינער זאל אונז נישט קענען קיין שלעכט׳ס טוהן, תכלה שנה וקללותיה, תחל שנה וברכותיה, א כתיבה וחתימה טובה פארן גאנצן ציבור, דער אויבערשטער זאל העלפן יעדער איינער זאל געהאלפן ווערן מיט אלע ברכות בגשמיות וברוחניות, ביז דער אויבערשטער וועט העלפן מיר וועלן זוכה זיין מקבל צו זיין פני משיח צדקינו בב״א.

וְהִתְפַּלְלוּ אֵלֶיךָ דֶּרֶךְ אַרְצָם

דברי הימים-ב ו, לח

אלע תפילות גייען אדורך ארץ ישראל

ווילט איר אז אייערע תפילות אין די הייליגע טעג זאל נתקבל ווערן לרחמים ולרצון?

זייט מהנה די עניי ארץ ישראל

זיי זאלן קענען אפרעכטן די ימים טובים מיט הרחבת הדעת

מפעל

ידי חסד

קהל יעב לב ד'סאטמאר

בני ברק

החזקת אנ"ש עניי אר"י

...וְצָדָקָה מַעֲבִירִין אֶת רוֹעַ הַגְּזֵרָה